



แนวทางปฏิบัติเบื้องต้นเกี่ยวกับงานด้านคดี สำหรับนิติกรของ ส.ป.ก.

โดย
สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
(สงวนสิทธิ์)

**แนวทางปฏิบัติเบื้องต้นเกี่ยวกับงานด้านคดี
สำหรับนิติกรของ ส.ป.ก.**

โดย
สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
(สงวนสิทธิ์)

คำนำ

สืบเนื่องจากที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2519 และแก้ไขเพิ่มเติมโดย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2532 ไว้ดังนี้ “จัดที่ดิน สร้างมูลค่าที่ทำกิน พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร ค้ำครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรม” ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดเป้าหมายไว้คือ เพิ่มศักยภาพชุมชน เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เน้นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต อนุรักษ์ฟื้นฟูใช้ประโยชน์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน เพื่อลดปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ ส.ป.ก.เห็นว่า สำหรับประเด็นสำคัญด้านการค้ำครองพื้นที่เกษตรกรรมนั้น อาจก่อให้เกิดประเด็นข้อพิพาทมาสู่ศาลเป็นจำนวนมาก ดังนั้น หากมีการรวบรวมจัดพิมพ์หนังสือใช้เป็นคู่มือปฏิบัติงานด้านคดี เพื่อเผยแพร่แก่นิติกรผู้ปฏิบัติงาน ก็จะอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าปัญหาข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และกฎหมายต่างๆ ที่มีการกำหนดไว้ให้เจ้าหน้าที่ต้องพึงปฏิบัติ ตามกระบวนการพิจารณาดำเนินคดีได้พอสมควร อย่างไรก็ตาม ในการเตรียมคดีนั้น ควรศึกษาปัญหาและเงื่อนไขโดยละเอียดในข้อเท็จจริง จากนั้นจึงนำข้อเท็จจริงทั้งหมดมาสรุปเป็นประเด็น แล้วนำประเด็นดังกล่าวไปปรับกับข้อกฎหมายและระเบียบ ก่อนจะพิจารณานำเสนอพยานหลักฐานต่างๆ สู่ศาล เพื่อให้การดำเนินคดีเรื่องนั้นสำเร็จผลสมบูรณ์เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและทางราชการสืบไป

ส.ป.ก.จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือ “แนวทางปฏิบัติเบื้องต้นเกี่ยวกับงานด้านคดีสำหรับนิติกรของ ส.ป.ก.” เล่มนี้ คงจะเป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านคดีตามสมควร

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

มีนาคม 2552

สารบัญ

หน้า

คำนำ

บทที่ 1	บททั่วไปในเรื่องของที่ดิน	1
บทที่ 2	หลักเกณฑ์การดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีปกครองโดยทั่วไป	15
	1. การดำเนินคดีในศาลยุติธรรม	15
	2. การดำเนินคดีในศาลปกครอง	16
	3. การดำเนินคดีชั้นอนุญาโตตุลาการ	16
	4. ระยะเวลาส่งเรื่องให้พนักงานอัยการ	16
	5. กรณีคดีขาดอายุความ	17
	6. การยุติข้อพิพาทระหว่างส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจ	17
บทที่ 3	แนวทางปฏิบัติในการประนีประนอมยอมความในคดีแพ่ง	18
บทที่ 4	หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการอุทธรณ์ ฎีกาคดีแพ่ง และอุทธรณ์คดีปกครอง	19
	1. การอุทธรณ์ ฎีกาคดีแพ่งในศาลยุติธรรม	19
	2. การอุทธรณ์ในศาลปกครอง	20
บทที่ 5	หลักเกณฑ์การเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดีและค่าใช้จ่ายตามคำพิพากษาศาล	21
บทที่ 6	การฟ้องคดีศาลปกครอง	22
	1. ขั้นตอนการดำเนินคดีทั่วไป	22
	2. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องตามสัญญาทางปกครอง	27
	3. แผนผังวิธีพิจารณาคดีปกครองในศาลปกครอง	28
	4. การเตรียมหลักฐานในการดำเนินคดีปกครอง	30
บทที่ 7	การฟ้องคดีศาลยุติธรรม	34
	1. ขั้นตอนการดำเนินคดีทั่วไป	34
	2. แนวทางการดำเนินคดีกับผู้เข้าครอบครองที่ดินโดยไม่ได้รับอนุญาตจาก ส.ป.ก.	35
	3. แนวทางปฏิบัติกรณีมีการขุดตักหน้าดินในที่ดินของ ส.ป.ก.	38
	4. แนวทางปฏิบัติกรณีเกษตรกรค้างชำระหนี้กู้ยืมเงินและหนี้้นขาดอายุความและกรณีลูกหนี้ตาย	38
	5. แผนผังและขั้นตอนปฏิบัติในการดำเนินคดีอาญาพอสั่งเชป	41
	6. แผนผังและขั้นตอนปฏิบัติในการดำเนินคดีแพ่งพอสั่งเชป	42
	7. การเตรียมหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้เข้าครอบครองที่ดินโดยไม่ได้รับอนุญาต	45
	8. การเตรียมหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้ลักลอบขุดตักหน้าดินของ ส.ป.ก.	52
	9. การเตรียมหลักฐานในการดำเนินคดีกรณีผิดสัญญากู้ยืมเงิน สัญญาเช่าและสัญญาเช่าซื้อ	55

บทที่ 8	การบังคับคดีทางแพ่ง	60
1.	วิธีการบังคับคดี	60
2.	การตรวจสอบทรัพย์สินและสถานะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา	60
3.	การยึดทรัพย์สิน	61
4.	การขับไล่-รื้อถอน	62
5.	การอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา	62
6.	การรับเงินในคดี	63
บทที่ 9	อายุความฟ้องคดีพอสั่งเขป	64
1.	หลักทั่วไปในเรื่องอายุความ	64
2.	อายุความทางอาญา	64
3.	การนับอายุความคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา	65
4.	อายุความและระยะเวลาฟ้องคดีแพ่ง	66
5.	อายุความและระยะเวลาการฟ้องคดีปกครอง	66
บทที่ 10	เขตอำนาจศาลขัดแย้งกัน และกรณีคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลขัดกัน	68
1.	กรณีเขตอำนาจศาลขัดแย้งกัน หรือกรณีฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจแตกต่างกันสองศาลขึ้นไป	68
2.	คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลขัดกัน หรือเรื่องอื่น ๆ ขัดกัน	68
3.	วิธีการยื่นคำร้อง	68
ภาคผนวก		69
1.	หนังสือสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่ กษ 1204/ว 1429 ลงวันที่ 18 พฤศจิกายน 2548 เรื่อง การมอบอำนาจในการบริหารสั่งการด้านกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดี พร้อมคำสั่งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่ 767/2548 สั่ง ณ วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 เรื่อง มอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการแทนในการทำสัญญาผ่อนชำระหนี้ ทำสัญญารับสภาพหนี้ การดำเนินคดี การบังคับคดี และการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วย อนุญาโตตุลาการ การประนอมข้อพิพาท	
2.	คำสั่งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่ 157/2548 สั่ง ณ วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2548 เรื่อง การมอบอำนาจเกี่ยวกับการดำเนินคดีปกครอง	
3.	รายงานการประชุมคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ครั้งที่ 1/2548 เมื่อวันพุธที่ 8 มิถุนายน 2548	

บทที่ 1

บททั่วไปในเรื่องของที่ดิน

1. ความหมายของคำว่า “ที่ดิน”

คำว่า “ที่ดิน” ตามประมวลกฎหมายที่ดิน และ “ที่ดิน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 1 บัญญัติว่า ในประมวลกฎหมายนี้ “ที่ดิน” หมายความว่า พื้นที่ดินทั่วไป และให้หมายความรวมถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลด้วย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 139 บัญญัติว่า ที่ดินและทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดิน และทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินมีลักษณะเป็นการถาวรหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น และหมายความรวมถึงทรัพย์สินอันเกี่ยวกับที่ดินหรือทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้นด้วย

ดังนั้น คำว่า “ที่ดิน” ตาม ป.ที่ดินจึงแตกต่างกับคำว่า “ที่ดิน” ซึ่งเป็นอสังหาริมทรัพย์ ตาม ป.พ.พ. เพราะคำว่า “ที่ดิน” ตาม ป.พ.พ. หมายถึงพื้นที่ดินทั่วไปเท่านั้น ส่วนที่ดินตาม ป.ที่ดินยังหมายความรวมถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะและที่ชายทะเลด้วย

2. สิทธิในที่ดิน

สิทธิในที่ดิน ตามมาตรา 1 แห่ง ป.ที่ดิน หมายความว่า กรรมสิทธิ์ (ที่ดินที่เจ้าของมีกรรมสิทธิ์) และให้หมายความรวมถึงสิทธิครอบครองด้วย (ที่ดินที่เจ้าของมีสิทธิครอบครอง)

3. ข้อแตกต่างระหว่างคำว่า “สิทธิครอบครอง” ตามประมวลกฎหมายที่ดินและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

สิทธิครอบครองตาม ป.ที่ดิน หมายถึง ผู้มีชื่อใน น.ส.3 น.ส.3 ก น.ส.3 ข ใบจอง ใบไต่สวน และใบนำ

ส่วนสิทธิครอบครองตาม ป.พ.พ. บัญญัติไว้ในมาตรา 1367 และมาตรา 1368⁽¹⁾ กล่าวคือ ต้องมีการยึดถือทรัพย์สินนั้น ซึ่งการยึดถือทรัพย์สินมีความหมายเพียงว่าได้เข้าครอบครองทรัพย์สินไว้เท่านั้น และการยึดถือไม่จำเป็นต้องยึดถือหรือครอบครองทรัพย์สินนั้นไว้ด้วยตนเอง บุคคลอื่นอาจยึดถือหรือครอบครองแทนก็ถือว่าเป็นการยึดถือ นอกจากนี้การยึดถือทรัพย์สินดังกล่าว จะต้องมิเจตนายึดถือเพื่อตน ซึ่งหมายความว่า มิเจตนาจะยึดถือทรัพย์สินนั้นเพื่อประโยชน์ของตนเอง โดยไม่จำเป็นที่จะต้องมิเจตนาเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ก็ถือว่าได้ยึดถือหรือครอบครองทรัพย์สินไว้

(1) มาตรา 1367 บัญญัติว่า บุคคลใดยึดถือทรัพย์สินโดยเจตนาจะยึดถือเพื่อตน ท่านว่าบุคคลนั้นได้ซึ่งสิทธิครอบครอง
มาตรา 1368 บัญญัติว่า บุคคลอาจได้มาซึ่งสิทธิครอบครองโดยผู้อื่นยึดถือไว้ให้

โดยเจตนาเพื่อประโยชน์ในการครอบครองหรือใช้เป็นหลักประกัน จึงสรุปได้ว่า หมายถึงสิทธิครอบครองตามความเป็นจริงนั่นเอง⁽²⁾

4. สาธารณสมบัติของแผ่นดิน แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

ประเภทแรก ทรัพย์สินซึ่งเป็นของแผ่นดินธรรมดา

ประเภทที่สอง ทรัพย์สินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

4.1 ทรัพย์สินซึ่งเป็นของแผ่นดินธรรมดา หมายความว่า ทรัพย์สินที่เป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ซึ่งเป็นของรัฐ ทรัพย์สินประเภทนี้มีลักษณะคล้ายกับทรัพย์สินของเอกชนโดยทั่วไป จึงอาจมีการจำหน่ายจ่ายโอนกันได้ตามวิธีการธรรมดา และอาจมีการครอบครองจนได้กรรมสิทธิ์ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1382⁽³⁾ ได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งข้อจำกัดของทรัพย์สินประเภทนี้คงมีบัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา

(2) ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6597/2542

ที่ดินพิพาทเป็นที่ดินที่มีเอกสารสิทธิหนังสือรับรองการทำประโยชน์ ผู้มีชื่อในเอกสารสิทธิจึงมีเพียงสิทธิครอบครอง แม้การซื้อขายที่ดินพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 จะไม่ได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่เมื่อจำเลยที่ 1 ส่งมอบการครอบครองและโจทก์เข้าครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินพิพาทแล้ว การซื้อขายย่อมสมบูรณ์โดยการส่งมอบ การครอบครองหากเป็นโมฆะไม่ โจทก์ย่อมได้ไปซึ่งสิทธิครอบครองในที่ดินพิพาทตาม ป.พ.พ. มาตรา 1378

ข้อสังเกต นำสืบว่ามีการครอบครองแก่กัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 318-329/2525

การเข้าครอบครองที่ดินที่ไม่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ภายหลังจากที่ ป.ที่ดิน ใช้บังคับแล้วนั้น ไม่เป็นการได้มาซึ่งสิทธิครอบครองตาม ป.ที่ดิน ตามมาตรา 4

การเข้าครอบครองที่ดินของรัฐโดยฝ่าฝืน ป.ที่ดิน มาตรา 9 นั้นไม่ปลงล้างสภาพที่ดินอันเป็นของรัฐตลอดเวลาที่ยึดถือครอบครองอยู่ โดยมีได้รับอนุญาตและผู้เข้าครอบครองก็ไม่มีสิทธิครอบครอง ไม่มีอำนาจฟ้องขอให้ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาแสดงว่าที่ดินนั้นเป็นของตนได้ แต่มีอำนาจฟ้องขอห้ามผู้ที่มาเกี่ยวข้องกับที่ดินนั้นได้ เพราะเป็นการฟ้องขอให้ปลดเปลื้องการรบกวน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 856-857/2508

ผู้ที่บุกรุกกันสร้างเข้าครอบครองที่ดินซึ่งมิใช่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน เมื่อ พ.ศ. 2497 แม้จะไม่มีใบเหยียบย่ำ ถ้าได้แจ้งการครอบครองตามแบบ ส.ค.1 เมื่อ พ.ศ. 2498 ตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 มาตรา 5 แล้วย่อมมีสิทธิครอบครองในที่ดิน ทางราชการย่อมไม่มีอำนาจที่จะไปปักหลักเขตและประกาศให้เป็นของสาธารณะได้ ถ้าทำไปย่อมเป็นการรบกวนสิทธิครอบครอง ผู้ครอบครองมีสิทธิขอห้ามได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1197/2492

ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน บุคคลจะได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ได้ก็เฉพาะแต่การกระทำตามกฎหมายที่ดิน ดังที่ได้มีบทบังคับไว้ในมาตรา 1334 แห่ง ป.พ.พ.

ส่วนการได้กรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 1382 แห่ง ป.พ.พ. นั้น ต้องเป็นทรัพย์ที่บุคคลมีกรรมสิทธิ์อยู่ก่อนแล้ว ไม่ใช่ที่รื้อร้างว่างเปล่า ไม่มีหนังสือสำคัญ

(3) มาตรา 1382 บัญญัติว่า บุคคลใดครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นไว้ด้วยความสงบและโดยเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ได้ครอบครองติดต่อกันเป็นเวลาสิบปี ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ได้ครอบครองติดต่อกันเป็นเวลาห้าปี ท่านว่าบุคคลนั้นได้กรรมสิทธิ์

1307⁽⁴⁾ เท่านั้น โดยข้อจำกัดของทรัพย์สินของแผ่นดินธรรมดาในกรณีนี้ จึงอยู่ที่ว่าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีอายุยืนมาเพื่อบังคับชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้

4.2 ทรัพย์สินของแผ่นดินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งแยกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

ประเภทแรก ทรัพย์สินของแผ่นดินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่ใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1304(1) และ (3)⁽⁵⁾

ซึ่งกรณีตาม ป.พ.พ. มาตรา 1304(1) ที่ดินรกร้างว่างเปล่า หมายถึง ที่ดินซึ่งเอกชนยังไม่เคยมีกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองในที่ดินดังกล่าวโดยชอบด้วยกฎหมายมาก่อน ได้แก่

1.1 ที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืน หมายถึง ที่ดินที่มีผู้มีความประสงค์เวนคืนสิทธิในที่ดินดังกล่าวให้แก่รัฐตามที่บัญญัติไว้ใน ป.ที่ดิน มาตรา 5 และ มาตรา 71

1.2 ที่ดินซึ่งมีผู้ทอดทิ้ง หมายถึง เป็นที่ดินที่บุคคลผู้มีสิทธิในที่ดินทอดทิ้งไม่ทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าว เมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ต้องถือว่าผู้นั้นเจตนาสละสิทธิในที่ดินเฉพาะส่วนที่ทอดทิ้งไม่ทำประโยชน์แล้ว ตาม ป.ที่ดิน มาตรา 6

1.3 ที่ดินกลับมาเป็นของแผ่นดิน โดยประการอื่นนอกเหนือจาก มาตรา 5 และมาตรา 6 ของ ป.ที่ดิน เช่น ตาม พ.ร.บ. เวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 เป็นต้น

สำหรับกรณีตาม ป.พ.พ. มาตรา 1304(3) ทรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เช่น สถานที่ราชการหรือที่ราชพัสดุ เป็นต้น ข้อสังเกตบางประการ หากทรัพย์สินอย่างอื่นมีลักษณะเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินที่ใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะแล้ว ก็ถือได้ว่าเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้เช่นกัน⁽⁶⁾

(4) มาตรา 1307 บัญญัติว่า ท่านห้ามมิให้ยึดทรัพย์สินของแผ่นดิน ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือไม่

(5) มาตรา 1304 บัญญัติว่า สาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น รวมทรัพย์สินทุกชนิดของแผ่นดินซึ่งใช้เพื่อสาธารณประโยชน์หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน เช่น

- (1) ที่ดินรกร้างว่างเปล่าและที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน
- (2) ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้นว่า ที่ชายคลอง ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ
- (3) ทรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เป็นต้นว่า ป้อมและโรงทหาร สำนักการบ้านเมือง เรือรบ

อาวุธยุทโธปกรณ์

(6) ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4553/2543

ที่ดินพิพาทตั้งอยู่ในเขตที่ราชพัสดุซึ่งมีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงออกไว้ตั้งแต่ปี 2480 จ. ผู้แจ้งการครอบครองที่ดินพิพาทแจ้งต่อนายอำเภอว่าได้ที่ดินนี้มาโดยปกครองตั้งแต่ปี 2482 ซึ่งแม้ฟังเป็นจริงก็เป็นเวลาภายหลังจากการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงดังกล่าวแล้ว ดังนั้น จ. จึงไม่ได้สิทธิครอบครองในที่ดินพิพาท การที่จำเลยครอบครองที่ดินพิพาทโดยซื้อต่อจาก ส. ผู้ซื้อที่ดินจาก จ. แม้จะครอบครองนานเพียงใดก็ทำให้เกิดสิทธิครอบครองแต่อย่างใดไม่ เมื่อจำเลยไม่มีพยานหลักฐานมาแสดงให้เห็นเชื่อได้ว่ามีการครอบครองที่ดินพิพาทมาก่อนจะมีประกาศหวงห้ามที่ดิน จึงต้องฟังว่าจำเลยไม่มีสิทธิในที่ดินพิพาท

ประเภทที่สอง ทรัพย์สินของแผ่นดินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน หมายความว่า เป็นทรัพย์สินของแผ่นดินซึ่งโดยสภาพปกติทั่วไปแล้ว ประชาชนทั่วไปย่อมมีสิทธิใช้สอยทรัพย์สินเหล่านี้ร่วมกันได้ เช่น ที่ชายตลิ่ง ทางหลวง เป็นต้น นอกจากนี้อาจมีทรัพย์สินอย่างอื่นที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทนี้ได้อีก เช่น ทุ่งหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์สาธารณะ เป็นต้น

ผลของการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน เป็นไปตาม ป.พ.พ. มาตรา 1305 ถึงมาตรา 1307⁽⁷⁾ กล่าวคือ เมื่อทรัพย์สินใดตกเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินแล้ว ย่อมไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ เว้นแต่จะโอนกันโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือพระราชกฤษฎีกา ดังนั้น แม้จะมีบุคคลใดซื้อทรัพย์สินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินมาโดยสุจริตจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล หรือคำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลายก็ตาม ก็ไม่มีสิทธิในทรัพย์สินนั้นได้

จากผลของการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินดังกล่าว จึงมีคดีสู่ศาลจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทพลเมืองใช้ร่วมกัน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1304(2) ซึ่งมีแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ว่านอกจากจะโอนให้แก่กันตามธรรมดาไม่ได้แล้ว ก็ยังไม่มีสิทธินำไปออกให้เช่าได้ด้วย ถ้ามีการนำออกไปให้เช่า การเช่าก็ไม่มีผลบังคับได้ตามกฎหมาย ผู้ให้เช่าจะฟ้องผู้เช่าตามสัญญาเช่าไม่ได้ หรือจะฟ้องขับไล่ก็ได้ด้วยเช่นกัน และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขาย หากเป็นเรื่องขายสิทธิครอบครองซึ่งมิได้เป็นการขายตัวทรัพย์สินโดยตรง ราษฎรด้วยกันย่อมอ้างการครอบครองกันในระหว่างกันเองได้ เมื่อกรณีอาจมีสิทธิครอบครองได้ ก็ย่อมนำออกขายสิทธิครอบครองได้เช่นกัน ไม่ถือเป็นนิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์ต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมาย ส่วนการขายที่ดินโดยตรง ซึ่งเป็นที่แจ้งชัดอยู่แล้วว่าไม่อาจนำที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินไปขายให้แก่ใครได้ กล่าวคือ สัญญาจะซื้อขายและสัญญาซื้อขายที่ดินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ถือว่าเป็นเรื่องที่มีวัตถุประสงค์ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายจึงเป็นโมฆะ⁽⁸⁾

(7) มาตรา 1305 บัญญัติว่า ทรัพย์สินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้นจะ โอนแก่กันมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งบทกฎหมายเฉพาะหรือพระราชกฤษฎีกา

มาตรา 1306 บัญญัติว่า ท่านห้ามมิให้ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้กับแผ่นดินในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

มาตรา 1307 บัญญัติว่า ท่านห้ามมิให้ยึดทรัพย์สินของแผ่นดินไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือไม่

(8) ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 395/2538

โจทก์ทั้งสองฟ้องว่า โจทก์ที่ 2 ในฐานะผู้รับมอบอำนาจจากโจทก์ ที่ 1 และในฐานะส่วนตัวเพื่อการปฏิบัติที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามอำนาจหน้าที่ ได้ทำสัญญาจะซื้อที่ดิน โฉนดเลขที่ 4342 ระบุว่า 21 น.99 เลขที่ดิน 15 หน้าสำรวจ 637 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านพริก อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก เนื้อที่ประมาณ 36-1-31 ไร่ ในราคาไร่ละ 1,000 บาท รวมเป็นราคาทั้งสิ้น 36,327.50 บาท จากจำเลยผู้ขายโดยโจทก์ที่ 2 ได้ชำระเงินค่าซื้อที่ดินให้จำเลยรับไปในวันทำสัญญาเป็นจำนวนร้อยละ 70 ของราคาเป็นเงิน 25,429.25 บาท ส่วนที่เหลือจะชำระเมื่อทราบผลการรังวัดสอบเขตแล้ว ต่อมาโจทก์ที่ 2 นำเจ้าพนักงานที่ดินไปรังวัดสอบเขตเนื้อที่ดินดังกล่าว ปรากฏว่าได้เนื้อที่ดินที่แท้จริง 33-3-67 ไร่ แต่ในการรังวัดนั้น ราชพัสดุจังหวัดนครนายก

(ต่อ)

คัดค้านว่ารังวัดทับซ้อนที่ดินราชพัสดุประเภทสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่สงวนไว้เพื่อใช้ในประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ และอยู่ในความปกครองดูแลของราชพัสดุจังหวัดนครนายก เป็นเนื้อที่ 27-2-44 ไร่ โฉกที่ 2 ขอให้เจ้าพนักงานที่ดินตรวจสอบจากหลักฐานที่เกี่ยวข้องอีกครั้งหนึ่ง ปรากฏว่ามีการทับซ้อนกันจริงตามที่ราชพัสดุจังหวัดนครนายกคัดค้าน การโต้แย้งของราชพัสดุจังหวัดนครนายกดังกล่าวเป็นการรบกวนสิทธิครอบครองในที่ดินบางส่วนของโฉกทั้งสองโดยปกติสุข โฉกทั้งสองไม่สามารถครอบครองใช้ที่ดินเพื่อการปฏิรูปที่ดินตามวัตถุประสงค์ของโฉกทั้งสองได้ ถือได้ว่าโฉกทั้งสองถูกรอนสิทธิในที่ดินที่ซื้อมาจากจำเลยเฉพาะที่ดินที่ทับซ้อนกับที่ดินราชพัสดุ จำเลยผู้ขายจึงต้องรับผิดชอบโฉกทั้งสองตามสัญญาจะซื้อขายที่ดิน โฉกทั้งสองมีหน้าที่ต้องชำระราคาที่ดินที่ซื้อมาจากจำเลยเฉพาะส่วนที่ไม่ถูกรอนสิทธิซึ่งมีเนื้อที่ 6-1-23 ไร่ เป็นเงินเพียง 6,307.50 บาท แต่โฉกที่ 2 ได้ชำระเงินค่าที่ดินให้จำเลยรับไปแล้ว 25,429.25 บาท โฉกที่ 2 จึงชำระเกินไป 19,121.75 บาท จำเลยต้องรับผิดชอบใช้เงินจำนวนดังกล่าวให้แก่โฉกที่ 2 แต่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่โฉกทั้งสอง เนื่องจากโฉกทั้งสองต้องดำเนินการจัดซื้อที่ดินแปลงอื่นที่อยู่ใกล้เคียงมาแทนที่ดินที่ต้องเสียไปเพราะถูกรอนสิทธิดังกล่าว นำมาดำเนินการปฏิรูปที่ดินในราคาที่สูงขึ้นกว่าเดิมถึงไร่ละ 9,000 บาท จำนวน 27-2-44 ไร่ เป็นเงินค่าเสียหายทั้งสิ้น 248,490 บาท ขอให้บังคับให้จำเลยใช้เงินจำนวน 267,611.75 บาทให้แก่โฉก พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี นับแต่วันฟ้องจนถึงวันที่ชำระเสร็จ

จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้ว พิพากษาให้จำเลยชำระเงินแก่โฉกจำนวน 19,121.75 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีของต้นเงินดังกล่าว นับแต่วันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าชำระเสร็จ ค่าขออื่นนอกจากนี้ให้ยก โฉกทั้งสองอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ พิพากษายืน โฉกทั้งสองฎีกา

ศาลฎีกาได้พิจารณาและวินิจฉัยว่า ข้อเท็จจริงฟังได้เป็นยุติว่า เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2522 โฉกที่ 2 ซึ่งมีอำนาจหน้าที่จัดซื้อที่ดินเพื่อดำเนินการตาม พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 และเป็นผู้รับมอบอำนาจจากโฉกที่ 1 ได้ทำสัญญาจะซื้อที่ดินโฉนดเลขที่ 4342 จากจำเลยในราคาไร่ละ 1,000 บาท ตามสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินเพื่อการปฏิรูปที่ดินเอกสารหมายเลข จ. 4 ต่อมาวันที่ 24 สิงหาคม 2522 โฉกที่ 2 ได้ทำสัญญาซื้อขายที่ดินดังกล่าวกับจำเลยในนามของโฉกที่ 1 โดยจำเลยได้รับชำระราคาที่ดินเป็นเงิน 25,429.25 บาท ต่อมาเมื่อมีการรังวัดสอบเขตที่ดินที่จำเลยขายให้แก่โฉกที่ 1 ดังกล่าว ปรากฏว่าที่ดินที่จำเลยขายให้แก่โฉกที่ 1 บางส่วนเนื้อที่ 27-2-44 ไร่ เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่สงวนไว้ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะและอยู่ในความปกครองดูแลของราชพัสดุจังหวัดนครนายก

คดีมีปัญหาดังวินิจฉัยตามที่โฉกทั้งสองฎีกาว่า จำเลยผิดสัญญาต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายเพราะโฉกถูกรอนสิทธิเนื่องจากที่ดินบางส่วนของโฉกขายให้แก่โฉกที่ 27-2-44 ไร่ เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินและอยู่ในความปกครองดูแลของราชพัสดุจังหวัดนครนายก ทำให้โฉกไม่สามารถครอบครองใช้ที่ดินได้หรือไม่ ในปัญหานี้เห็นว่าเมื่อข้อเท็จจริงฟังได้เป็นยุติว่า ที่ดินที่จำเลยขายให้แก่โฉกที่ 1 บางส่วนเนื้อที่ 27-2-44 ไร่ เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่สงวนไว้ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะตาม ป.พ.พ. มาตรา 1304(3) ที่ดินดังกล่าวจึงเป็นทรัพย์สินนอกพาณิชย์ซึ่งไม่อาจซื้อขายกันได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 143 (มาตรา 106 เดิม) ประกอบด้วยมาตรา 1305 สัญญาจะซื้อจะขายและสัญญาซื้อขายที่ดินส่วนดังกล่าวที่จำเลยทำกับโฉกที่ 1 จึงมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นโมฆะ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 150 (มาตรา 113 เดิม) และเมื่อสัญญาจะซื้อจะขายและสัญญาซื้อขายที่ดินดังกล่าวเป็นโมฆะเช่นนี้แล้ว ก็เท่ากับว่าจำเลยไม่เคยทำสัญญาจะซื้อจะขายและสัญญาซื้อขายที่ดินส่วนดังกล่าวกับโฉกที่ 1 แต่อย่างใด จึงไม่มีสัญญาจะซื้อจะขายหรือสัญญาซื้อขายที่ดินดังกล่าวระหว่างจำเลยและโฉกที่ 1 จำเลยจะต้องรับผิดชอบในการรอนสิทธิตามฟ้องก็ต่อเมื่อจำเลยได้ทำสัญญาจะซื้อจะขายหรือสัญญาซื้อขายที่ดินส่วนดังกล่าวกับโฉกที่ 1 เมื่อถือว่าจำเลยไม่เคยทำสัญญาดังกล่าวกับโฉกที่ 1 จึงไม่มีเหตุที่จำเลยจะต้องรับผิดชอบในการรอนสิทธิตามฟ้องแต่อย่างใด ศาลอุทธรณ์พิพากษายกแล้ว ฎีกาของโฉกทั้งสองฟังไม่ขึ้น

พิพากษายืน

5. ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน

เมื่อมีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินใช้บังคับในท้องที่ใดแล้ว จะมีที่ดินประเภทต่าง ๆ ที่ ส.ป.ก. สามารถนำไปดำเนินการปฏิรูปที่ดินได้ ตาม พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ดังนี้

5.1 ที่ดินที่รัฐจัดซื้อหรือเวนคืนจากเจ้าของที่ดิน

5.2 ที่ดินอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินธรรมดา

5.3 ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตาม ป.พ.พ. และ

5.4 ที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้อนุมัติให้บุคคลเข้าอยู่อาศัยหรือทำประโยชน์ตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ

สำหรับที่ดินรัฐประเภทต่าง ๆ ที่ ส.ป.ก. สามารถนำไปดำเนินการปฏิรูปที่ดิน มีข้อสังเกต ดังนี้

1) ที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ที่ดินประเภทนี้คือ ที่ราชพัสดุที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะตาม ป.พ.พ. มาตรา 1304(3) เมื่อมีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินใช้บังคับในท้องที่ใดซึ่งมีที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะดังกล่าวแล้ว มาตรา 26(2) แห่ง พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 บัญญัติให้พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินนั้นมีผลเป็นการถอนสภาพการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินของที่ดินนั้น โดยไม่ต้องดำเนินการถอนสภาพตาม ป. ที่ดินและให้ ส.ป.ก. มีอำนาจนำที่ดินนั้นมาใช้ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้ แต่ในกรณีที่ทางราชการยังต้องใช้ที่ดินตอนใด เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะต่อไป ก็ให้คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (คปก.) จัดที่ดินเพื่อใช้ตามความจำเป็นโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2) ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน แบ่งได้ 4 ประเภท

2.1) ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ที่ดินประเภทนี้คือ ที่ดินซึ่ง ป.พ.พ. มาตรา 1304(3) บัญญัติไว้ เมื่อมีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดิน ตามมาตรา 26(2) แห่ง พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มีผลเป็นการถอนสภาพการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับที่ดินดังกล่าว โดยไม่ต้องดำเนินการถอนสภาพตาม ป.ที่ดิน อีก และให้ ส.ป.ก. มีอำนาจนำที่ดินนั้นมาใช้ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้ แต่ถ้าทางราชการยังจำเป็นต้องใช้ประโยชน์ในราชการอยู่ ก็ยังคงให้มีการใช้เป็นเช่นนั้นต่อไปได้

2.2) ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1304(2) ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้นว่า ที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 117 มาตรา 118 และมาตรา 122 บัญญัติให้กรมการอำเภอเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินประเภทนี้ การถอนสภาพที่ดินสำหรับประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันนั้นได้มีกำหนดให้มีการถอนสภาพพิเศษไว้โดยเฉพาะในมาตรา 26 แห่ง พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 โดยไม่ต้องดำเนินการถอนสภาพ ตาม ป. ที่ดิน กล่าวคือ โดยในหลักเกณฑ์ ถ้าประชาชนยังใช้ร่วมกันอยู่ก็ต้องจัด

ที่ดินแปลงอื่นให้แทน ในทางปฏิบัติของ ส.ป.ก. เมื่อประสงค์จะใช้ที่ดินประเภทนี้ ส.ป.ก.จะนำเสนอต่อที่ประชุมสภาตำบลเพื่อขอความเห็นชอบ แล้วแจ้งเรื่องให้กระทรวงมหาดไทยทราบ ว่า ส.ป.ก. จะเข้าใช้ที่ดินแปลงนั้น ๆ ซึ่งได้ถอนสภาพการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันแล้ว ตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว

2.3) ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่า ตามป.พ.พ. มาตรา 1304(1) ที่รกร้างว่างเปล่าโดยหลักการอาจจัดให้แก่ประชาชนได้อยู่แล้ว ตามมาตรา 26(3) แห่ง พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ซึ่งที่ดินรกร้างว่างเปล่านี้เป็นที่ดินของรัฐที่มีได้มีผู้ใดมีสิทธิครอบครอง และมีใช้ที่ดินที่รัฐถือครองอยู่อย่างเอกชน ซึ่งตามมาตรา 9 แห่ง ป. ที่ดินได้วางหลักคุ้มครองมิให้ผู้ใดเข้าไปยึดถือครอบครองหรือทำให้เสื่อมสภาพ ผู้ฝ่าฝืนมีโทษอาญาจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 5,000 บาท ตามมาตรา 108 ทวิ แห่ง ป. ที่ดินซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 96 พ.ศ. 2515 สำหรับการเวนคืนที่ดินคืนรัฐเป็นไปตามมาตรา 5 แห่ง ป. ที่ดิน ส่วนการทอดทิ้งที่ดินเป็นไปตามมาตรา 6 แห่ง ป. ที่ดิน ซึ่งแยกระยะเวลาทอดทิ้งไว้ต่างกัน ส่วนจะกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นที่มีลักษณะตามนี้หาตัวอย่างได้ยาก เพราะจะมีกฎหมายกำหนดวิธีการไว้โดยเฉพาะแล้ว เช่น เว้นคืนเพื่อจัดให้แก่ประชาชนต่อไป ตามมาตรา 29 และ มาตรา 34 แห่ง พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ก็จะมีแนวทางกำหนดให้นำที่ดินไปใช้ในการโดยอยู่โดยเฉพาะแล้ว

2.4) ที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายที่เกี่ยวกับป่าไม้นั้นในปัจจุบันได้แก่พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 เป็นต้น

ซึ่งคำว่า “ป่าไม้” ไม่ว่าจะเป็นที่ป่าไม้ธรรมชาติ ที่ป่าไม้ถาวร ที่ป่าเตรียมการสงวน ที่ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ หรือเขตสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าก็ตาม ที่ดินเหล่านี้แท้จริงก็คือที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลใดได้มาตามกฎหมายที่ดิน ซึ่งก็คือที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามที่บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 1304(1) นั้นเอง แต่กรณีไม่ว่าที่รกร้างว่างเปล่าจะเป็น “ป่า” ไปทั้งหมด เพราะเมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายแล้วจะเห็นว่า ที่จะเป็น “ป่า” นั้นต้องเป็นที่ซึ่งอาจทำไม้และเก็บของป่าได้เท่านั้น เนื่องจากป่าเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่า จึงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ผู้ใดจะยกอายุความขึ้นต่อสู้กับรัฐไม่ได้ ที่ป่านั้นไม่มีการใช้แต่หวงห้ามไว้เพื่อรักษาไม้อันขึ้นบนที่ดินนั้น เหตุนี้ที่ป่าจึงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน ส่วนการเข้าไปยึดถือครอบครองหรือแผ้วถางป่านั้นก็เป็นความผิดตามมาตรา 54 และมาตรา 72 ตรี สำหรับโทษนั้นก็เท่ากับโทษฐานบุกรุกที่ดินของรัฐทั่วไปใน ป.ที่ดิน เว้นแต่ค่าปรับที่กำหนดไว้สี่พันบาท (ซึ่งต่ำกว่าปกติ) สำหรับการควบคุมการทำไม้และเก็บของป่านั้นอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ฯ ในการให้จับจองที่ดินหรือดำเนินการอื่นเกี่ยวกับที่ป่า กรมที่ดินจึงต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ด้วย ส่วน “อุทยานแห่งชาติ” นั้น หมายความว่าที่ดินทั่วไปที่ได้กำหนดขึ้นโดยพระราชกฤษฎีกาให้เป็นที่ยสงวนไว้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและรื่นรมย์ของประชาชน ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เพื่อให้คงสภาพธรรมชาติอันเป็นที่น่าสนใจแห่งนั้นไว้ (มาตรา 6) โดยสภาพของอุทยานแห่งชาติจึงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันเหมือนกัน จึงได้รับความคุ้มครองตามหลักทั่วไป อย่างไรก็ตาม กฎหมายก็ได้คุ้มครอง

ไว้โดยเฉพาะว่าการเข้าไปยึดถือครอบครองหรือทำให้เสียสภาพนั้นเป็นความผิดอาญาและมีโทษถึงจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 16 ประกอบกับมาตรา 24) ซึ่งสูงกว่าโทษใน ป.ที่ดิน โดยที่การกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะ การจะนำมาจัดให้ประชาชนจึงต้องถอนสภาพเสียก่อนตามกฎหมายเฉพาะนั้น คือต้องตราเป็นพระราชกฤษฎีกาเพิกถอนอุทยานแห่งชาติ (มาตรา 7) ที่ป่านั้นจึงจะกลับมาเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าตามสภาพเดิม นอกจากนี้ใน “ที่ป่า” นั้นยังมีกฎหมายคุ้มครองป่าบางแห่งไว้เป็นการเฉพาะด้วย คือต้องตราเป็นพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อาจเสนอให้กำหนดป่าเป็น “ป่าสงวนแห่งชาติ” ได้โดยกระทำการเป็นกฎกระทรวง (มาตรา 6) เพื่อรักษาสภาพป่า ของป่าหรือทรัพยากรธรรมชาติ ป่าสงวนแห่งชาติจึงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันอย่างหนึ่งด้วย และการคุ้มครองก็มีกฎหมายกำหนดเฉพาะทำนองเดียวกัน การเข้ายึดถือครอบครองหรือทำให้เสื่อมเสียสภาพก็มีโทษอาญา ตามมาตรา 14 ประกอบกับมาตรา 31 ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกินสองปีและปรับไม่เกินห้าพันบาท เนื่องจากป่าสงวนมีกฎหมายคุ้มครองโดยเฉพาะ การจะนำมาจัดให้ประชาชนจึงต้องเพิกถอนป่าสงวนแห่งชาติเสียก่อน โดยออกเป็นกฎกระทรวง (มาตรา 7) สรุปแล้ว ป่าใดเมื่อมีการเพิกถอนการเป็นอุทยานแห่งชาติหรือป่าสงวนแล้ว ก็จะกลายเป็นป่าปกติคือเป็นประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่าต่อไป

สำหรับที่ป่าธรรมดา หรือที่ป่าซึ่งมีการเพิกถอนการเป็นอุทยานแห่งชาติหรือป่าสงวน ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่า นั้น ถ้าที่ดินเหล่านี้ตั้งอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินและ ส.ป.ก. จะนำมาใช้ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมแล้ว จะต้องปรากฏว่าเป็นที่ดินที่อยู่นอกเขตป่าสงวนแห่งชาติหรือเขตที่ดินซึ่งได้จำแนกให้เป็นเขตป่าไม้ถาวรตามมติของคณะรัฐมนตรีด้วย ซึ่งถ้าพิจารณาเฉพาะในมาตรา 26(3) แห่ง พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แต่เพียงมาตราเดียวแล้วก็อาจทำให้เข้าใจไปได้ว่า ถ้าเป็นที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติแล้ว ส.ป.ก. ไม่มีอำนาจนำที่ดินนั้นมาใช้ในการดำเนินการปฏิรูปที่ดินตามพระราชบัญญัตินี้ได้เลย แต่เมื่อพิจารณามาตรา 26(3) นี้ประกอบกับคำนิยาม คำว่า “ที่ดินของรัฐ” ในมาตรา 4 ว่า หมายถึงบรรดาที่ดินทั้งหลายอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินหรือสาธารณสมบัติของแผ่นดินตาม ป.พ.พ. และที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อนุญาตให้บุคคลเข้าอยู่อาศัยหรือทำประโยชน์ตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินได้ให้อำนาจ คปก. นำที่ดินของรัฐในเขตปฏิรูปที่ดินจัดให้สถาบันเกษตรกรหรือเกษตรกรเช่าระยะยาวได้แล้ว ให้เข้าใจได้ว่า แม้จะเป็นที่ดินในเขตป่าสงวนก็ตาม แต่ถ้าเป็นที่ดินที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อนุญาตให้บุคคลเข้าอยู่อาศัยหรือทำประโยชน์ตามมาตรา 16 แห่ง พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 แล้ว ส.ป.ก. ก็มีอำนาจนำที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาตินั้นมาดำเนินการปฏิรูปที่ดินตาม พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ได้ และในทางปฏิบัติ กรมป่าไม้ได้ร่วมกับ ส.ป.ก. พิจารณานำป่าสงวนแห่งชาติมอบให้ ส.ป.ก. ไปดำเนินการปฏิรูปที่ดิน

ซึ่ง ส.ป.ก. ได้วางแนวทางปฏิบัติในการพิจารณาเกี่ยวกับการเพิกถอนป่าสงวนแห่งชาติ และการขออนุญาตใช้พื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติที่กรมป่าไม้มอบให้ ส.ป.ก. นำมาดำเนินการปฏิรูปที่ดิน ทั้งพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เหมาะสมแก่การเกษตร ป่าทดลอง และป่าโครงการ คจก. และพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเขตเศรษฐกิจที่เสื่อมโทรม ดังนี้

1. การเพิกถอนป่าสงวนแห่งชาติตามมาตรา 26(4) แห่ง พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2532 มีเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1.1 มีมติคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้ ส.ป.ก. ดำเนินการปฏิรูปที่ดิน เช่น มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2536 อนุมัติให้ดำเนินการปฏิรูปที่ดินในพื้นที่ป่าที่เหมาะสมแก่การเกษตร ป่าทดลอง และป่าโครงการ คจก. และวันที่ 1 มีนาคม 2537 อนุมัติให้ดำเนินการปฏิรูปที่ดินในพื้นที่ป่าเขตเศรษฐกิจที่เสื่อมโทรม

1.2 มีมติ คปก. อนุมัติโครงการและแผนงานปฏิรูปที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เช่น มติ คปก. ครั้งที่ 6/2535 เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2535 อนุมัติแผนงานให้ ส.ป.ก. ดำเนินการปฏิรูปที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เหมาะสมแก่การเกษตร ป่าทดลอง และป่าโครงการ คจก. และมติ คปก. ครั้งที่ 4/2536 เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2536 อนุมัติแผนงานให้ ส.ป.ก. ดำเนินการปฏิรูปที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเขตเศรษฐกิจที่เสื่อมโทรม

1.3 มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินไม่ว่าจะเป็นพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตเป็นอำเภอหรือเฉพาะพื้นที่

2. พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่มีการตรวจสอบสภาพป่าตามบันทึกข้อตกลงระหว่างกรมป่าไม้ และ ส.ป.ก. เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2538 เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาถือว่าเพิกถอนทั้งพื้นที่

สรุป พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่กรมป่าไม้มอบให้ ส.ป.ก. และมีผลเป็นการเพิกถอนสภาพป่าสงวนแห่งชาติแล้ว ได้แก่

1. ป่าสงวนแห่งชาติที่ได้มีกฎกระทรวงตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เพิกถอนสภาพป่าสงวนแห่งชาติให้ ส.ป.ก. นำไปปฏิรูปที่ดินแล้ว

2. ป่าที่เหมาะสมแก่การเกษตร (ป่าโซน เอ) และป่าเขตเศรษฐกิจที่เสื่อมโทรม (ป่าโซน อี) (ยกเว้น ป่าสมบูรณ์ในพื้นที่ป่าโซน เอ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2536 และในป่าโซน อี ยกเว้นพื้นที่ที่ยังไม่มีราษฎรถือครองทำกิน พื้นที่ที่มีสภาพและศักยภาพทำการเกษตรไม่คุ้มค่า พื้นที่ล่อแหลมคุกคามต่อระบบนิเวศ และพื้นที่ที่ควรอนุรักษ์ไว้ เพื่อให้ชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกันนั้น ให้งันไว้ใช้ในกิจกรรมของกรมป่าไม้ ตามความเห็นและข้อสังเกตของคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2537 หรือใน 7 ลักษณะ ตามบันทึกข้อตกลงเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2538

3. ป่าในโครงการ คจก. และป่าทดลอง 27 ป่า

อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ป่าโซน เอ และป่าโซน อี ที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินทั้งอำเภอ และที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินเฉพาะพื้นที่ก่อนมีบันทึกข้อตกลงระหว่างกรมป่าไม้และ ส.ป.ก. เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2538 จะต้องพิจารณาด้วยว่า มีพื้นที่ที่เข้าข่ายยกเว้นตามมติคณะรัฐมนตรี 2 ครั้งหรือไม่ เพราะจะต้องถือว่าคณะรัฐมนตรีไม่มีมติมอบให้ ส.ป.ก. นำมาดำเนินการปฏิรูปที่ดินในส่วนนั้น ดังนั้น แม้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินครอบคลุมพื้นที่ดังกล่าว และมีมติ คปก. ให้ดำเนินการปฏิรูปที่ดินแล้วก็ตาม ก็ยังไม่ครบเงื่อนไข 3 ข้อ ตามที่กล่าวข้างต้น⁽⁹⁾

(9) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1196/2535

โจทก์ฟ้องว่า เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2533 จำเลยทั้งสองทำสัญญาจะขายที่ดินของจำเลยในเขตโครงการปฏิรูปที่ดิน

(ต่อ)

เพื่อเกษตรกรรม ตำบลหนองจะบก อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา เนื้อที่ 46 ไร่ ให้แก่โจทก์ในราคา 3,450,000 บาท และจำเลยได้รับเงินมัดจำจากโจทก์แล้ว 100,000 บาท และได้ส่งมอบที่ดินให้โจทก์เข้าครอบครองทำประโยชน์ในวันทำสัญญาโดยตกลงจะโอนชื่อผู้ถือครองที่ดินต่อเจ้าพนักงานที่ดินหรือต่อ ส.ป.ก. ให้เป็นที่เรียบร้อยภายใน 2 เดือน จึงจะนับชำระเงินส่วนที่เหลือ หากจำเลยผิดนัดยอมให้โจทก์ปรับ 2 เท่าของราคาซื้อขาย จำเลยผิดสัญญาไม่ยอมโอนชื่อผู้ถือครองที่ดิน ให้แก่โจทก์ต่อเจ้าพนักงานที่ดินหรือ ส.ป.ก. ภายในกำหนด ทำให้โจทก์เสียหายทำประโยชน์ในที่ดินไม่ได้และไม่กล้าทำการใหญ่ตามโครงการที่วางไว้ ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเตรียมการ ค่าเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตรกรรมและประโยชน์ที่ควรจะได้คิดเป็นเงินไม่น้อยกว่า 3,000,000 บาท ขอให้พิพากษา สัทธิครอบครองที่ดินตามแผนที่ท้ายฟ้องเป็นของโจทก์ ให้จำเลยโอนชื่อผู้ครอบครองที่ดินต่อเจ้าพนักงานที่ดินหรือ ส.ป.ก. ให้แก่โจทก์ หากจำเลยไม่ปฏิบัติตามให้ถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของจำเลย ให้จำเลยรับเงินส่วนที่เหลือจำนวน 3,350,000 บาท จากโจทก์ และให้จำเลยชำระค่าเสียหายแก่โจทก์จำนวน 3,000,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยโดยให้หักกลบลบกับจำนวนเงินค่าที่ดินที่โจทก์ค้างชำระกับห้ามจำเลยและบุคคลอื่นเกี่ยวข้องกับที่พิพาท

จำเลยทั้งสองให้การว่า จำเลยทั้งสองไม่เคยทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินตามฟ้องให้โจทก์ สัญญาจะซื้อจะขายเป็นโมฆะเพราะที่ดินตามฟ้องเป็นที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรม ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ออกให้เพื่อประโยชน์เฉพาะราย ไม่สามารถโอนการครอบครองหรือเปลี่ยนมือให้บุคคลอื่นเข้าครอบครองทำประโยชน์ได้ โจทก์ไม่ได้เสียหายตามฟ้อง ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง

ศาลอุทธรณ์ภาค 1 พิพากษายืน

ศาลฎีกาได้พิจารณาและวินิจฉัยสรุปได้ว่า สัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาทเป็นโมฆะหรือไม่ จำเป็นต้องฟังพยานของคู่ความให้เสร็จสิ้นเสียก่อนว่าที่ดินพิพาทเป็นที่ดินที่ ส.ป.ก. ได้มาและจัดให้จำเลยทั้งสองตาม พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 30 จนจำเลยทั้งสองได้รับสิทธิโดยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามมาตรา 39 จึงไม่ชอบที่ศาลชั้นต้นจะมีคำสั่งให้บังคับสืบพยาน จึงพิพากษายกคำสั่งศาลชั้นต้นและคำพิพากษาศาลล่างทั้งสองศาล ให้ศาลชั้นต้นสืบพยานโจทก์จำเลยให้เสร็จสิ้นแล้วพิพากษาใหม่ตามรูปคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2248/2538

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นนิติบุคคลตาม พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2530 จำเลยที่ 1 และนาย ท. ได้ทำสัญญาจะขายที่ดินนาโฉนดเลขที่ 12686 ตำบลกฤษณา อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี เนื้อที่ 16 - 2 - 00 ไร่ ให้โจทก์ในราคา 61,050 บาท ซึ่งในการทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินดังกล่าว จำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นผู้เช่าที่ดินเพื่อทำนาได้ทราบและเป็นผู้นำชี้การตรวจสอบสภาพที่ดินรวมทั้งได้ลงชื่อในฐานะผู้เช่าที่ดินด้วย ต่อมา นาย ท. ได้ถึงแก่กรรมและจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นมารดาของ นาย ท. ได้รับโอนมรดกที่ดินแปลงดังกล่าวเฉพาะส่วนของ นาย ท. เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2531 และในวันเดียวกันนั้นจำเลยที่ 2 ได้ยกที่ดินเฉพาะส่วนของตนให้แก่จำเลยที่ 1 โดยเสนหาค่อมาในวันที่ 1 กรกฎาคม 2531 จำเลยที่ 1 ได้ขายที่ดินแปลงดังกล่าวทั้งหมดให้แก่จำเลยที่ 3 และ ที่ 4 โจทก์ได้มีหนังสือแจ้งให้จำเลยที่ 1 และ นาย ท. ไปพบเพื่อรับเงินค่าที่ดินและนัดให้ไปทำการโอนที่ดินตามสัญญา แต่จำเลยที่ 1 และ 2 ซึ่งเป็นทายาทของ นาย ท. เพิกเฉย การที่จำเลยที่ 2 ได้รับมรดกเฉพาะส่วนของ นาย ท. ได้นำที่ดินมรดกยกให้จำเลยที่ 1 โดยเสนหาอันเป็นการทำให้โจทก์ ซึ่งเป็นเจ้าหนี้และเป็นบุคคลที่อยู่ในฐานะอันจะได้รับการจดทะเบียนสิทธิของตนได้ก่อนเสียเปรียบ และการที่จำเลยที่ 1 ขายและโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินทั้งแปลงให้แก่จำเลยที่ 3 และที่ 4 นั้น จำเลยที่ 3 และที่ 4 ก็ทราบข้อเท็จจริงดีว่าเป็นการทำให้โจทก์เสียเปรียบเช่นกัน โจทก์ไม่มีทางอื่นใดที่จะบังคับให้ จำเลยที่ 3 และที่ 4 โอนที่ดินดังกล่าวเป็นของจำเลยที่ 1 และบังคับให้จำเลยที่ 1 โอนที่ดินเฉพาะส่วนของจำเลยที่ 2 คืนให้แก่จำเลยที่ 2 ได้ จึงขอให้พิพากษาเพิกถอนนิติกรรมสัญญาซื้อขายที่ดินโฉนดเลขที่ 12686 ซึ่งจำเลยที่ 1 ขายให้แก่ จำเลยที่ 3 และที่ 4 ส่วนหนึ่ง และขอให้เพิกถอนนิติกรรมสัญญาให้โดยเสนหาที่ดินโฉนดเลขที่ 12686 ระหว่างจำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 2 แล้วให้จำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 2 ในฐานะทายาทของ นาย ท. ร่วมกันจดทะเบียนโอนที่ดินดังกล่าวให้โจทก์ หากจำเลยทั้งสองไม่ปฏิบัติตามก็ให้ถือเอาคำพิพากษาเป็นการแสดงเจตนาแทนจำเลยทั้งสอง ซึ่งโจทก์ตกลงจะชำระราคาที่ดินเป็นเงิน 61,050 บาท ให้แก่จำเลยที่ 1 และที่ 2 ในวันจดทะเบียนโอนที่ดิน

(ต่อ)

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาได้พิจารณาและวินิจฉัยสรุปได้ว่า เมื่อ ส.ป.ก. โจทก์จัดซื้อที่ดินแล้ว สิทธิของผู้เช่าที่ดินตามสัญญาเช่าหรือตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการเช่า พ.ศ. 2517 ต้องสิ้นสุดลง ตาม พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 32 ซึ่งเป็นผลของกฎหมายโดยไม่ต้องคำนึงถึงผู้เช่าจะเป็นใครหรือเช่าอยู่ตาม พ.ร.บ.ควบคุมการเช่าหรือไม่ เมื่อจำเลยที่ 1 และ นาย ท. ผู้ตายบุตรของจำเลยที่ 2 ได้ทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินให้แก่โจทก์แล้ว ก็ถือว่าสัญญาเช่าที่ดินที่มีอยู่ระหว่างจำเลยที่ 1 และนาย ท. กับจำเลยที่ 3 ผู้เช่า ได้สิ้นสุดลงแล้ว จำเลยที่ 1 และ นาย ท. ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวให้จำเลยที่ 3 ผู้เช่า ชื้อที่ดินก่อน ส่วน พ.ร.บ. การเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2524 เป็นกฎหมายที่บัญญัติสืบเนื่องมาจาก พ.ร.บ. ควบคุมการเช่า พ.ศ. 2517 ซึ่งถูกยกเลิก หาได้มีผลกระทบถึง พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ไม่ ผู้เช่าย่อมอยู่ในบังคับที่จะต้องปฏิบัติตามมาตรา 32 จำเลยที่ 3 จึงไม่อาจอ้างสิทธิตาม พ.ร.บ.การเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2524 มายันโจทก์ได้

จึงพิพากษายกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาเฉพาะปัญหาว่า จำเลยทั้งสี่ทำนิติกรรมตามฟ้องทั้งที่รู้หรือจะเป็นทางให้โจทก์เสียเปรียบหรือไม่ แล้วพิจารณาใหม่ตามรูปคดี

ต่อมาศาลอุทธรณ์พิจารณาแล้วพิพากษากลับเป็นว่าให้เพิกถอนสัญญาซื้อขายที่ดิน โฉนดเลขที่ 12686 ระหว่างจำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 4 และสัญญาให้ที่ดินโดยเสน่หาระหว่างจำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 2 เสีย ให้จำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 2 จดทะเบียนกรรมสิทธิ์ที่ดินดังกล่าวให้โจทก์พร้อมรับชำระราคาที่ดินตามสัญญาซื้อขาย เป็นเงิน 61,050 บาท จากโจทก์ หากจำเลยทั้งสี่ไม่ปฏิบัติตามให้ถือเอาคำพิพากษาเป็นการแสดงเจตนาของจำเลยทั้งสี่แทน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 154/2522

เจ้าของร่วมร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ถูกยึดบังคับคดี ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกคำร้องขาดทรัพย์ ผู้ร้องฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินท้องที่อำเภอบางเลน และอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2520 ซึ่งตราโดยอาศัยอำนาจ ตามมาตรา 25 แห่ง พ.ร.บ. การปฏิรูปเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ให้ที่ดินในเขตท้องที่อำเภอบางเลน เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน ข้อเท็จจริงจึงฟังได้ว่า ที่ดินพิพาท ซึ่งตามโฉนดมีชื่อจำเลยเป็นเจ้าของ อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินตาม พ.ร.บ.ดังกล่าว ผู้ร้องอ้างว่ามีส่วนเป็นเจ้าของร่วมอยู่ด้วยครั้งหนึ่งและยังมิได้แบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดส่วน จึงมาร้องขอให้ปล่อยที่ดินพิพาทจากการยึดเป็นคดีนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ผู้ร้องอ้างว่าผู้ร้องมีสิทธิขอให้ปล่อยจากการยึดนั้น เห็นว่าเท่าที่ปรากฏตามคำร้องคำแถลงของผู้ร้อง และคำให้การของโจทก์ ข้อเท็จจริงยังฟังไม่ได้ว่าผู้ร้องมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของที่ดินพิพาทหรือไม่ หากผู้ร้องจะมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของดังที่อ้าง ผู้ร้องก็รับอยู่ว่าที่ดินพิพาทเป็นของจำเลยผู้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของโจทก์ ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิมาร้องขอให้ปล่อยจากการยึดเพราะตามมาตรา 288 แห่ง ป.วิ.แพ่ง จะร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้ได้แต่เฉพาะกรณีที่กล่าวอ้างว่าจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่ถูกยึด

ประเด็นที่สอง พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 28 วรรคแรก บัญญัติไว้เพียงว่า “ภายในระยะเวลาสามปี นับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินตามมาตรา 25 ให้บังคับ ห้ามมิให้ผู้ใดจำหน่ายด้วยประการใดๆ หรือ ก่อให้เกิดภาระติดพันใดๆ ซึ่งที่ดินในเขตปฏิรูป เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากคณะกรรมการหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการมอบหมายเท่านั้น” มิได้ห้ามจำหน่ายโดยเด็ดขาด หากแต่ได้มีการผ่อนคลายเป็นว่า ถ้าได้รับอนุญาตจาก คปก. ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ซึ่งคณะกรรมการมอบหมายก็ทำการจำหน่ายได้ ทั้งพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ก็มีบัญญัติว่าที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี โจทก์จึงมีสิทธินำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินพิพาทมาขายทอดตลาดเพื่อเอามาชำระหนี้ได้ จึงพิพากษายืน

(ต่อ)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5773/2534

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน แปลงที่ 17 ตำบลลาดแค อำเภอนนทบุรี จังหวัด เพชรบูรณ์ โดยได้รับมรดกจากนาย ส. สามิ จำเลยใช้รถไถเข้าไปไถข้าวฟ่างที่โจทก์ปลูกไว้เสียหายทั้งแปลง คิดเป็นค่าเสียหาย 4,440 บาท และค่าผลผลิตข้าวฟ่างในอนาคตกอีก 45,000 บาท จึงขอให้ศาลบังคับให้จำเลยและบริวารออกไปจากที่ดินพิพาท ห้ามเกี่ยวข้งอีกต่อไปและให้จำเลยใช้ค่าเสียหาย 50,000 บาท พร้อมดอกเบี้ย จำเลยให้การว่าจำเลยซื้อที่ดินพิพาทจาก นาย ส. เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2523 เมื่อซื้อแล้วได้เข้าทำประโยชน์ตลอดมา ทั้งได้เสียภาษีบำรุงท้องที่ทุกปี จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบ ความเสียหายของโจทก์เพราะจำเลยกระทำเพื่อป้องกันสิทธิครอบครองของจำเลย หากเสียหายก็ไม่เกิน 500 บาท จำเลย ครอบครองติดต่อกิน 1 ปี แล้ว ฟ้องโจทก์ขาดอายุความ

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ภาค 2 พิพากษากลับ ให้จำเลยและบริวารออกไปจากที่ดินแปลงที่ 17 ระหว่าง ส.ป.ก. ที่ 8 เอ็น 3 อี ตำบลลาดแค อำเภอนนทบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ และห้ามเกี่ยวข้งกับที่ดินดังกล่าว และให้จำเลยใช้ค่าเสียหาย 18,000 บาท พร้อมดอกเบี้ย จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาได้พิจารณาและวินิจฉัยสรุปได้ว่า การซื้อขายที่ดินที่บุคคลได้รับสิทธิโดยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม นั้น เป็นการต้องห้ามตาม พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 39 จึงเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. มาตรา 113 ตาม พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 19 (7) และมาตรา 37 ผู้ที่จะเข้าอยู่ในที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินได้ ต้องได้รับการพิจารณาและอนุมัติจาก คปก. ก่อนและห้ามมิให้ยกอายุความครอบครองขึ้นต่อสู้กับ ส.ป.ก. ในเรื่องที่ดินหรือ อสังหาริมทรัพย์ที่ ส.ป.ก. ได้มาตาม พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ดังนั้น ในเขตปฏิรูปที่ดินบุคคลที่มีได้ รับจัดสรรจาก คปก. ไม่มีสิทธิแย้งการครอบครองจากบุคคลที่ได้รับจัดสรร ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1375 แม้ข้อเท็จจริงจะฟัง ได้ว่าจำเลยแย้งการครอบครองที่ดินของโจทก์ในเขตปฏิรูปที่ดินเกิน 1 ปี ก็ไม่ทำให้จำเลยได้สิทธิครอบครองที่ดินพิพาท ซึ่งเป็นที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน การที่จำเลยเข้าไปไถข้าวฟ่างที่โจทก์ปลูกไว้ย่อมเป็นการละเมิด ส่วนค่าเสียหาย จำเลยมิได้ โต้แย้งว่าศาลอุทธรณ์ภาค 2 กำหนดมากน้อยแต่ประการใด จำเลยจึงต้องรับผิดชอบค่าเสียหายต่อโจทก์ตามจำนวนที่ศาลอุทธรณ์ ภาค 2 วินิจฉัย จึงพิพากษายืน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4825/2539

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดอุทัยธานีให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูป ที่ดินอำเภอหนองฉาง และมีสิทธิได้รับ ส.ป.ก. 4-01 จำเลยในฐานะปฏิรูปที่ดินจังหวัดอุทัยธานี เป็นเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ ออก ส.ป.ก. 4-01 และมอบหนังสือดังกล่าวให้ผู้ได้รับคัดเลือก จำเลยเพิกเฉยไม่ดำเนินการออก ส.ป.ก.4-01 ตามโครงการ ปฏิรูปที่ดินป่าเขาบางแกรก-ทุ่งโพ เพื่อมอบให้โจทก์ และจำเลยกลับมีคำสั่งสอบสวนสิทธิในที่ดินของโจทก์ใหม่ การกระทำ ของจำเลยดังกล่าวเป็นการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบและโดยทุจริตเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ ขอให้ลงโทษตาม ป.อาญา มาตรา 157

ศาลชั้นต้นได้สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่า คดีไม่มีมูล จึงพิพากษายกฟ้อง โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ภาค 2 พิพากษายืน โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาได้พิจารณาและวินิจฉัยแล้วสรุปได้ว่า คปก. ได้ประกาศรายชื่อโจทก์เป็นผู้ได้รับการคัดเลือกให้เข้าทำ ประโยชน์ในที่ดินซึ่งตามระเบียบ คปก. ว่าด้วยการให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรผู้ได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติ เกี่ยวกับการเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน พ.ศ. 2535 ข้อ 5 จำเลยมีหน้าที่ต้องส่งมอบหนังสือรับมอบที่ดินให้โจทก์ภายใน 15 วัน นับแต่วันประกาศรายชื่อของโจทก์ แต่จำเลยซึ่งดำรงตำแหน่ง ปทจ.เห็นว่าโจทก์มีอาชีพค้าขายทองคำและไม้อัด มีรายได้จาก การค้าขายเป็นรายได้หลัก จึงขาดคุณสมบัติที่จะได้รับที่ดินตามระเบียบ คปก. ว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการ คัดเลือกเกษตรกร ซึ่งจะมีสิทธิได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2535 จึงเสนอเรื่องให้ คปก. พิจารณา ทบทวนมติเดิม คปก. จึงมีมติให้รอการพิจารณาของศาลก่อนจึงจะมีมติต่อไป จำเลยจึงต้องรอฟังมติดังกล่าวทำให้ไม่สามารถ มอบหนังสือรับมอบที่ดินให้โจทก์ การกระทำของจำเลยเป็นการมุ่งหมายเพื่อให้การปฏิรูปที่ดินดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ ของกฎหมายเท่านั้น ยังถือไม่ได้ว่าจำเลยละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์อันจะเป็นความผิด ตาม ป.อาญา มาตรา 157 คดีไม่มีมูล จึงพิพากษายืน

(ต่อ)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9780/2539

โจทก์ฟ้องว่า จำเลยได้บุกรุกเข้าไปครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินเขตปฏิรูปที่ดิน โดยจำเลยได้รับโอนที่ดินดังกล่าว ด้วยการทำสัญญาซื้อขายกันเองจาก นาย ฉ โดยมีได้รับอนุญาตจากโจทก์และ คปท. ขอให้บังคับจำเลยพร้อมบริวารออกจากที่ดินของโจทก์ตาม ส.ป.ก.4-01 เลขที่ 260 อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร พร้อมทั้งรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากที่ดินแปลงดังกล่าวและทำให้ที่ดินกลับอยู่ในสภาพเดิม

จำเลยให้การว่า จำเลยซื้อที่ดินจากนาย ฉ 1 แปลง ซึ่งตั้งอยู่ตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เนื้อที่ประมาณ 13 ไร่ พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มีวัตถุประสงค์ที่จะใช้บังคับหรือส่งเสริมตัวเกษตรกรที่ได้รับผลโดยตรงจากการปฏิรูปที่ดิน การกระทำผิดตาม พ.ร.บ.ดังกล่าว จึงต้องบังคับเอาแก่เกษตรกรผู้ได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินโดยตรงก่อน จำเลยเป็นบุคคลภายนอกที่ได้กระทำการโดยสุจริตจึงไม่อาจถูกบังคับได้ ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้น พิพากษาให้จำเลยพร้อมบริวารออกจากที่ดินของโจทก์ตาม ส.ป.ก. 4-01 เลขที่ 260 พร้อมทั้งรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากที่ดินแปลงดังกล่าวและทำให้ที่ดินกลับอยู่ในสภาพเดิม จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ภาค 2 พิพากษายืน จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาได้พิจารณาและวินิจฉัยสรุปได้ว่า ในกรณีมีที่ดินสาธารณะประโยชน์ของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันในเขตปฏิรูปที่ดินตาม พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 26 (1) บังคับให้ต้องจัดที่ดินแปลงอื่นให้พลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกันแทน และให้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เฉพาะกรณีที่ที่ดินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดินนั้นพลเมืองยังคงใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้นอยู่ หากเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่เลิกใช้ประโยชน์แล้ว ก็ไม่ต้องมีการจัดที่ดินแปลงอื่นให้พลเมืองใช้ร่วมกันแทน โดยคณะกรรมการประกาศในราชกิจจานุเบกษาแต่อย่างใด และพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดินมีผลเป็นการถอนสภาพการเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดินสำหรับที่ดินสาธารณะประโยชน์เหล่านั้นด้วย โดยมีต้องดำเนินการถอนสภาพตาม ป.ที่ดิน อีก

พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 39 ห้ามบุคคลที่ได้รับสิทธิให้ทำกินในที่ดินโดยการปฏิรูปที่ดินโอนสิทธิในที่ดิน ไปยังผู้อื่น ดังนั้น หากมีการทำสัญญาซื้อขายที่ดินดังกล่าวกันเอง ก็เป็นการขัดกับบทบัญญัติดังกล่าว สัญญาซื้อขายตกเป็นโมฆะ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 150 (มาตรา 113 เดิม) จึงพิพากษายืน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2828/2541

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นเจ้าของที่ดิน 1 แปลง พร้อมบ้านเลขที่ 28 ซึ่งปลูกอยู่บนที่ดิน เนื้อที่ประมาณ 50 ไร่ โจทก์ได้มาโดยซื้อจากการขายทอดตลาดของศาล ขอให้บังคับจำเลยและบริวารขนย้ายทรัพย์สินออกไปจากที่ดินและบ้านของโจทก์ และส่งมอบให้แก่โจทก์ในสภาพเรียบร้อย ให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายแก่โจทก์เดือนละ 4,000 บาท นับตั้งแต่วันที่ฟ้องจนกว่าจำเลยจะขนย้ายทรัพย์สินและบริวารออกไปจากบ้านและที่ดินตามฟ้องเสร็จสิ้น

จำเลยให้การว่า ที่ดินพิพาทตามฟ้องเป็นที่ดินที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ บ้านนา-ทุ่งควมกิน ซึ่งนาย ศ. ครอบครองทำประโยชน์ตลอดมา โดยเมื่อประมาณปี 2518 นาย ศ. ซื้อจากบุคคลอื่นประมาณ 30 ไร่ และเมื่อปี 2523 ซื้อเพิ่มจากบุคคลอื่นอีกประมาณ 20 ไร่ ปัจจุบัน นาย ศ. ปลูกทุเรียนในที่ดินพิพาทเป็นเนื้อที่ 20 ไร่เศษ และปลูกยางพารา 30 ไร่เศษ นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2539 นาย ศ. ได้ปลูกบ้านพิพาทลงบนที่ดิน ต่อมาทางราชการดำเนินการปฏิรูปที่ดิน และออก ส.ป.ก. 4-01 ให้แก่นาย ศ. ที่ดินดังกล่าวจะแบ่งแยกหรือโอนสิทธิให้ผู้อื่นไม่ได้ การที่โจทก์ซื้อมาจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี จึงตกเป็นโมฆะ โจทก์มิใช่เจ้าของที่ดินและบ้านพิพาท ไม่มีอำนาจฟ้องขับไล่จำเลยและบริวาร ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้น พิพากษายกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกา โดยได้รับอนุญาตจากศาลชั้นต้น ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 223 ทวิ

ศาลฎีกาได้พิจารณาและวินิจฉัยสรุปได้ว่า แม้บ้านและที่ดินพิพาทเป็นทรัพย์สินที่โจทก์ได้มาโดยการซื้อจากการขายทอดตลาดของศาลก็ตาม แต่ที่ดินพิพาททางราชการประกาศเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน และได้ออก ส.ป.ก.4-01 ให้แก่นาย ศ. อันเป็นการออกให้โดยอาศัยอำนาจตาม พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ซึ่งจะทำให้การแบ่งแยกหรือโอนสิทธิ

(ต่อ)

ในที่ดินนั้นไปยังผู้อื่นมิได้ เว้นแต่เป็นการตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรมหรือโอนไปยังสถาบันเกษตรกร ฯลฯ และเมื่อการขายทอดตลาดดังกล่าวไม่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากคณะกรรมการตามบทกฎหมายดังกล่าว การขายทอดตลาดจึงเป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายตกเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. มาตรา 150 แม้โจทก์จะซื้อบ้านและที่ดินพิพาทโดยสุจริตในการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล โจทก์ก็ไม่ได้สิทธิในที่ดินพิพาทตาม ป.พ.พ. มาตรา 1330 เมื่อจำเลยครอบครองบ้านและที่ดินพิพาทย่อมมีสิทธิในที่ดินพิพาทดีกว่าโจทก์ โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องขับไล่จำเลย จึงพิพากษายืน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 561/2542

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นนิติบุคคลตาม พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518 เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2521 ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในท้องที่อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน ต่อมาระหว่างวันที่ 10 มิถุนายน 2529 ถึงวันที่ 10 กรกฎาคม 2529 นาย ท. สามี่จำเลย ซึ่งมีที่ดินอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ โดยมีหลักฐานแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) เลขที่ 40 ได้มาแสดงเจตนาสละสิทธิการครอบครองที่ดินแปลงดังกล่าวต่อโจทก์ โดยประสงค์จะยกที่ดินให้แก่บุตรทั้งสี่คน บุตรจำเลยทั้งสี่คนได้ยื่นคำขอเข้าทำประโยชน์ในที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน และให้ คปก. นำที่ดินแปลงดังกล่าวมาดำเนินการออกเอกสารสิทธิให้แก่บุตรจำเลยทั้งสี่ คปก. ได้ประกาศอนุมัติให้บุตรจำเลยทั้งสี่ได้รับการคัดเลือกเข้าทำประโยชน์ในที่ดินแปลงดังกล่าว จึงถือได้ว่าที่ดินแปลงดังกล่าวตกเป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์ทันทีเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2536 จำเลยได้นำหลักฐาน ส.ค.1 เลขที่ 40 ดังกล่าวไปยื่นคำขอออกโฉนดที่ดินต่อเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสุรินทร์ สาขาชุมพลบุรี อ้างว่าได้รับมรดกมาจากนาย ท. ซึ่งถึงแก่กรรม โจทก์คัดค้าน เจ้าพนักงานที่ดินได้ทำการสอบสวนเปรียบเทียบแล้วมีคำสั่งให้ออกโฉนดที่ดินแก่จำเลย ขอให้พิพากษาว่าที่ดินพิพาทเป็นของโจทก์เพื่อใช้ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และมีคำสั่งห้ามเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสุรินทร์ สาขาชุมพลบุรี ออกโฉนดที่ดินให้แก่จำเลย

จำเลยให้การว่า สามี่จำเลยไม่เคยสละสิทธิการครอบครองที่ดินพิพาทให้แก่โจทก์ เพื่อนำที่ดินดังกล่าวไปจัดสรรให้แก่บุตรจำเลยทั้งสี่ สามี่จำเลยครอบครองทำประโยชน์ที่ดินพิพาทตลอดมาจนกระทั่งถึงแก่ความตาย หลังจากนั้นจำเลยและบุตรได้ครอบครองต่อมา ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินที่โจทก์จะนำมาจัดสรรให้ราษฎรทำประโยชน์ได้นั้นต้องเป็นที่รกร้างว่างเปล่าไม่รวมถึงที่ดินที่มีการแจ้งการครอบครองแล้ว โจทก์ทราบคำสั่งแต่ไม่ยื่นฟ้องภายใน 60 วัน จึงไม่มีอำนาจฟ้อง ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้น พิพากษายกฟ้อง โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ พิพากษายืน โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาได้พิจารณาและวินิจฉัยสรุปได้ว่า ตาม พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 4 ที่ดินที่จะมีการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้ต้องเป็นที่ดินของรัฐหรือที่ดินที่รัฐจัดซื้อหรือเวนคืนจากเจ้าของที่ดิน ปรากฏจากคำเบิกความของนาย อ. และ นาย ก. ว่าหากเจ้าของที่ดินที่มี ส.ค.1 ประสงค์จะโอนที่ดินนั้นให้อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน เจ้าของที่ดินจะต้องทำหนังสือสละสิทธิในที่ดินแปลงดังกล่าว แสดงว่าที่ดินมี ส.ค.1 นั้น เจ้าของอาจยินยอมให้ทางราชการนำไปปฏิรูปที่ดินได้ แต่ นาย ก. นิติกรฝ่ายร้องทุกข์และสอบสวนสิทธิ ส.ป.ก. ได้ยืนยันว่า ได้สอบสวนข้อเท็จจริงแล้ว ไม่ปรากฏหลักฐานว่า นาย ท. และบุตร ได้ทำหลักฐานยกที่ดินพิพาทให้แก่โจทก์ การที่ นาย ท. ได้ครอบครองที่ดินพิพาทตั้งแต่ก่อนที่พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในท้องที่อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2521 จะมีผลใช้บังคับจนถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2533 หลังนาย ท. ถึงแก่กรรม จำเลยและบุตรก็ได้ครอบครองที่ดินพิพาทตลอดมา จึงฟังไม่ได้ว่า นาย ท. หรือบุตร ได้สละสิทธิครอบครองที่ดินพิพาทให้โจทก์ ฎีกาโจทก์ฟังไม่ขึ้น พิพากษายืน

บทที่ 2

หลักเกณฑ์การดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีปกครอง โดยทั่วไป

ในการดำเนินคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีปกครอง ส่วนราชการต่าง ๆ ต้องถือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด⁽¹⁰⁾ โดยสรุปได้ ดังนี้

1. การดำเนินคดีในศาลยุติธรรม⁽¹¹⁾

1.1 การดำเนินคดีอาญา

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาต่อส่วนราชการ ให้แจ้งความร้องทุกข์ให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ไม่สมควรว่าจ้างทนายความยื่นฟ้องคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดเอง

ส่วนราชการที่ถูกเอกชนฟ้องเป็นคดีอาญา ให้ส่งเรื่องให้พนักงานอัยการแก้ต่างคดีให้ ถ้าพนักงานอัยการปฏิเสธหรือขัดข้องในการรับแก้ต่างให้ ให้ส่วนราชการมีสิทธิว่าจ้างทนายความดำเนินคดีได้

1.2 การดำเนินคดีแพ่ง

1.2.1 ให้ส่วนราชการที่โต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่กับเอกชนในทางแพ่ง หรือกรณีจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล และกรณีที่ส่วนราชการถูกเอกชนฟ้องคดีแพ่ง ให้ส่งเรื่องให้พนักงานอัยการที่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีเรื่องนั้นโดยตรงดำเนินการ

1.2.2 ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าคดีนั้นส่วนราชการอยู่ในฐานะเสียเปรียบไม่สามารถชนะคดีได้ หรือการดำเนินคดีไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ พนักงานอัยการจะแจ้งฐานะคดีให้ส่วนราชการพิจารณาว่าควรยุติการดำเนินคดี หากส่วนราชการเห็นพ้องด้วยกับความเห็นของพนักงานอัยการ เป็นอันยุติการดำเนินคดีในเรื่องนั้น

1.2.3 หากส่วนราชการมีความเห็นขัดหรือแย้งกับความเห็นของพนักงานอัยการ ก็จะแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการจะส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดวินิจฉัย ถ้าอัยการสูงสุดวินิจฉัยชี้ขาดให้ดำเนินคดีต่อไปตามความเห็นของส่วนราชการ จะแจ้งให้พนักงานอัยการดำเนินการไปตามนั้น แต่หากอัยการสูงสุดวินิจฉัยชี้ขาดเห็นพ้องกับความเห็นของพนักงานอัยการว่า ควรยุติการดำเนินคดี ก็จะส่งเรื่องให้คณะกรรมการพิจารณาชี้ขาดการยุติในการดำเนินคดีแพ่งของส่วนราชการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องวินิจฉัยชี้ขาดว่า ควรยุติการดำเนินคดีเรื่องนั้นหรือไม่

(10) มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2549

(11) กรณีที่จังหวัดฟ้องคดีแทน ส.ป.ก. ให้ถือปฏิบัติตามนัยหนังสือ ส.ป.ก. ที่ กษ 1204/ว 1429 ลงวันที่ 18 พฤศจิกายน 2548 เรื่อง การมอบอำนาจในการบริหารสั่งการด้านกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดี และคำสั่ง ส.ป.ก. ที่ 767/2548 สั่ง ณ วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 เรื่อง มอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการแทนในการทำสัญญาการผ่อนชำระหนี้ ทำสัญญา รับสภาพหนี้ การดำเนินคดี การบังคับคดี และการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ หรือการประណอมข้อพิพาท

กรณีคณะกรรมการสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป จะส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินการต่อไป หากคณะกรรมการสั่งให้ยุติเรื่อง ก็จะนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบ กรณีนี้พนักงานอัยการจะส่งเรื่องคืนส่วนราชการตัวความ

2. การดำเนินคดีในศาลปกครอง⁽¹²⁾

2.1 ให้หน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นคู่กรณีในคดีปกครอง หากมีเจ้าหน้าที่หรือนิติกรที่มีความรู้ความสามารถอยู่แล้ว และประสงค์จะดำเนินคดีปกครองเอง ก็ให้ดำเนินคดีปกครองเองจนถึงที่สุด แต่ถ้าไม่มีเจ้าหน้าที่หรือนิติกรดังกล่าว หรือมีแต่ประสงค์ให้พนักงานอัยการดำเนินการแทน ให้ทำความตกลงกับพนักงานอัยการให้ดำเนินคดีแทนโดยเร่งด่วน หากเป็นกรณีที่ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ก็ให้ว่าจ้างทนายความผู้เชี่ยวชาญได้ โดยขอความเห็นชอบจากอัยการสูงสุด หรือผู้แทนที่อัยการสูงสุดมอบหมาย และหากมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต้องทำความตกลงกับสำนักงบประมาณในเรื่องค่าใช้จ่าย

2.2 ในกรณีหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินคดีแทนในฐานะผู้รับมอบอำนาจ ถ้าพนักงานอัยการมีความเห็นว่า หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวอยู่ในฐานะเสียเปรียบไม่สามารถชนะคดีได้ หรือการดำเนินคดีไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ไม่ควรที่หน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะดำเนินคดีในเรื่องนั้น พนักงานอัยการจะแจ้งฐานะคดีและดำเนินการต่อไปเพื่อให้อัยการสูงสุดวินิจฉัยชี้ขาด และนำเสนอให้คณะกรรมการพิจารณาชี้ขาดการยุติในการดำเนินคดีแพ่งของส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยถือปฏิบัติตามข้อ 1.2.3 โดยอนุโลม

3. การดำเนินคดีชั้นอนุญาโตตุลาการ

ส่วนราชการที่มีข้อพิพาทในคดีแพ่งและคดีปกครองที่ต้องใช้อนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาทก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล ให้ส่งเรื่องให้พนักงานอัยการเป็นผู้ดำเนินคดีแทนในชั้นอนุญาโตตุลาการ หรือให้ว่าจ้างทนายความดำเนินคดีแทนได้ โดยความเห็นชอบจากสำนักงานอัยการสูงสุดหรือผู้แทนที่อัยการสูงสุดมอบหมาย และหากมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต้องทำความตกลงกับสำนักงบประมาณในเรื่องค่าใช้จ่าย

4. ระยะเวลาส่งเรื่องให้พนักงานอัยการ

ในการดำเนินคดีทุกประเภท ให้หน่วยงานเจ้าของเรื่องเร่งรัดเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเจ้าของเรื่อง รวบรวมพยานหลักฐานให้ครบถ้วน แล้วรีบส่งเรื่องที่พิพาทไปยังพนักงานอัยการก่อนครบกำหนดอายุความไม่น้อยกว่า 3 เดือน เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้น

(12) กรณีที่จังหวัดฟ้องคดีแทน ส.ป.ก. ให้พิจารณาตามคำสั่ง ส.ป.ก. ที่ 157/2548 สั่ง ณ วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2548 เรื่องการมอบอำนาจเกี่ยวกับการดำเนินคดีปกครอง

5. กรณีคดีขาดอายุความ

ส่วนราชการ ไม่ควรนำคดีที่ขาดอายุความแล้ว ส่งให้พนักงานอัยการดำเนินการต่อไป

6. การยุติข้อพิพาทระหว่างส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจ

6.1 ให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจถือปฏิบัติว่า กรณีเกิดข้อพิพาทในระหว่างส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจ เมื่อมีพยานหลักฐานชัดเจนว่าฝ่ายที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นต้องรับผิดชอบ และไม่ติดใจโต้แย้งในเรื่องจำนวนค่าเสียหาย ให้ฝ่ายที่ก่อให้เกิดความเสียหายดำเนินการชำระค่าเสียหายให้แก่ฝ่ายที่ได้รับความเสียหายให้เรียบร้อยโดยเร็ว เพื่อมิให้เกิดคดีความระหว่างส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจด้วยตนเอง

6.2 กรณีส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจเกิดข้อพิพาทระหว่างกันมิให้ฟ้องคดีต่อศาล ให้ส่งเรื่องที่มีข้อพิพาทเรียกร้องไปยังสำนักงานอัยการสูงสุดภายในอายุความเพื่อพิจารณาเสนอคณะกรรมการพิจารณาชี้ขาดการยุติในการดำเนินคดีแพ่งของส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาต่อไป

เมื่อสำนักงานอัยการสูงสุดพิจารณาและมีความเห็นเสนอคณะกรรมการเพื่อพิจารณาคัดสินชี้ขาดแล้วนำเสนอคณะรัฐมนตรีทราบ สำนักงานอัยการสูงสุดจะส่งคำตัดสินชี้ขาดและมติคณะรัฐมนตรีแจ้งให้คู่กรณีทราบและถือปฏิบัติ หากส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจใดเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำตัดสินชี้ขาดดังกล่าว สำนักงานอัยการสูงสุดก็จะนำเรื่องเสนอนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการตามที่เหมาะสม

บทที่ 3

แนวทางปฏิบัติในการประนีประนอมยอมความในคดีแพ่ง

การประนีประนอมยอมความเป็นการระงับข้อพิพาทอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจกระทำได้ทั้งขณะเกิดข้อพิพาทแต่ยังไม่นำคดีไปสู่ศาล และทั้งเมื่อนำคดีไปสู่ศาลแล้ว หากเป็นการตกลงนอกศาล ผลของข้อตกลงก็จะเป็นไปตามที่ได้ตกลงกันและผูกพันบังคับกันได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 850 ถึงมาตรา 852 แต่ถ้าเป็นการตกลงกันในศาล ผลจะเป็นไปตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 138 อันจะทำให้คดีผูกพันตามคำพิพากษตามยอม ซึ่งการประนีประนอมยอมความทั้งสองกรณี มีผลสำคัญคือ เป็นการระงับหนี้เดิมแล้วผูกพันกันตามข้อตกลงใหม่ที่เกิดขึ้น การที่หนี้เดิมระงับไปดังกล่าว มีข้อควรระวังเกี่ยวกับลูกหนี้ร่วม ผู้ที่มีได้เข้ามาร่วมเจรจา เพราะอาจหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ ฉะนั้น ในการเจรจาจึงต้องไม่ลืมที่จะตกลงกันถึง “ลูกหนี้ร่วม เจ้าหนี้ร่วม หรือคดีอื่นที่เกี่ยวข้องกัน” ด้วย ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดข้อถกเถียงกันในระยะต่อไปภายหลัง

หลักเกณฑ์การประนีประนอมยอมความของส่วนราชการ

โดยที่ พ.ร.บ.ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มาตรา 10 กำหนดให้กระทรวงการคลังมีอำนาจเกี่ยวกับการเงินการคลังและเกี่ยวกับทรัพย์สินของแผ่นดิน กระทรวงการคลังจึงเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาสั่งการเกี่ยวกับการถอนฟ้อง และประนีประนอมยอมความของส่วนราชการทั้งก่อนฟ้องคดีและหลังฟ้องคดี ตลอดจนการประนีประนอมยอมความที่อาจเกิดขึ้นในชั้นบังคับคดี อย่างไรก็ตาม กระทรวงการคลัง ได้มีการกระจายอำนาจให้ผู้ปฏิบัติงาน โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติให้ส่วนราชการเจ้าของคดีสามารถใช้ดุลยพินิจร่วมกับพนักงานอัยการในการพิจารณาเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความสำหรับคดีแพ่งบางประเภทได้ ดังนี้⁽¹³⁾

2.1 คดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 2,000,000 บาท ไม่ว่าส่วนราชการจะเป็นโจทก์หรือจำเลย หากส่วนราชการเจ้าของคดีและพนักงานอัยการผู้ดำเนินคดีมีความเห็นสอดคล้องเป็นประการใด ให้พิจารณาดำเนินการตามความเห็นดังกล่าวได้ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของทางราชการเป็นสำคัญ และไม่ต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา

2.2 คดีตามข้อ 1 หากส่วนราชการเจ้าของคดีและพนักงานอัยการผู้ดำเนินคดีมีความเห็นไม่ตรงกัน ให้ส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังเพื่อพิจารณา

2.3 คดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์เกิน 2,000,000 บาท ให้ส่วนราชการเจ้าของคดีส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังเพื่อพิจารณา

(13) กรณีจังหวัดฟ้องคดีแทน ส.ป.ก. ให้พิจารณาดำเนินการ ตามนัยหนังสือ ส.ป.ก. ที่ กษ 1204/ว 1608 ลงวันที่ 26 ธันวาคม 2548 เรื่อง แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความในคดีแพ่ง ประกอบหนังสือของกระทรวงการคลัง ที่ กค 0406.2/ว 64 ลงวันที่ 1 เมษายน 2548 และหนังสือสั่งการของ ส.ป.ก. ที่ กษ 1206/ว 1243 ลงวันที่ 10 ตุลาคม 2551 เรื่อง การดำเนินการในทางจำหน่ายสิทธิของคู่ความ

บทที่ 4

หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการอุทธรณ์ ฎีกาคดีแพ่งและอุทธรณ์คดีปกครอง

ในการอุทธรณ์ ฎีกาคำพิพากษาของศาลในคดีแพ่งใด ๆ ของส่วนราชการ กระทรวงการคลังได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติ กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ส่วนราชการเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือชนะคดีไม่เต็มตามฟ้อง ดังนี้

1. การอุทธรณ์ ฎีกาคดีแพ่งในศาลยุติธรรม⁽¹⁴⁾

1.1 คดีแพ่งที่มีจำนวนทุนทรัพย์ในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เกิน 10,000,000 บาท และศาลพิพากษาให้ส่วนราชการเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือพิพากษาให้ส่วนราชการชนะคดีไม่เต็มตามฟ้อง กรณีจะอุทธรณ์ฎีกาหรือไม่ ให้อยู่ในดุลพินิจของส่วนราชการเจ้าของคดี และพนักงานอัยการที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมาย โดยไม่ต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมและประโยชน์ของทางราชการเป็นสำคัญ

ในกรณีที่ส่วนราชการเจ้าของคดีและพนักงานอัยการที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมายมีความเห็นไม่ตรงกัน ให้พิจารณาว่า การอุทธรณ์ ฎีกา จะเป็นประโยชน์กับทางราชการและผลของคำพิพากษา จะใช้เป็นบรรทัดฐาน ให้ดำเนินการอุทธรณ์ ฎีกาต่อไป โดยไม่ต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา

1.2 คดีแพ่งที่มีจำนวนทุนทรัพย์ในชั้นอุทธรณ์ หรือฎีกาเกินกว่า 10,000,000 บาท และศาลพิพากษาให้ส่วนราชการเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือพิพากษาให้ส่วนราชการชนะคดีไม่เต็มตามฟ้อง หากส่วนราชการเจ้าของคดีและพนักงานอัยการที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมายเห็นควรอุทธรณ์ ฎีกา ให้ส่วนราชการดำเนินการอุทธรณ์ ฎีกา โดยไม่ต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา

ในกรณีที่ส่วนราชการเจ้าของคดีและพนักงานอัยการที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมายมีความเห็นไม่ตรงกัน ให้พิจารณาว่า การอุทธรณ์ ฎีกา จะเป็นประโยชน์กับทางราชการและผลของคำพิพากษา จะใช้เป็นบรรทัดฐาน ให้ดำเนินการอุทธรณ์ ฎีกาต่อไป โดยไม่ต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา

ในกรณีที่ส่วนราชการเจ้าของคดีและพนักงานอัยการที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมายเห็นตรงกันว่า คดีไม่ควรอุทธรณ์ ฎีกา ให้ดำเนินการอุทธรณ์ ฎีกา ไปก่อน เนื่องจากเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์สูง แล้วจึงส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณาโดยเร็ว โดยให้ส่งเอกสารและแจ้งข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการพิจารณาของกระทรวงการคลัง ดังนี้

(14) กรณีจังหวัดฟ้องคดีแทน ส.ป.ก. ให้พิจารณาดำเนินการ ตามนัยหนังสือของกระทรวงการคลัง ที่ กค 0406.2/ว 44 ลงวันที่ 23 มิถุนายน 2549 เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการอุทธรณ์ ฎีกาคดีแพ่งและอุทธรณ์คดีปกครอง และหนังสือสั่งการของ ส.ป.ก. ที่ กษ 1206/ว 1243 ลงวันที่ 10 ตุลาคม 2551 เรื่อง การดำเนินการในทางจำหน่ายสิทธิของคู่ความ ประกอบด้วย

- 1.2.1 ลำเนาคำฟ้อง คำให้การ ประเด็นที่อุทธรณ์ ฎีกา
- 1.2.2 ลำเนาคำพิพากษาศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ แล้วแต่กรณี
- 1.2.3 ความเห็นของส่วนราชการเจ้าของคดี
- 1.2.4 ความเห็นของพนักงานอัยการที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมาย

2. การอุทธรณ์ในศาลปกครอง

2.1 คดีปกครองที่มีคำขอให้ศาลสั่งให้ใช้เงินหรือส่งมอบทรัพย์สินไม่เกิน 10,000,000 บาท (เว้นแต่คดีปกครองที่เกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ตามข้อ 2.3) และศาลปกครองชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ส่วนราชการเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือให้ส่วนราชการชนะคดีไม่เต็มตามฟ้อง ไม่ว่าจะมีส่วนพนักงานอัยการเป็นผู้ว่าคดีหรือไม่ก็ตาม กรณีจะอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดหรือไม่ ให้อยู่ในดุลพินิจของส่วนราชการเจ้าของคดี โดยไม่ต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา ทั้งนี้โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ

2.2 คดีปกครองที่มีคำขอให้ศาลสั่งให้ใช้เงินหรือส่งมอบทรัพย์สินเกินกว่า 10,000,000 บาท (เว้นแต่คดีปกครองที่เกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ตามข้อ 2.3) และศาลปกครองชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ส่วนราชการเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือให้ส่วนราชการชนะคดีไม่เต็มตามฟ้อง ไม่ว่าจะมีส่วนพนักงานอัยการเป็นผู้ว่าคดีหรือไม่ก็ตาม หากส่วนราชการเจ้าของคดีเห็นควรอุทธรณ์ ให้ส่วนราชการเจ้าของคดีอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุด โดยไม่ต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา ทั้งนี้โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ

ในกรณีที่ส่วนราชการเจ้าของคดีเห็นว่าคดีไม่ควรอุทธรณ์ให้ดำเนินการอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดไปก่อน เนื่องจากเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์สูง แล้วจึงส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณาโดยเร็ว โดยให้ส่งเอกสารและแจ้งข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการพิจารณาของกระทรวงการคลัง ดังนี้

- 1.2.1 ลำเนาคำฟ้อง คำให้การแก้คำฟ้อง ประเด็นที่อุทธรณ์
- 1.2.2 ลำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลปกครองชั้นต้น
- 1.2.3 ความเห็นของส่วนราชการเจ้าของคดี

1.2.4 ความเห็นของพนักงานอัยการที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมาย (หากมีส่วนพนักงานอัยการเป็นผู้ว่าคดี)

2.3 คดีปกครองเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่และเป็นไปตามประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ที่ไม่ต้องรายงานให้กระทรวงการคลังตรวจสอบฉบับลงวันที่ 10 พฤษภาคม 2548 ซึ่งกระทรวงการคลังมอบให้เป็นดุลพินิจของส่วนราชการในการวินิจฉัยสั่งการ หากมีการดำเนินคดีในศาลปกครอง กรณีจะอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดหรือไม่ ให้อยู่ในดุลพินิจของส่วนราชการเจ้าของคดี โดยไม่ต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา

สำหรับคดีปกครองเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดที่ส่วนราชการมีคำสั่งตามความเห็นของกระทรวงการคลัง หากศาลปกครองชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ส่วนราชการเป็นฝ่ายแพ้คดีหรือให้ส่วนราชการชนะคดีไม่เต็มตามฟ้อง ให้ส่วนราชการเจ้าของคดีอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดไปก่อน แล้วจึงแจ้งเรื่องให้กระทรวงการคลังทราบ

2.4 คดีปกครองที่ไม่มีคำขอให้ศาลสั่งให้ใช้เงินหรือส่งมอบทรัพย์สิน เช่น คดีที่เกี่ยวกับสถานะของบุคคล เป็นต้น กรณีจะอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดหรือไม่ เป็นอำนาจของส่วนราชการเจ้าของคดีโดยไม่ต้องส่งเรื่องให้กระทรวงการคลังพิจารณา

บทที่ 5

หลักเกณฑ์การเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดี และค่าใช้จ่ายตามคำพิพากษาศาล

กระทรวงการคลัง ได้กำหนดหลักเกณฑ์การเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและค่าใช้จ่ายตามคำพิพากษาศาล โดยอนุมัติให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าส่วนราชการเจ้าของงบประมาณที่จะพิจารณาอนุมัติเบิกจ่ายเงินงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในลักษณะดังกล่าวได้เท่าที่จ่ายจริง โดยคำนึงถึงความจำเป็นเหมาะสม เพื่อประโยชน์ของทางราชการ และเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง⁽¹⁵⁾ ดังนี้

1. ค่าธรรมเนียมความ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี รวมทั้งค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าที่พักและค่าพาหนะของพยานในคดีแพ่ง คดีปกครอง และการบังคับคดี ตามที่พนักงานอัยการแจ้ง

2. กรณีส่วนราชการและคู่กรณีตกลงเสนอข้อพิพาททางแพ่งให้อนุญาตตุลาการชี้ขาด

2.1 ค่าธรรมเนียม ค่าใช้จ่ายในชั้นอนุญาตตุลาการและค่าปฎิการอนุญาตตุลาการหรือผู้ชี้ขาดเป็นไปตามข้อตกลงในสัญญาอนุญาตตุลาการ กรณีไม่ได้ตกลงกันไว้สัญญาอนุญาตตุลาการให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการหรือผู้ชี้ขาด กรณีได้กำหนดหรือไม่ได้กำหนดค่าใช้จ่ายข้างต้นไว้ในคำชี้ขาด ค่าใช้จ่ายข้างต้นให้เป็นไปตามที่ศาลที่มีเขตอำนาจมีคำสั่งไว้

2.2 ค่าเสียหายและดอกเบี้ยเป็นไปตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการหรือผู้ชี้ขาด หากส่วนราชการพิจารณาแล้วว่า คำชี้ขาดนั้นไม่มีข้อที่สามารถโต้แย้งได้หรือเป็นไปตามที่ศาลที่มีเขตอำนาจพิพากษาตามคำชี้ขาด การเบิกจ่ายเงินดังกล่าวให้เบิกจ่ายให้เสร็จสิ้นไม่เกิน 15 วัน นับแต่วันได้รับแจ้งคำชี้ขาดหรือคำพิพากษา

3. ค่าใช้จ่ายตามคำพิพากษาศาล กรณีคำพิพากษาศาลถึงที่สุด ให้ส่วนราชการชำระค่าธรรมเนียม ค่าทนายความและค่าเสียหายพร้อมดอกเบี้ย ให้เบิกจ่ายเงินดังกล่าวได้ตามคำพิพากษาของศาลให้เสร็จสิ้นไม่เกิน 15 วัน นับแต่วันได้รับแจ้งคำพิพากษา

(15) ถ้อยปฏิบัติตามนัยหนังสือของกระทรวงการคลัง ที่ กค 0505.4/ว 27 ลงวันที่ 24 มีนาคม 2545 เรื่อง ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีความ

บทที่ 6

การฟ้องคดีศาลปกครอง

1. ขั้นตอนการดำเนินคดีทั่วไป

ในหลักการของกระบวนการพิจารณาคดีปกครอง มีการกำหนดไว้เป็นวิธีพิจารณาคดีปกครอง ซึ่งส่วนหนึ่งบัญญัติไว้ใน พ.ร.บ. จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และอีกส่วนหนึ่งบัญญัติไว้ในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ฉะนั้น การจะดำเนินคดีปกครองได้อย่างถูกต้อง จึงควรต้องศึกษาและนำข้อกฎหมายและระเบียบดังกล่าวมาใช้ประกอบในการพิจารณา

สำหรับวิธีการดำเนินคดีปกครองของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบคดี มีแนวทางปฏิบัติพอสรุปได้ตามลำดับดังนี้ (สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกรณีมอบอำนาจให้พนักงานอัยการดำเนินคดีแทนได้)

ก. กรณีหน่วยงานทางปกครองฟ้องคดีหรือร่วมกันฟ้องคดีกับผู้อื่น มีดังนี้⁽¹⁶⁾

1. จัดทำคำฟ้องเป็นหนังสือ โดยให้มีรายการดังนี้

- 1.1 ชื่อ ที่อยู่ของผู้ฟ้องคดีและผู้ถูกฟ้องคดี
- 1.2 ข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เกี่ยวกับการกระทำที่เป็นเหตุแห่งการฟ้อง
- 1.3 คำขอและลายมือชื่อผู้ฟ้องคดี โดยให้แนบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปพร้อมกับคำฟ้อง
- 1.4 จัดทำสำเนาคำฟ้องและสำเนาพยานเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีตามจำนวน

ผู้ถูกฟ้องคดี

2. ชำระค่าธรรมเนียมศาลตามที่ศาลสั่ง ซึ่งได้แก่คดีที่ฟ้องขอให้ศาลสั่งให้ใช้เงินหรือส่งมอบทรัพย์สินอันสืบเนื่องจากคดีพิพาทเกี่ยวกับการทำละเมิดหรือความรับผิดชอบอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล ในอัตราร้อยละ 2.5 ของทุนทรัพย์แต่ไม่เกิน 200,000 บาท

(16) หมายเหตุ

วิธีการยื่นคำฟ้องจะยื่นด้วยตนเองหรือมอบอำนาจให้ผู้อื่นยื่นแทนหรือจะส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนก็ได้ โดยให้ยื่นต่อศาลปกครองที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น ซึ่งในศาลปกครองชั้นต้น ได้แก่ ศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นหรือศาลที่ผู้ฟ้องคดีมีภูมิลำเนาอยู่เขตศาลนั้น ส่วนศาลปกครองสูงสุดมีเขตอำนาจครอบคลุมทุกพื้นที่ของประเทศ และให้ยื่นฟ้องภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

3. กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ดำเนินการใด ๆ ให้ดำเนินการตามที่ศาลสั่ง ดังนี้

3.1 จัดส่งพยานหลักฐานเพิ่มเติมหรือไปชี้แจงข้อเท็จจริงต่อตุลาการตามที่ได้รับคำสั่ง

3.2 จัดทำคำคัดค้านคำให้การเฉพาะประเด็นที่ได้ยกขึ้นกล่าวมาในคำฟ้อง คำให้การ หรือที่ศาลกำหนด พร้อมจัดส่งสำเนาตามจำนวนที่ผู้ถูกฟ้องคดี ภายใน 30 วัน หรือตามเวลาที่ศาลกำหนด และถ้าข้อเท็จจริงเพียงพอที่ศาลพิจารณาได้และไม่ประสงค์จะทำคำคัดค้านคำให้การ ให้แจ้งศาลเพื่อทราบการไม่ทำคำคัดค้านคำให้การ พร้อมทั้งระบุว่าประสงค์ที่จะให้ศาลได้ดำเนินการกระบวนการพิจารณาคดีต่อไป โดยหากไม่ระบุดำเนินการให้ศาลสั่งจำหน่ายคดีได้

3.3 จัดทำคำให้การเพิ่มเติมพร้อมสำเนาตามจำนวนผู้ฟ้องคดี ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำคัดค้านคำให้การ หรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หรือจะไม่ทำคำให้การเพิ่มเติมก็ได้

4. กรณีที่ประสงค์จะยื่นคำแถลงเป็นหนังสือ เพื่อยืนยันหรือหักล้างข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมายเพิ่มเติม ให้ยื่นต่อศาลก่อนวันนั่งพิจารณาคดีหรืออย่างช้าที่สุดในระหว่างการนั่งพิจารณาคดี

5. กรณีที่ศาลชั้นต้น มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ส่วนราชการแพคดีหรือชนะคดีไม่เต็มตามฟ้อง ให้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง⁽¹⁷⁾ แล้วส่งเรื่องให้ ส.ป.ก. พิจารณา

6. กรณีที่ศาลปกครองสูงสุดรับคำฟ้องอุทธรณ์ไว้พิจารณา ให้นำกระบวนการพิจารณาในศาลปกครองชั้นต้นมาปรับใช้

7. เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดเป็นประการใดแล้ว ให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลดังกล่าว

(17) โดยถือปฏิบัติตามนัยหนังสือ ส.ป.ก. ที่ กษ 1204/ว 1288 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2548 เรื่อง การยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองชั้นต้น ตัวอย่างเช่น

คำสั่งศาลปกครองสูงสุด ที่ 290/2548

ผู้ฟ้องคดี ได้ยื่นฟ้องคณะกรรมการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และจำนวนเงินชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพ และ ส.ป.ก. ลพบุรี เพื่อให้จ่ายเงินชดเชยแก่ผู้ฟ้องคดี 170,000 บาท คดีดังกล่าวศาลปกครองชั้นต้นมีคำสั่งให้จ่ายเงินแก่ผู้ฟ้องคดี ปรากฏว่า ส.ป.ก.ลพบุรี ส่งคำอุทธรณ์ทางไปรษณีย์ เจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ประทับตราบนซองที่ส่งคำอุทธรณ์วันกำหนดเวลา 30 วัน นับแต่วันที่ศาลได้อ่านคำพิพากษา ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า ผู้ถูกฟ้องคดีมิได้ยื่นอุทธรณ์ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ตามมาตรา 73 แห่ง พ.ร.บ.จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 จึงมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์

ข. กรณีหน่วยงานทางปกครองถูกฟ้องคดีหรือร่วมกันกับผู้อื่น⁽¹⁸⁾ มีดังนี้

1. เมื่อศาลมีหมายแจ้งให้ทำคำให้การพร้อมจัดส่งสำเนาคำฟ้องและพยานหลักฐานให้ทราบ ให้จัดทำคำให้การอย่างชัดเจนว่ายอมรับหรือปฏิเสธข้อกล่าวหา พร้อมชี้แจงเหตุแห่งการนั้น และจัดส่งสำเนาและพยานเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตามจำนวนของผู้ฟ้องคดี ยื่นต่อศาลที่รับฟ้องตามเวลาที่ศาลกำหนด ถ้าไม่เสร็จให้ขอขยายระยะเวลายื่นคำให้การต่อศาลก่อนครบกำหนดเวลายื่นคำให้การ

ทั้งนี้ หากมีประเด็นที่จะฟ้องคดีกับผู้ฟ้องคดีในข้อพิพาทเรื่องเดียวกันรวมอยู่ด้วย ให้ฟ้องแย้งเข้าไปในคำให้การ หรือแยกฟ้องเป็นคดีใหม่อีกเรื่องหนึ่งก็ได้ ตามแต่กรณี โดยคำนึงถึงประโยชน์ของทางราชการเป็นสำคัญ

2. จัดทำให้การเพิ่มเติมยื่นต่อศาล พร้อมจัดส่งสำเนาและพยานเอกสารหรือหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตามจำนวนของผู้ฟ้องคดี ยื่นต่อศาลภายในกำหนด 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำคัดค้านคำให้การ หรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หรือจะไม่ทำคำให้การเพิ่มเติมก็ได้หากได้ชี้แจงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพียงพอแล้ว และไม่มีประเด็นที่จะเพิ่มเติมอีก

3. กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ดำเนินการใดๆ ให้ดำเนินการตามที่ศาลสั่ง เช่น จัดส่งพยานหลักฐานเพิ่มเติมหรือไปชี้แจงข้อเท็จจริงต่อตุลาการตามที่ได้รับคำสั่ง ฯลฯ เป็นต้น

4. กรณีที่ประสงค์จะยื่นคำแถลงเป็นหนังสือ เพื่อยืนยันหรือหักล้างข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมายเพิ่มเติม ให้ยื่นต่อศาลก่อนวันนั่งพิจารณาคดีหรืออย่างช้าที่สุดในระหว่างการนั่งพิจารณาคดี

5. กรณีที่ศาลชั้นต้น มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองหรือให้ส่วนราชการปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใด ให้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง แล้วรีบส่งเรื่องให้ ส.ป.ก. พิจารณา

6. กรณีที่ศาลปกครองสูงสุดรับคำฟ้องอุทธรณ์ไว้พิจารณา ให้นำกระบวนการพิจารณาในศาลปกครองชั้นต้นมาปรับใช้

7. เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดเป็นประการใดแล้ว ให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลดังกล่าว

(18) ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.364/2550

ผู้ฟ้องคดีได้ยื่นฟ้อง คปจ.ภูเก็ต และ ปทจ.ภูเก็ต กรณีเพิกถอนการคัดเลือกและการอนุมัติของ คปจ. ที่อาศัยระเบียบ คปก.ว่าด้วย หลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการคัดเลือกเกษตรกรซึ่งจะมีสิทธิได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2535 และ ปทจ. ได้เพิกถอน ส.ป.ก. 4-01 ของผู้ฟ้องคดี ที่อาศัยระเบียบ คปก. ว่าด้วย การออกการแก้ไขเพิ่มเติมเพิกถอนและออกใบแทนหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2540 ข้อ 10 (2) ซึ่งศาลปกครองสูงสุดพิเคราะห์แล้ว เห็นว่า แม้ผู้ฟ้องคดีไม่ได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบแนวเขตปฏิรูปที่ดินก่อนมีคำสั่งยกเลิกผลการคัดเลือกและการจัดที่ดิน และเพิกถอนเอกสาร ส.ป.ก.4-01 ก็ตาม ถือว่าการดำเนินการของผู้ถูกฟ้องคดีเป็นการออกคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว

(แจ้งเวียนตามหนังสือ ส.ป.ก. ที่ กษ 1206/ว 1516 ลงวันที่ 20 ธันวาคม 2550 เรื่อง คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด รายงานสาววนิดา สุวรรณประเสริฐกับพวก)

(ต่อ)

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.4-5/2550

ผู้ฟ้องคดีกับพวก ได้ยื่นฟ้อง นายอำเภอตาพระยา ปทจ.สระแก้ว เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสระแก้ว และกรมที่ดิน เพื่อให้ศาลมีคำสั่งคืนที่ดินที่ก่อสร้างที่ว่าการกิ่งอำเภอโคกสูงและขอให้จ่ายค่าเสียหายแก่ผู้ฟ้องคดี ศาลปกครองสูงสุดพิเคราะห์แล้วเห็นว่า ที่พิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์ซึ่งประชาชนยังมิได้เลิกใช้ประโยชน์ร่วมกัน จึงมีสภาพเป็นทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ตามมาตรา 1304 (2) แห่ง ป.พ.พ. ที่พิพาทจึงอยู่ในอำนาจการดูแลของนายอำเภอตาพระยา ตามมาตรา 122 แห่ง พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่จะโอนกันไม่ได้ เว้นแต่อาศัยกฎหมายเฉพาะหรือพระราชกฤษฎีกา ตามนัยมาตรา 1305 แห่ง ป.พ.พ. เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ประกอบพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินที่อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 2521 ยังไม่เป็นที่ยุติเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ที่ประชาชนใช้ร่วมกัน กรณีจึงไม่อาจโอนสาธารณสมบัติของแผ่นดินดังกล่าวได้ ตามมาตรา 1305 แห่ง ป.พ.พ. และห้ามมิให้ผู้ใดยกอายุความขึ้นต่อสู้แผ่นดิน ตามมาตรา 1306 แห่ง ป.พ.พ. ศาลจึงพิพากษายกฟ้อง

(แจ้งเวียนตามหนังสือ ส.ป.ก. ที่ กษ 1204/ว 480 ลงวันที่ 4 พฤษภาคม 2550 เรื่อง การฟ้องคดีเพิกถอนที่ดินสาธารณประโยชน์โคกหนองหอยและหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง)

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.215/2548

ผู้ฟ้องคดี ได้ยื่นฟ้อง ปทจ.ฉะเชิงเทรา ผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา และ คปภ. กรณีมีคำสั่งให้ผู้ฟ้องคดีสันติสิทธิในการเข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดินตามสัญญาเช่า เนื่องจากผู้ฟ้องคดีปลูกสร้างอาคารพาณิชย์และให้ผู้อื่นเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน โดยอ้างว่ามติของ คปภ. ที่ให้ผู้ฟ้องคดีสันติสิทธิเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมและละเลยต่อหน้าที่ที่ไม่ออกคำสั่งให้เกษตรกรรายอื่นที่ผิดระเบียบสันติสิทธิด้วย ศาลปกครองสูงสุดพิเคราะห์แล้วเห็นว่า คปภ. มีอำนาจตามกฎหมายที่จะสั่งให้ผู้ฟ้องคดีสันติสิทธิการเข้าทำประโยชน์ตามสัญญาเช่า และ พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 และระเบียบ คปภ. ว่าด้วย การให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรผู้ได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน พ.ศ. 2535 จึงมิใช่ข้อพิพาทอันเกิดจากการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 ประกอบมาตรา 42 วรรคหนึ่ง ศาลจึงพิพากษายกฟ้อง

(แจ้งเวียนตามหนังสือ ส.ป.ก. ที่ กษ 1204/ว 692 ลงวันที่ 22 มิถุนายน 2549 เรื่อง แจ้งผลคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.215/2548)

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.123/2548

ผู้ฟ้องคดีได้ยื่นฟ้อง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ส.ป.ก. และคณะกรรมการพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และจำนวนเงินชดเชยพิเศษแทนการจัดสรรที่ดินแปลงอพยพจังหวัดลพบุรี เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้ ส.ป.ก. จ่ายเงินค่าชดเชยแก่ผู้ฟ้องคดี ศาลปกครองสูงสุดพิเคราะห์แล้วเห็นว่า ผู้ฟ้องคดีรู้เหตุแห่งการฟ้องคดีก่อนวันที่ศาลเปิดทำการ (วันที่ 9 กันยายน 2544) และไม่ใช่สิทธิฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมภายใน 1 ปี หรือใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับความผลการพิจารณา ตามมาตรา 48 แห่ง พ.ร.บ.วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เมื่อผู้ฟ้องคดีนำคดีมาฟ้องศาลปกครองเกินกำหนด 1 ปี นับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดี แต่ไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่มิเหตุแห่งการฟ้องคดี ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (3) แห่ง พ.ร.บ.จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ศาลปกครองสูงสุดจึงไม่อาจรับฟ้องผู้ฟ้องคดีได้

(แจ้งเวียนตามหนังสือ ส.ป.ก. ที่ กษ 1204/ว 13 ลงวันที่ 6 มกราคม 2549 เรื่อง แจ้งผลคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.123/2548)

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.35/2546

ผู้ฟ้องคดีได้ยื่นฟ้อง คปภ.ชุมพร และปทจ.ชุมพร กรณีออก ส.ป.ก. 4-01 ให้นาง จ. ซึ่งผู้ฟ้องคดีอ้างว่า นาง จ. เป็นตัวแทนของคนในการซื้อที่ดินจากนาง ส. โดยได้ครอบครองทำประโยชน์ตลอดมา และได้มอบหมายให้นาง จ. เป็นผู้ยื่นคำขอเข้าทำประโยชน์ในที่ดินแทน ซึ่งผู้ฟ้องคดีได้ยื่นฟ้องนาง จ. ต่อศาลจังหวัดหลังสวน ให้ศาลพิพากษาให้สิทธิครอบครองในที่ดิน

(ต่อ)

เป็นผู้ฟ้องคดี ปรากฏว่าศาลจังหวัดหลังสวนได้มีคำพิพากษาว่า นาง จ. เป็นผู้ครอบครองที่ดินพิพาท และทางราชการได้สอบสวนสิทธินาง จ. และออกเอกสาร ส.ป.ก. 4-01 ให้นาง จ. แล้ว ผู้ฟ้องคดีไม่ได้อุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาศาลยุติธรรมดังกล่าว ศาลปกครองสูงสุดพิเคราะห์แล้วเห็นว่า คำพิพากษาของศาลจังหวัดหลังสวนผูกพันคู่ความ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 145 การที่ผู้ฟ้องคดีขอให้ศาลปกครองมีคำสั่งเพิกถอน ส.ป.ก.4-01 รายนาง จ. เป็นคำฟ้องที่ขอให้ศาลปกครองวินิจฉัยในประเด็นที่ศาลอื่นได้มีคำพิพากษาและคดีถึงที่สุดแล้ว ข้อเท็จจริงจึงต้องฟังคำพิพากษาของศาลจังหวัดหลังสวน กรณีจึงถือไม่ได้ว่าผู้ฟ้องคดีเป็นผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายที่จะมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ตามมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ 513/2549

ผู้ฟ้องคดีได้ยื่นฟ้อง ส.ป.ก. ส.ป.ก.ชลบุรี และนายกรัชมุนตรี เพื่อขอให้ศาลพิพากษาให้ผู้ฟ้องคดีเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ที่ได้รับประทานบัตร และห้ามมิให้หน่วยงานทางปกครองเข้ามาเกี่ยวข้องหรือทำการใดๆ อันเป็นการขัดขวางหรือรบกวนการเข้าทำประโยชน์ของผู้ฟ้องคดี ศาลปกครองสูงสุดพิเคราะห์แล้วเห็นว่า ในกรณีมีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินให้เป็นเขตปฏิรูปออกทับพื้นที่ที่ประทานบัตรทำเหมืองแร่ในขณะที่ยังอยู่ในอายุสัมปทาน ต้องถือปฏิบัติตามระเบียบ คปก. เรื่องการให้ความยินยอมในการนำทรัพยากรธรรมชาติในเขตปฏิรูปที่ดินไปใช้ประโยชน์ตามกฎหมายอื่น พ.ศ. 2541 ที่กำหนดให้สิทธิผู้รับประทานบัตรที่จะยื่นคำขอยินยอมใช้พื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดินได้ หากไม่ดำเนินการก็ไม่สามารถอ้างได้ว่าตนได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากการที่ ส.ป.ก. ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดินทับพื้นที่ที่ประทานบัตรที่จะนำคดีมาฟ้องศาลปกครองตามมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ. จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.447/2550

ผู้ฟ้องคดีได้ยื่นฟ้อง คปจ. ฉะเชิงเทรา และ คปก. กรณีขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเพิกถอนมติและคำสั่งของ คปจ. และ คปก. ที่ให้ผู้ฟ้องคดีสิ้นสุดสิทธิในที่ดิน และสั่งให้ คปจ. ชะลอการให้ผู้ฟ้องคดีออกจากที่ดินพิพาทไว้ก่อนจนกว่าศาลจะพิพากษา ศาลปกครองสูงสุดฟังข้อเท็จจริงแล้วรับได้ว่า ผู้ฟ้องคดีได้ให้บุคคลอื่นเข้าทำประโยชน์บางส่วนที่เช่าจาก ส.ป.ก. จริง แต่ภายหลังที่ ส.ป.ก. ฉะเชิงเทรา มีหนังสือเตือนให้ผู้ฟ้องคดีปฏิบัติ ตามระเบียบ คปก. ว่าด้วย การให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรผู้ได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน พ.ศ. 2535 แล้ว ผู้ฟ้องคดีแจ้งว่าอยู่ระหว่างการดำเนินการขับไล่บุคคลอื่นออกจากที่ดินพิพาท กรณีจึงถือได้ว่าผู้ฟ้องคดีได้แจ้งหรือขอม่อนผันต่อเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. ตามสัญญาเช่า ข้อ 2 วรรคหนึ่ง (4) และข้อ 8 วรรคหนึ่ง แห่งระเบียบดังกล่าว พฤติการณ์ดังกล่าวจึงยังถือไม่ได้ว่าเมื่อเจ้าหน้าที่ได้ตักเตือนตามระเบียบแล้วผู้ฟ้องคดียังคงละเลย หรือเพิกเฉยโดยไม่มีเหตุอันสมควร ประกอบกับ คปจ. ได้รับทราบความจริงแล้วจึงมีมติให้สิ้นสุดสิทธิโดยไม่ได้พิจารณาข้อเท็จจริงดังกล่าวประกอบด้วย ย่อมเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ มติและคำสั่งของ คปจ. ที่ให้ผู้ฟ้องคดีสิ้นสุดสิทธิการเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย มติของ คปก. ที่ให้ยกอุทธรณ์โดยอาศัยเหตุเดียวกัน จึงไม่ชอบด้วยกฎหมายเช่นกัน ศาลปกครองสูงสุดจึงพิพากษายืนตามศาลปกครองชั้นต้น ให้เพิกถอนมติของ คปจ. และ คปก. ที่สั่งให้สิ้นสุดสิทธิดังกล่าว

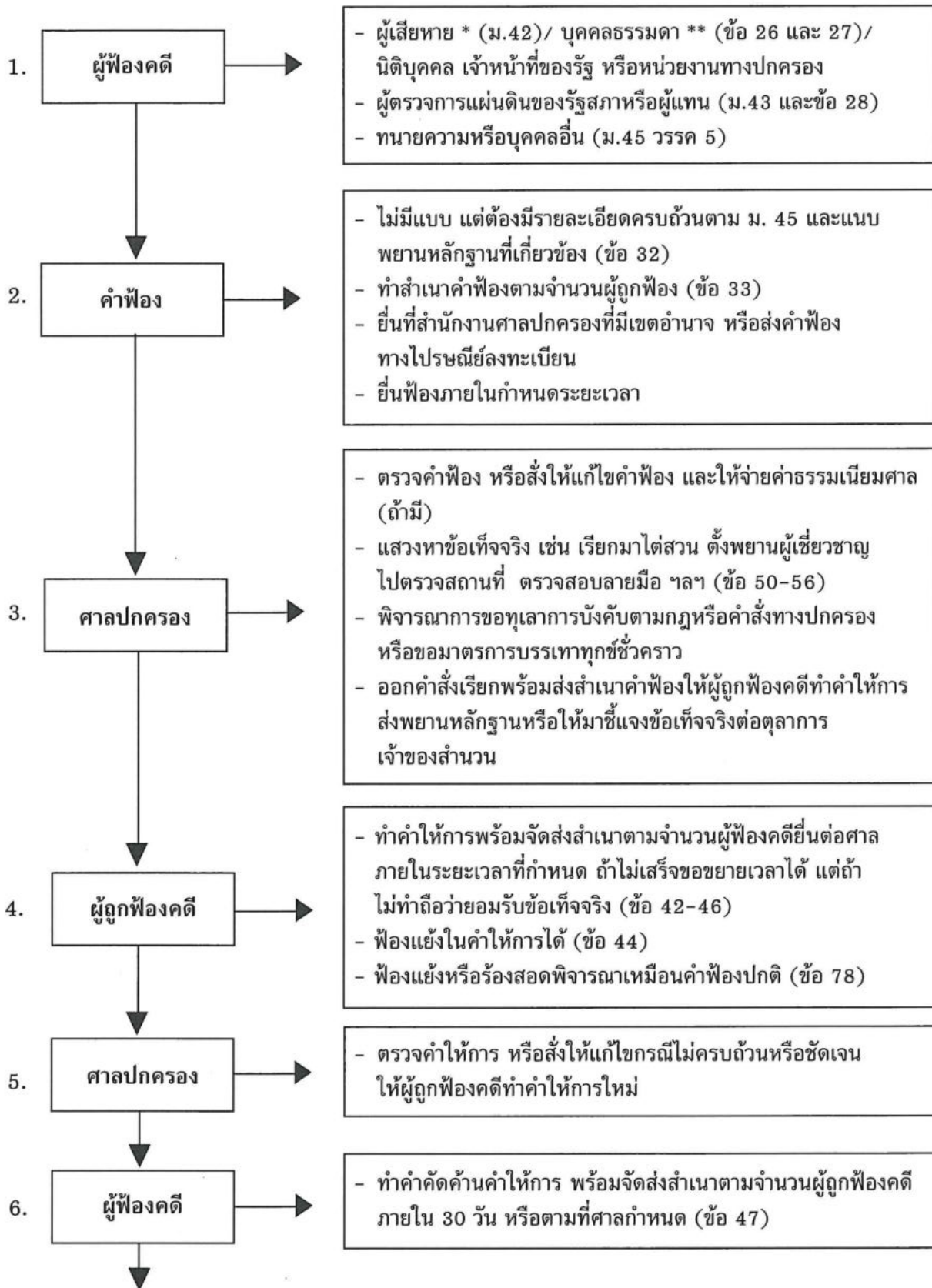
2. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้สิทธิเรียกร้องตามสัญญาทางปกครอง⁽¹⁹⁾ ให้ถือปฏิบัติ ดังนี้

2.1 เมื่อคู่สัญญาหรือคู่กรณีตามสัญญาทางปกครอง กระทำผิดหรือฝ่าฝืนเงื่อนไขของสัญญาไม่ว่าข้อหนึ่งข้อใด เป็นเหตุให้หน่วยงานของรัฐเกิดสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่งอย่างใด ให้รับดำเนินการใช้สิทธิเรียกร้องให้คู่สัญญาหรือคู่กรณีดำเนินการจัดการแก้ไขให้เป็นไปตามสัญญา หรือชดใช้ความเสียหายให้ถูกต้องและเสร็จสิ้นโดยเร็ว อย่างช้าไม่ควรเกิน 30 วัน นับแต่วันที่มีการกระทำผิดหรือฝ่าฝืนเงื่อนไขตามสัญญาดังกล่าว หากคู่สัญญาหรือคู่กรณีปฏิเสธ บิดพลิ้ว หรือไม่รับจัดการแก้ไขหรือชดใช้ความเสียหายตามสัญญาให้เสร็จสิ้นภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งให้จัดการแก้ไข หรือชดใช้ค่าเสียหายไม่ว่าด้วยเหตุหรือกรณีใด ให้นำข้อพิพาทตามสัญญาทางปกครองนั้นฟ้องศาลปกครองอย่างช้าไม่ควรเกิน 30 วัน นับแต่วันที่ครบกำหนดระยะเวลาที่ให้คู่สัญญาหรือคู่กรณีจัดการแก้ไข หรือชดใช้ความเสียหาย ทั้งนี้ รวมแล้วไม่ควรเกิน 90 วัน

2.2 การนำข้อพิพาททางปกครองฟ้องคดีต่อศาลปกครอง หากหน่วยงานของรัฐไม่มีเหตุจำเป็นพิเศษใดแล้ว สมควรที่จะดำเนินคดีปกครองด้วยตนเอง เพื่อความรวดเร็วในการดำเนินคดีและไม่ให้เป็นการเพิ่มภาระแก่สำนักงานอัยการสูงสุดโดยไม่จำเป็น

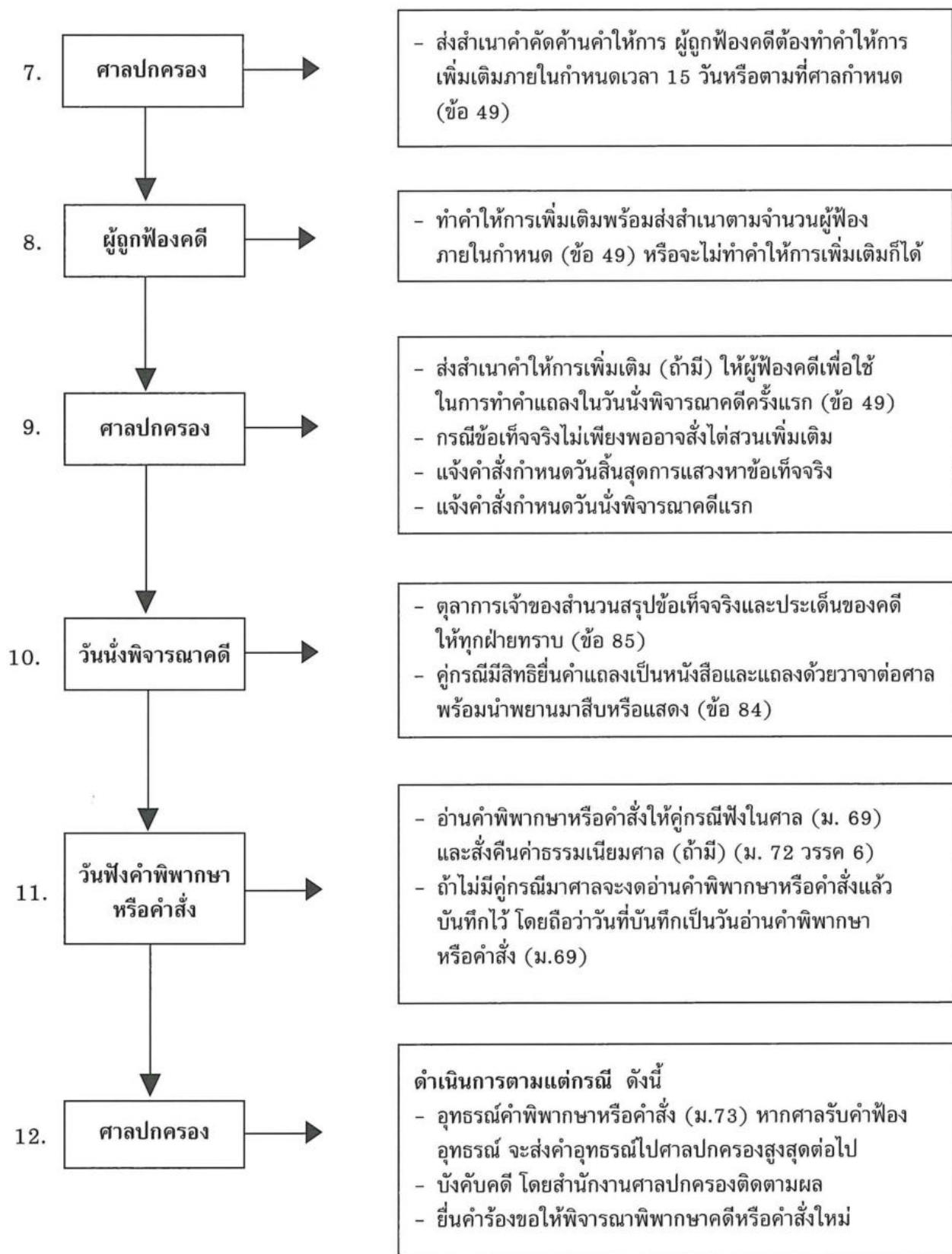
(19) โดยถือปฏิบัติตามนัยหนังสือของกระทรวงการคลัง ที่ กค 0406.7/ว 21 ลงวันที่ 23 เมษายน 2550 เรื่อง กำหนดระยะเวลาการฟ้องคดีเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง

แผนผังวิธีพิจารณาคดีปกครองในศาลปกครอง



* พ.ร.บ. จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

** ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543



การเตรียมหลักฐานในการดำเนินคดีปกครอง

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือแจ้งการ	หมายเหตุ
1.	คดีพิพาทเกี่ยวกับความรับผิดชอบของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย	1. บุคคลที่กระทำความเสียหายทางปกครองหรือกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกฟ้องคดี 2. รายละเอียดของการกระทำ และข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์เกี่ยวกับการกระทำที่เป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายที่พอเข้าใจได้	1. หลักฐานที่แสดงชื่อและตำแหน่งผู้กระทำความเสียหายทางปกครองหรือกรณีเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกฟ้องคดี ได้แก่ - สำเนาบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ - คำสั่ง ส.ป.ก. ที่มอบอำนาจให้ดำเนินคดีแทน (กรณีกระทำความเสียหายของรัฐ) - ใบมอบอำนาจหรือมอบฉันทะ 2. หลักฐานที่แสดงรายละเอียดของการกระทำการทางปกครอง ซึ่งต้องเป็นเอกสารราชการ ได้แก่ - มติ คปจ. หรือ คปก. ที่พิจารณาเกี่ยวข้อง - เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการนั้น เช่น หนังสือแจ้ง หนังสือเตือน หนังสือสั่งการต่าง ๆ บันทึกถ้อยคำบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือคำสั่ง ส.ป.ก. หรือคำสั่งจังหวัด เป็นต้น	- หลักฐานต่างๆ อาจปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมได้ ตามแต่ประเด็นของแต่ละคดี โดยให้จัดส่งเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรฟุ่มเฟือยเกินไป

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือแจ้งรายการ	หมายเหตุ
		3. ข้อกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และมติ คณะกรรมการ หนังสือเวียนที่กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว	3. หลักฐานข้อกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง มติ คณะกรรมการ และหนังสือเวียนที่เกี่ยวข้องได้แก่ - พ.ร.บ.ที่เกี่ยวข้อง - ระเบียบ คปก. หรือ มติ คปก. ที่กำหนดหลักเกณฑ์เรื่องดังกล่าว - หนังสือเวียนที่วางแนวทางปฏิบัติเรื่องดังกล่าว	
2.	คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองออกคำสั่งทางปกครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และละเลยต่อหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ	เช่นเดียวกับกรณีที่ 1	เช่นเดียวกับกรณีที่ 1	- หลักฐานต่างๆ อาจปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมได้ ตามแต่ประเด็นของแต่ละคดี โดยให้จัดส่งเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรฟุ่มเฟือยเกินไป

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือแจ้งรายการ	หมายเหตุ
3.	คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง	1.บุคคลที่กระทำความหน่วยงานทางปกครอง 2.รายละเอียดของการปฏิบัติตามสัญญา ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เกี่ยวกับการกระทำที่เป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย 3.ข้อกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และมติคณะกรรมการ หนังสือเวียนที่กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว	1. หลักฐานที่แสดงชื่อและตำแหน่งผู้กระทำความหน่วยงานทางปกครอง ได้แก่ - สำเนาบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ - คำสั่ง ส.ป.ก. ที่มอบอำนาจให้ฟ้องคดีแทน - ใบมอบอำนาจหรือมอบฉันทะ 2. หลักฐานที่แสดงรายละเอียดข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทตามสัญญา ซึ่งต้องเป็นเอกสารราชการ ได้แก่ - มติ คปจ. หรือ คปก. ที่พิจารณาเกี่ยวข้อง - เอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการนั้น เช่น หนังสือแจ้ง หนังสือเตือน หนังสือสั่งการตามสัญญาดังกล่าว เป็นต้น 3. หลักฐานข้อกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง มติ คณะกรรมการ และหนังสือเวียนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ - พ.ร.บ.ที่เกี่ยวข้อง - ระเบียบ คปก. หรือ มติ คปก. ที่กำหนด	- หลักฐานต่างๆ อาจปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมได้ตามแต่ประเด็นของแต่ละคดี โดยให้จัดส่งเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรฟุ่มเฟือยเกินไป

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือชี้แจงรายการ	หมายเหตุ
			หลักเกณฑ์เรื่องดังกล่าว - คำสั่ง ส.ป.ก. - หนังสือเวียนที่วางแนวทางปฏิบัติเรื่องดังกล่าว	

บทที่ 7

การฟ้องคดีศาลยุติธรรม

1. ขั้นตอนการดำเนินคดีทั่วไป

พระธรรมนูญศาลยุติธรรมกำหนดศาลยุติธรรมไว้สามชั้น คือ ศาลชั้นต้น ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญารธนบุรี ศาลจังหวัด ศาลแขวง และศาลยุติธรรมอื่นที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดให้เป็นศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ได้แก่ ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค และศาลฎีกา โดยแต่ละศาลจะมีอำนาจในคดีประเภทใดหรือคดีในท้องที่ใดตามเขตอำนาจศาลแยกต่างหากโดยเฉพาะ หลักการของกระบวนการพิจารณาคดีศาลยุติธรรม จะมีการกำหนดไว้ใน ป.วิ.อาญา และ ป.วิ.แพ่ง ซึ่งในทางปฏิบัติส่วนราชการต้องส่งเรื่องให้พนักงานอัยการเป็นผู้ดำเนินคดีอย่างไรก็ตาม ส.ป.ก. ได้วางแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีไว้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้⁽²⁰⁾

1.1 กรณีเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินมีข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิในที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ให้ ส.ป.ก.จังหวัด ดำเนินการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในเบื้องต้นแล้วแต่ข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไป เท่าที่ไม่ขัดแย้งกับกฎหมายและระเบียบเพื่อระงับข้อพิพาทอันมีหรืออาจจะมีขึ้นในอนาคตให้ยุติ เพื่อไม่ให้เป็นการแก่เกษตรกรที่จะต้องฟ้องคดีกันเอง และในกรณีไม่สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ส.ป.ก.จังหวัด ควรต้องชี้ขาดข้อพิพาทตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

1.2 หากเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินได้ใช้สิทธิทางศาลฟ้องร้องคดีกันเอง เมื่อ ส.ป.ก.จังหวัดได้รู้หรือควรจะได้รู้ข้อเท็จจริงดังกล่าว ให้ ส.ป.ก.จังหวัด แจ้ง ส.ป.ก. ทราบโดยด่วน

1.3 ให้ ส.ป.ก.จังหวัด รายงานข้อเท็จจริงเมื่อมีข้อโต้แย้งสิทธิหรือกรรมสิทธิ์ หรือบุคคลใดได้ใช้หรือจะใช้สิทธิทางศาล กรณีพิพาทเกี่ยวกับที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ใด ๆ ของ ส.ป.ก. แม้ว่า ส.ป.ก.จะเป็นคู่กรณีหรือเป็นคู่ความในคดีหรือไม่ก็ตาม

1.4 กรณีผิดสัญญากู้ยืมเงิน สัญญาเช่า สัญญาเช่าซื้อ อีกทั้งหากมีหนังสือรับสภาพหนี้ หนังสือรับสภาพความผิด หรือสัญญาประนีประนอมความในศาล ให้ ส.ป.ก.จังหวัด เร่งรัดเพื่อให้ปฏิบัติเป็นไปตามเงื่อนไขดังกล่าว หากเห็นว่าลูกหนี้ไม่อาจปฏิบัติตามเงื่อนไขได้ ให้พิจารณาเสนอ ส.ป.ก. เพื่อพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

1.5 กรณีขอให้ ส.ป.ก. ฟ้องคดี ให้ ส.ป.ก.จังหวัด ส่งหลักฐานและข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่จำเป็นโดยระมัดระวังอย่าให้คดีขาดอายุความ

1.6 กรณีมีการมอบอำนาจให้ดำเนินการในชั้นบังคับคดีหรือสืบหาหลักทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ให้ ส.ป.ก.จังหวัด เร่งรัดติดตามและรายงานผลให้ ส.ป.ก. ทราบเป็นระยะทุกหกเดือน

(20) โดยถือปฏิบัติตามหนังสือ ส.ป.ก. ที่ กษ 1205/ว 660 ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2540 เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการดำเนินคดี

1.7 ให้ ส.ป.ก.จังหวัด ตรวจสอบติดตามและรายงานผลกรณีดังกล่าวข้างต้น และผลคดี โดยแจ้งให้ ส.ป.ก. ทราบโดยด่วน เพื่อ ส.ป.ก. จะได้ใช้สิทธิเรียกร้องใดๆ อันอาจมีขึ้นได้ภายในกำหนดอายุความตามกฎหมาย

ข้อสังเกตที่ 1 ปัจจุบัน ส.ป.ก. ได้มอบอำนาจให้จังหวัดเป็นผู้มีอำนาจดำเนินคดีต่างๆ แทนเพื่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการปฏิบัติงาน ตามนัยคำสั่ง ส.ป.ก. ที่ 767/2548 ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 เรื่อง มอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการแทนในการทำสัญญาการผ่อนชำระหนี้ ทำสัญญารับสภาพหนี้ การดำเนินคดี การบังคับคดี และการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ หรือการประนอมข้อพิพาท

ข้อสังเกตที่ 2 สำหรับกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่ง หลังจากที่มีการยื่นคำฟ้อง คำให้การและคำให้การแก้ฟ้องแย้ง (ถ้ามี) ศาลจะแจ้งกำหนดวันชี้สองสถานให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 30 วัน เว้นแต่เข้าข้อยกเว้นซึ่งไม่ต้องมีการชี้สองสถาน ซึ่งกระบวนการที่ต้องกระทำในวันชี้สองสถานเจ้าหน้าที่ที่เบิกความแทนคู่ความ มีหน้าที่ดังนี้

1. ต้องตอบคำถามของศาลหรือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หากเป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายอื่นได้ยกขึ้นเป็นข้ออ้าง ข้อเถียงและพยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้เสนอไว้ในบัญชีระบุพยาน

2. ถ้าไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดหรือปฏิเสธข้อเท็จจริงต้องมีเหตุแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง เพราะกฎหมายให้ถือว่ายอมรับข้อเท็จจริงนั้นแล้ว เว้นแต่ศาลเห็นว่าไม่อยู่ในวิสัยที่จะตอบหรือแสดงเหตุแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้งได้ในขณะนั้น และเป็นข้อเท็จจริงที่จำเป็นต่อการกำหนดประเด็นข้อพิพาท นอกจากนี้ ศาลมีอำนาจให้เลื่อนการชี้สองสถานเฉพาะส่วนที่ยังไม่เสร็จสิ้นออกไปและให้ทำคำแถลงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นมายื่นต่อศาลภายในเวลาที่ศาลกำหนดเห็นสมควรก็ได้

ซึ่งเมื่อศาลได้ทำการชี้สองสถานโดยกำหนดประเด็นข้อพิพาทและกำหนดภาระการพิสูจน์แล้ว ศาลก็จะกำหนดให้โจทก์หรือจำเลยเป็นผู้มีหน้าที่นำสืบก่อน ก็จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงหรือข้อเท็จจริงตามข้อกล่าวอ้างหรือข้อเถียงต่อไป

2. แนวทางการดำเนินคดีกับผู้เข้าครอบครองที่ดินโดยไม่ได้รับอนุญาตจาก ส.ป.ก.⁽²¹⁾

2.1 กรณีการเข้าครอบครองที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน โดยไม่ได้รับอนุญาตจาก ส.ป.ก. แยกพิจารณาได้ 4 กรณี ดังนี้

(1) ผู้ครอบครองที่ดินเดิมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และครอบครองที่ดินต่อเนื่องตลอดมา เมื่อมีการประกาศเขตปฏิรูปที่ดินแล้ว ไม่ยื่นคำขอเข้าทำประโยชน์ในที่ดินหรือไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ และไม่ยอมออกจากที่ดิน

(2) เกษตรกรผู้ได้รับที่ดินจาก ส.ป.ก. แล้ว แต่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบการเข้าทำประโยชน์ฯ และถูกสั่งให้คืนสิทธิ

(21) ตามหนังสือ ส.ป.ก. ที่ กษ 1204/ว 448 ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2535 เรื่อง การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานปฏิรูปที่ดิน

(3) บุคคลภายนอกซื้อ ขาย หรือรับโอนที่ดินจากเกษตรกรผู้ได้รับที่ดินจาก ส.ป.ก. โดยตกลงกันเองและไม่ได้รับอนุญาตจาก ส.ป.ก.

(4) ผู้บุกรุกที่ดินของ ส.ป.ก.

2.2 การพิจารณาดำเนินคดี

(1) กรณีผู้ครอบครองที่ดิน ไม่ว่าจะได้รับการครอบครองมาด้วยการบุกรุกจับจองด้วยตนเอง หรือผู้รับโอนการครอบครองมาจากผู้ครอบครองเดิม เมื่อมีการประกาศเขตปฏิรูปที่ดินแล้ว ไม่ยื่นคำขอเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน หรือมิได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ ถือว่าไม่มีสิทธิในที่ดินตามกฎหมาย การจะดำเนินคดีให้ออกไปจากที่ดินนั้น ส.ป.ก. จะต้องดำเนินการเป็นคดีแพ่งฟ้องขับไล่ออกจากที่ดิน

(2) กรณีที่เกษตรกรได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์และได้รับที่ดินไปแล้ว แต่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบการเข้าทำประโยชน์ฯ เมื่อถูกสั่งให้สิ้นสุดสิทธิไปแล้ว และไม่ยินยอมออกจากที่ดิน จึงถือได้ว่าเป็นการครอบครองโดยไม่มีสิทธิ อันเป็นการละเมิด ส.ป.ก. ต้องดำเนินการเป็นคดีแพ่งฟ้องขับไล่ให้ออกจากที่ดิน

(3) กรณีที่บุคคลภายนอกซื้อหรือเช่า หรือรับโอนที่ดินจากเกษตรกรผู้ได้รับที่ดินจาก ส.ป.ก. โดยตกลงกันเองและไม่ได้รับอนุญาตจาก ส.ป.ก. ดังนั้น จึงเป็นการเข้าครอบครองโดยมิชอบด้วย พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ส.ป.ก. ต้องดำเนินการเป็นคดีแพ่งฟ้องขับไล่ให้ออกจากที่ดินเหมือนกับสองกรณีแรก

(4) กรณีผู้บุกรุกที่ดิน ซึ่งเป็นการบุกรุกที่ดินของ ส.ป.ก. ในส่วนที่กันไว้เป็นแปลงว่าง หรือการบุกรุกที่ดินแปลงที่ ส.ป.ก. จัดให้แก่เกษตรกรไปแล้ว หากเป็นกรณีบุกรุกที่ดินแปลงว่าง ส.ป.ก. สามารถดำเนินคดีอาญาข้อหาบุกรุกได้ และหากเป็นกรณีการบุกรุกที่ดินแปลงที่ ส.ป.ก. จัดให้แก่เกษตรกรไปแล้ว เกษตรกรผู้ถูกบุกรุกสามารถดำเนินคดีอาญาได้ด้วยตนเอง เพราะถือว่าเป็นผู้เสียหายโดยตรง

2.3 ขั้นตอนการดำเนินคดี

2.3.1 คดีแพ่ง

การดำเนินคดีโดย ส.ป.ก. เป็นโจทก์ฟ้องคดี มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

(1) ส.ป.ก.จังหวัด ผู้รับผิดชอบและได้รับมอบอำนาจให้พิจารณาดำเนินคดีแก่ผู้ครอบครองที่ดินที่ไม่ได้รับอนุญาตฯ ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้น

(2) รวบรวมพยานหลักฐาน เช่น หลักฐานการได้มาซึ่งที่ดินของ ส.ป.ก. พระราชกฤษฎีกาประกาศเขตปฏิรูปที่ดิน มติคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัด ฯลฯ แล้วแต่กรณี พร้อมใบแต่งตั้งนายความ (ลงนามโดยผู้มีอำนาจ) ส่งให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องคดี โดยต้องจัดทำคำชี้แจงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย พร้อมจัดส่งพยานหลักฐานที่จำเป็นโดยมีบัญชีระบุให้ชัดเจน

(3) เมื่อพนักงานอัยการรับดำเนินคดีแล้ว ให้รายงานข้อเท็จจริงและการดำเนินการให้ ส.ป.ก. ทราบ

(4) ประสานงานกับพนักงานอัยการในการดำเนินคดี

(5) เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว ให้รายงานผลคดีแจ้ง ส.ป.ก. เพื่อทราบ

(6) ในชั้นบังคับคดีให้ประสานงานกับพนักงานอัยการ และเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการให้ผู้ครอบครองที่ดินออกจากที่ดินตามคำพิพากษาต่อไป

(7) รายงานผลในชั้นบังคับคดีให้ ส.ป.ก. เพื่อทราบ⁽²²⁾

2.3.2 คดีอาญา

ในกรณีที่ ส.ป.ก. เป็นผู้เสียหาย มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

(1) ส.ป.ก.จังหวัด ผู้รับผิดชอบและได้รับมอบอำนาจให้พิจารณาดำเนินคดีแก่ผู้ครอบครองที่ดินที่ไม่ได้รับอนุญาตดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง

(2) ดำเนินการแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานตำรวจ เพื่อพนักงานอัยการจะได้ดำเนินการฟ้องคดี แล้วรายงานข้อเท็จจริงและการดำเนินการให้ ส.ป.ก. เพื่อทราบ

(3) เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำเลยแล้ว หากการบุกรุกนั้นมีการเข้าไปปลูกสร้างหรือทำประโยชน์อื่น หรือมีความเสียหายเกิดขึ้น จะต้องดำเนินคดีแพ่งฟ้องขับไล่ และให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไป หรือเรียกค่าเสียหายต่อไปด้วย แล้วรายงานผลให้ ส.ป.ก. เพื่อทราบ

ในกรณีที่เกษตรกรเป็นผู้เสียหาย มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

(1) ส.ป.ก.จังหวัด ผู้รับผิดชอบ จัดการและอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกษตรกรแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานตำรวจ

(2) รายงานข้อเท็จจริงและการดำเนินการให้ ส.ป.ก. เพื่อทราบ

(3) เมื่อคดียุติแล้วให้รายงาน ส.ป.ก. เพื่อทราบ

(22) ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6492/2550 คดีแพ่ง เรื่อง ที่ดิน ขับไล่

บุคคลผู้ครอบครองที่ดินและผู้รับโอนจะได้รับความคุ้มครองสิทธิครอบครองในที่ดินตามกฎหมาย ต่อเมื่อได้มาซึ่งสิทธิครอบครองที่ดินก่อนที่ ป.ที่ดิน ใช้นบังคับคือ ก่อนวันที่ 1 ธันวาคม 2497 ตาม ป.ที่ดิน มาตรา 2 และมาตรา 3 เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่า เจ้าของเดิมครอบครองภายหลัง ป.ที่ดิน ใช้นบังคับ เจ้าของเดิมและจำเลยซึ่งรับโอนการครอบครองมาย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิครอบครองในที่ดินพิพาทและต้องถือว่าที่ดินเป็นของรัฐ ตาม ป.ที่ดิน มาตรา 4 เมื่อทางราชการกำหนดให้ที่ดินพิพาทเป็นป่าสงวนแห่งชาติและคณะรัฐมนตรีมอบหมายให้ ส.ป.ก. นำไปปฏิรูปที่ดิน ต่อมาเมื่อพระราชกฤษฎีกากำหนดให้ที่ดินพิพาทเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน ส.ป.ก.จึงมีอำนาจนำที่ดินนั้นมาดำเนินการปฏิรูปที่ดินได้ ตาม พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 26 (4) และการที่ข้อเท็จจริงปรากฏในภายหลังว่าจำเลยไม่ได้เป็นเกษตรกร ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ดังนั้น จำเลยจึงขาดคุณสมบัติในการเข้าทำประโยชน์ โจทก์จึงมีสิทธิที่จะเพิกถอน ส.ป.ก. 4-01 ของจำเลย และมีอำนาจฟ้องขับไล่จำเลยและบริวารออกจากที่ดินได้ ศาลฎีกาจึงพิพากษาให้ขับไล่จำเลยพร้อมบริวารออกจากที่ดินของโจทก์

3. แนวทางปฏิบัติกรณีมีการขุดตักหน้าดินในที่ดินของ ส.ป.ก.⁽²³⁾

3.1 กรณีเกษตรกรผู้รับสิทธิให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินได้ขุดตักหน้าดินของ ส.ป.ก. หรือมีส่วนร่วมใช้หรือเป็นผู้สนับสนุน นอกจาก ส.ป.ก.จังหวัด จะพิจารณาดำเนินการตามระเบียบ คปก. ว่าด้วยการให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรผู้ได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน พ.ศ. 2535 แล้ว หากพิจารณาดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดให้ดำเนินการ ดังนี้

3.1.1 ให้ ส.ป.ก.จังหวัด ตรวจสอบข้อเท็จจริง พร้อมบันทึกปากคำพยานบุคคลไว้เป็นหลักฐาน พร้อมถ่ายภาพแสดงที่เกิดเหตุประกอบทุกราย และรายงานให้ ส.ป.ก. ทราบโดยด่วน

3.1.2 ขอให้ ส.ป.ก. ดำเนินการมอบอำนาจให้ปฏิรูปที่ดินจังหวัดดำเนินการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาและเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งต่อไป

3.1.3 ในการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งให้ ส.ป.ก.จังหวัด ดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบและประเมินค่าเสียหายในรูปของคณะกรรมการและจัดส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องให้พนักงานอัยการเพื่อฟ้องเป็นคดี

3.1.4 ในกรณีที่มีการพบเห็นขณะมีการกระทำความผิดให้ ส.ป.ก.จังหวัด แจ้งความต่อเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิดกรณีความผิดซึ่งหน้า

3.2 กรณีบุคคลภายนอกเป็นผู้กระทำความผิดให้ ส.ป.ก.จังหวัด ดำเนินการตาม ข้อ 3.1.1 ถึง ข้อ 3.1.4

3.3 ให้ ส.ป.ก.จังหวัด ประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะเกษตรกรในพื้นที่ให้ทราบถึงหน้าที่และผลการดำเนินงานหากไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบของ ส.ป.ก. ทั้งขอให้ ส.ป.ก.จังหวัด ตรวจสอบและติดตามการเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่อย่างเคร่งครัด

4. แนวทางปฏิบัติกรณีเกษตรกรค้างชำระหนี้กู้ยืมเงินและหนี้หนี้ขาดอายุความ และกรณีลูกหนี้ตาย⁽²⁴⁾

กรณีที่ 1 กรณีเกษตรกรค้างชำระหนี้กู้ยืมเงินและหนี้หนี้ขาดอายุความแล้ว ผลในทางกฎหมาย คือ

1. หนี้กู้ยืมเงินที่ขาดอายุความนั้นยังคงสมบูรณ์อยู่ เจ้าหนี้มีอำนาจแห่งมูลหนี้มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ (มีสิทธิบอกกล่าวทวงถามให้ลูกหนี้ชำระหนี้) และเมื่อลูกหนี้ได้ชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องที่ขาดอายุความแล้วนั้น ไม่ว่ามากน้อยเพียงใดจะเรียกคืนไม่ได้ แม้ว่าลูกหนี้จะไม่ว่างสิทธิเรียกร้องขาดอายุความแล้วก็ตาม

2. หนี้กู้ยืมเงินขาดอายุความนั้น เจ้าหนี้มีสิทธินำหนี้กู้ยืมเงินฟ้องร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลบังคับชำระหนี้ได้ แต่ทางด้านลูกหนี้สามารถยกเหตุว่าสัญญากู้ยืมเงินนั้นขาดอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ได้ ซึ่งถ้าในการพิจารณาของศาลได้ความดังนั้น ศาลจะนำมาเป็นเหตุยกฟ้องได้

(23) ถือปฏิบัติตามหนังสือ ส.ป.ก. ที่ กษ 1204/ว 786 ลงวันที่ 4 พฤศจิกายน 2535 เรื่อง แนวทางปฏิบัติเพื่อป้องกันการขุดตักหน้าดินในที่ดินของ ส.ป.ก.

(24) ถือปฏิบัติตามหนังสือ ส.ป.ก. ที่ กษ 1205/ว 521 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2542 เรื่อง การเร่งรัดและติดตามการชำระหนี้

3. หนี้กู้ยืมเงินที่ขาดอายุความนั้น ถ้าลูกหนี้รับสภาพความรับผิดชอบโดยมีหลักฐานเป็นหนังสือ เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามหนังสือรับสภาพความรับผิดชอบได้ และมีสิทธินำคดีฟ้องร้อง ต่อศาล เพื่อขอให้ศาลบังคับชำระหนี้ตามหนังสือรับสภาพความรับผิดชอบได้ โดยมีอายุความในการฟ้องร้อง 2 ปี นับแต่วันที่ได้รับความรับผิดชอบ

ในกรณีเกษตรกรค้างชำระหนี้กู้ยืมเงินและหนี้หนี้ได้ขาดอายุความแล้ว

1. ควรมีหนังสือบอกกล่าวทวงถามให้ลูกหนี้ชำระหนี้โดยมีกำหนดเวลาพอควร
2. ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามข้อ 1. ควรให้ลูกหนี้ทำหนังสือรับสภาพความรับผิดชอบ เพื่อเจ้าหนี้จะเกิดสิทธิในการฟ้องร้องลูกหนี้ตามหนังสือรับสภาพความรับผิดชอบ โดยมีอายุความในการฟ้องร้อง 2 ปี นับแต่วันที่ได้รับความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นการทำให้หนี้ที่ขาดอายุความแล้ว เป็นหนี้ที่ไม่ขาดอายุความและทำให้ลูกหนี้ไม่สามารถต่อสู้ในประเด็นเรื่องหนี้ขาดอายุความได้
3. ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามข้อ 1. และไม่ทำหนังสือรับสภาพความรับผิดชอบตามข้อ 2. ควรส่งเรื่องให้พนักงานอัยการพิจารณาฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้ศาลบังคับชำระหนี้ให้ ซึ่งควรดำเนินการเป็นวิธีสุดท้าย ทั้งนี้ เพราะว่า ทางด้านลูกหนี้สามารถยกเหตุที่ว่าสัญญากู้ยืมเงินนั้นขาดอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ได้ ซึ่งถ้าในทางพิจารณาของศาลได้ความดังนั้น ศาลจะนำมาเป็นเหตุยกฟ้องได้

กรณีที่ 2 กรณีลูกหนี้ตาย ผลในทางกฎหมาย คือ

1. เมื่อลูกหนี้ตาย มรดกของผู้ตายนั้นตกทอดแก่ทายาท ซึ่งมรดกนั้นรวมทั้งหนี้และความรับผิดชอบที่ผู้ตายได้ก่อไว้ก่อนตาย
2. ทายาทของผู้ตายไม่ต้องรับผิดชอบเกินกว่าทรัพย์มรดกที่ตกได้แก่ตน
3. เมื่อลูกหนี้ตาย เจ้าหนี้มีสิทธินำหนี้กู้ยืมเงินฟ้องร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลบังคับชำระหนี้ให้ได้ แต่ต้องฟ้องร้องภายในกำหนดอายุความ 1 ปี นับแต่เจ้าหนี้ได้รู้หรือควรรู้ถึงความตายของลูกหนี้ แต่ทั้งนี้ ห้ามเกิน 10 ปี นับแต่ลูกหนี้ตาย
4. เมื่อลูกหนี้ตาย ถ้าภายหลังภายในอายุความตามข้อ 3. หากทายาททำหนังสือรับสภาพหนี้หรือรับภาระหนี้สินต่อจากผู้ตายให้ไว้แก่เจ้าหนี้ อายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้จะสะดุดหยุดลง คือ อายุความเดิมนั้นจะไม่นับเข้าในอายุความ จะเริ่มนับอายุความใหม่ตามหนังสือรับสภาพหนี้ ซึ่งทำให้หนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินนั้นไม่ขาดอายุความ
5. ถ้าลูกหนี้ตายและล่วงเลยระยะเวลาตามข้อ 3. แล้ว ถือว่าหนี้หนี้ขาดอายุความ ซึ่งผลในทางกฎหมายจะเป็นเช่นเดียวกันกับกรณีที่ 1

ในกรณีลูกหนี้ตาย

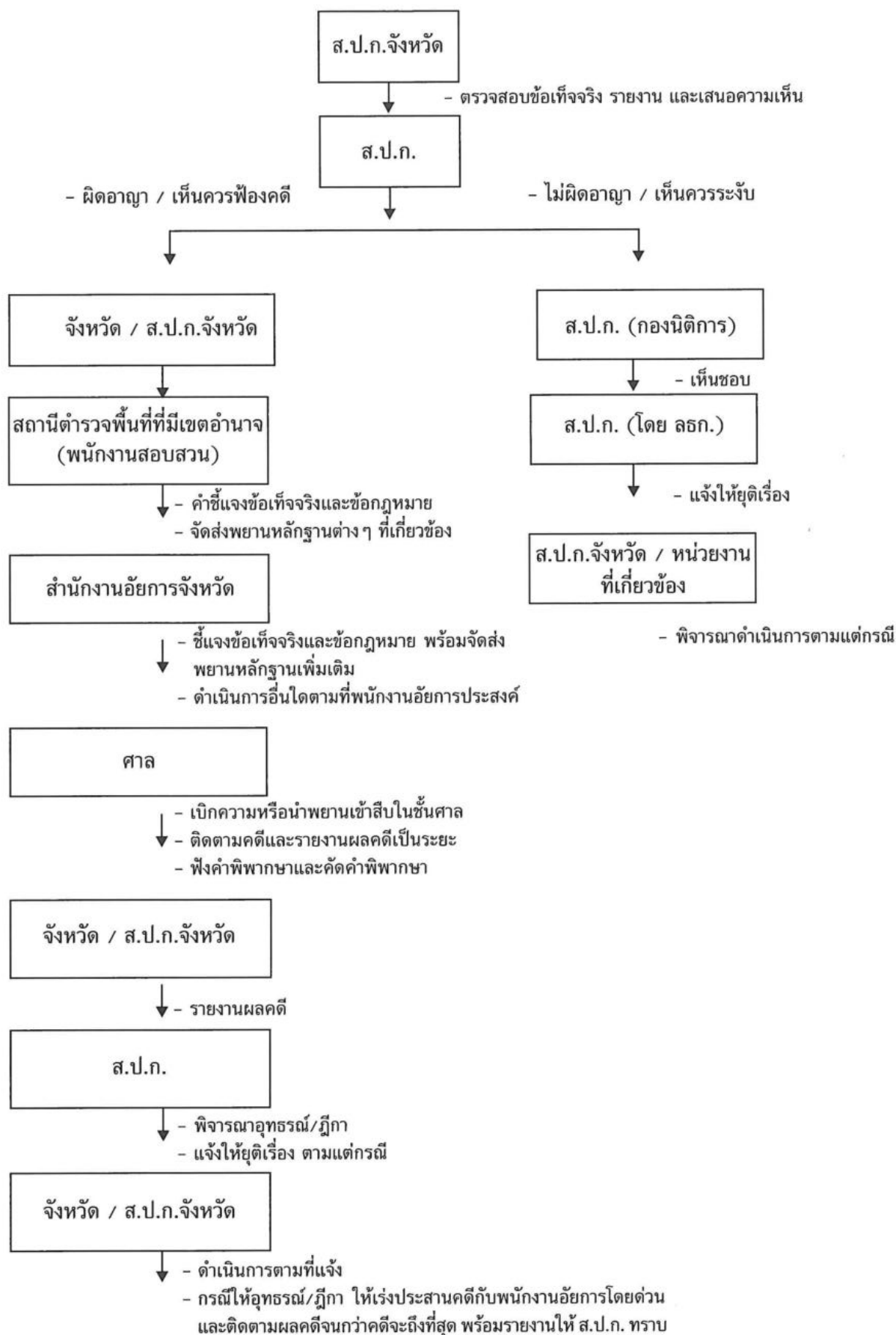
1. เมื่อลูกหนี้ตาย ภายในระยะเวลา 1 ปี นับแต่ได้รู้หรือควรรู้ถึงความตายของลูกหนี้ แต่ทั้งนี้ ห้ามเกิน 10 ปี นับแต่ลูกหนี้ตาย ควรให้ทายาททำหนังสือรับสภาพหนี้หรือรับภาระหนี้สินต่อจากผู้ตาย ซึ่งจะทำให้อายุความเดิมสะดุดหยุดลง และเริ่มนับอายุความใหม่ตามหนังสือรับสภาพหนี้ ในระหว่างนี้ยังไม่ควรฟ้องร้องให้ศาลบังคับชำระหนี้ให้ เนื่องจากว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยากจนและถ้าฟ้องร้องให้ทายาทรับผิดชอบแทนการทำหนังสือรับสภาพหนี้แล้ว ความรับผิดชอบของทายาทในการชำระหนี้จะไม่เกินมรดกที่ตน

ได้รับ ซึ่งอาจทำให้ได้รับชำระหนี้ไม่ครบเต็มตามจำนวน แต่ถ้าทำหนังสือรับสภาพหนี้แล้วในภายหลัง ทายาทไม่ชำระหนี้ตามหนังสือรับสภาพหนี้ที่ทำไว้ เจ้าหนี้ใช้สิทธิฟ้องร้องต่อศาล ทายาทจะต้องรับผิดชอบเต็มตามจำนวนหนี้ เพราะว่าเมื่อทายาททำหนังสือรับสภาพหนี้หรือรับภาระหนี้สินต่อจากผู้ตาย ทายาทจะเข้ามาเป็นลูกหนี้แทนกองมรดกของผู้ตาย

2. เมื่อลูกหนี้ตาย และล่วงเลยระยะเวลาตามข้อ 1. แล้ว ถือว่าหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินนั้นขาดอายุความ ควรดำเนินการเช่นเดียวกันกับกรณีที่ 1

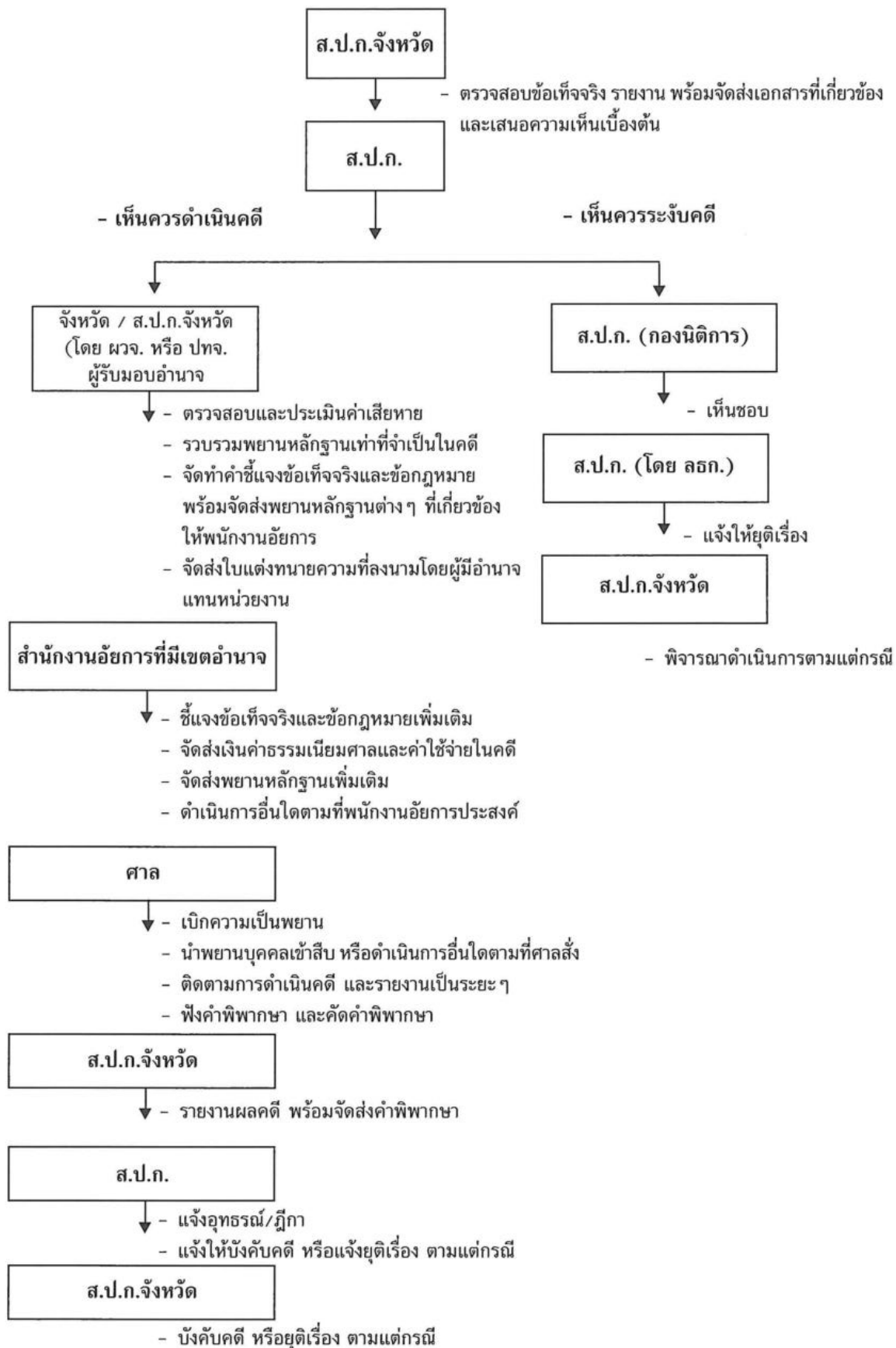
ข้อสังเกต การส่งเรื่องให้พนักงานอัยการเพื่อพิจารณาฟ้องคดีนั้น ควรทำหนังสือแจ้งให้ฟ้องคดีกับลูกหนี้ผู้กู้ บุคคลที่ผูกพันตนอย่างลูกหนี้ร่วมทั้งหมดหรือผู้ค้ำประกัน กรณีลูกหนี้ผู้กู้ตายให้ฟ้องทายาทที่รับสภาพหนี้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อบังคับชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินดังกล่าวที่ค้างชำระตามสิทธิที่พึงบังคับได้ตามกฎหมายให้ครบถ้วนต่อไป

แผนผังแสดงขั้นตอนปฏิบัติในการดำเนินคดีอาญาพอสังเขป

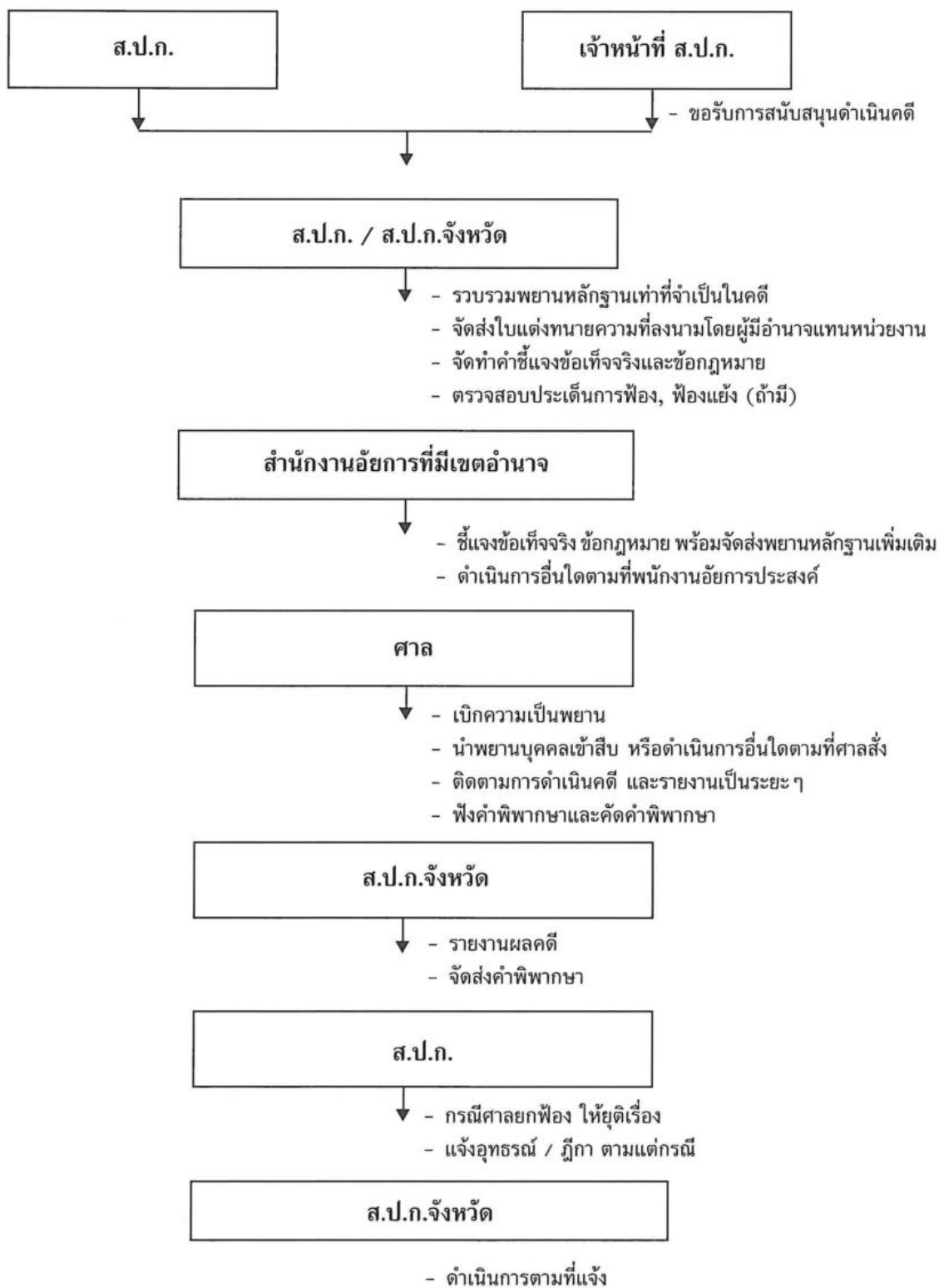


แผนผังแสดงขั้นตอนปฏิบัติในการดำเนินคดีแพ่งพอสังเขป

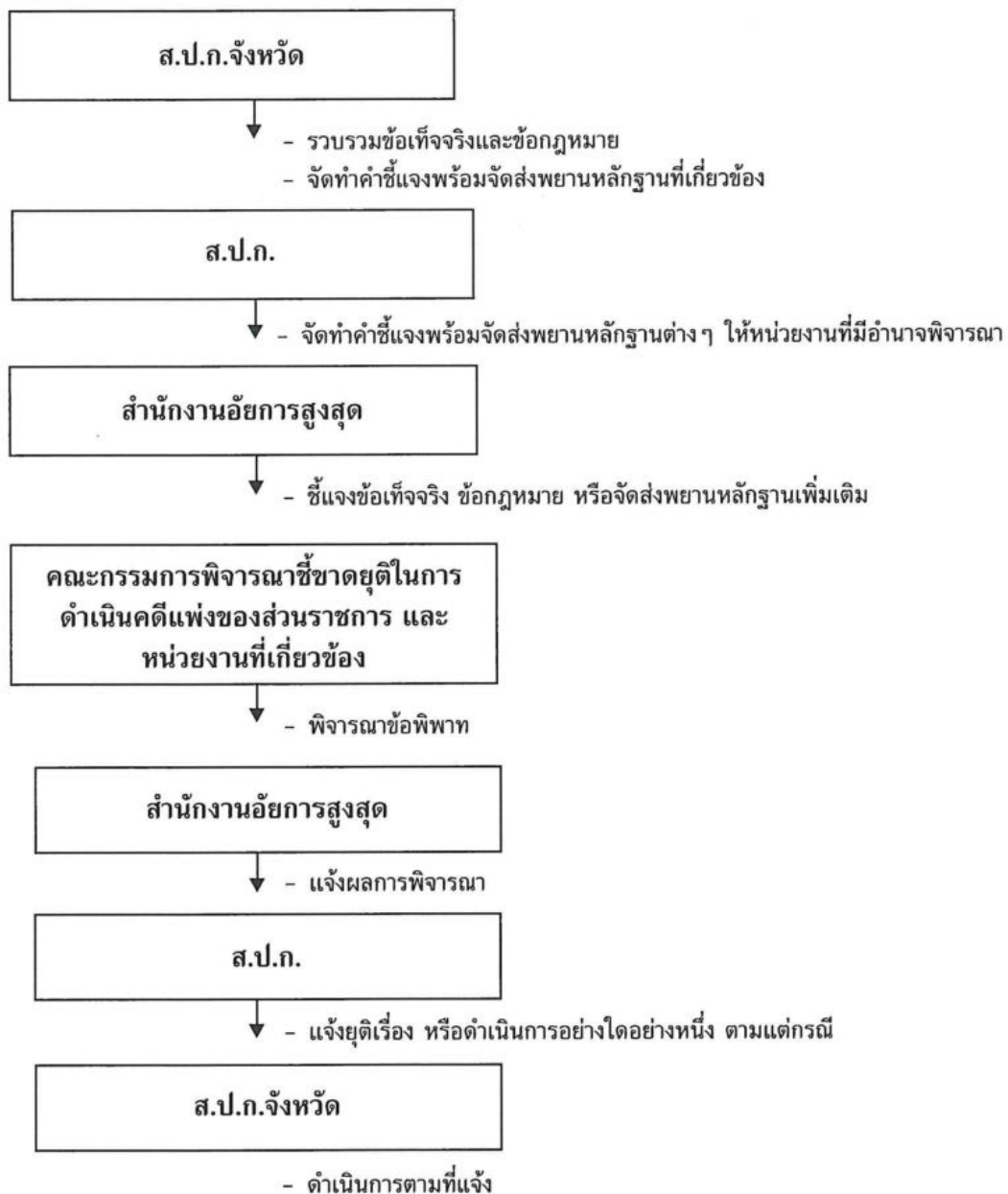
ก. กรณี ส.ป.ก. เป็นโจทก์ (กับเอกชน)



ข. กรณี ส.ป.ก. หรือเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. เป็นจำเลย (กับเอกชน)



ค. กรณี ส.ป.ก. กับส่วนราชการอื่น หรือหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ



การเตรียมหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้เข้าครอบครองที่ดินโดยไม่ได้รับอนุญาต

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือแจ้งรายการ	หมายเหตุ
1.	ผู้ครอบครองที่ดินเดิมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และไม่ยื่นคำขอเข้าทำประโยชน์ หรือไม่ได้รับอนุญาตและไม่ยอมออกจากรากที่ดิน	1. ชื่อ-ที่อยู่ บุคคลที่จะฟ้องที่เป็นปัจจุบัน 2. บุคคลที่กระทำการในนามของหน่วยงาน 3. ประวัติที่ดิน การได้มาซึ่งที่ดินของ ส.ป.ก. ตลอดจนการสงวนหวงห้ามในที่ดินของรัฐ (ถ้ามี)	1. หลักฐานที่แสดงชื่อและที่อยู่ของผู้ถูกฟ้องฉบับเจ้าหน้าที่รับรองไม่เกิน 1 เดือนได้แก่ - สำเนาทะเบียนราษฎร - สำเนาทะเบียนบ้านของบุคคล หรือหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคล 2. หลักฐานที่แสดงชื่อและตำแหน่งผู้ฟ้องได้แก่ - หนังสือแจ้งการแต่งตั้งผู้แทนหน่วยงาน - คำสั่ง ส.ป.ก. ที่มอบอำนาจฟ้องคดีแทน และหรือหนังสือผู้รับมอบอำนาจช่วง - ใบแต่งตั้งนายความที่ลงนามโดยผู้มีอำนาจ 3. หลักฐานที่แสดงถึงการได้มาซึ่งที่ดินของ ส.ป.ก. และประวัติความเป็นมาของที่ดิน ซึ่งต้องเป็นเอกสารของทางราชการ ได้แก่ - หลักฐานการรับมอบที่ดินจากหน่วยงานอื่น	- หลักฐานต่างๆ อาจปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมได้ตามแต่ประเด็นของแต่ละคดี โดยให้จัดส่งเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรฟุ่มเฟือยเกินไป - กรณีไม่ประสงค์เข้าสู่กระบวนการปฏิบัติหน้าที่ดินควรมีหลักฐานอย่างชัดเจนว่าไม่ยินยอมที่จะเข้าสู่กระบวนการปฏิบัติหน้าที่ดิน

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือชี้แจงอัยการ	หมายเหตุ
		ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี 4. สภาพพื้นที่และการใช้ประโยชน์	เช่น จากกรมป่าไม้ เป็นต้น - มติ คปก. ที่เกี่ยวข้องกับการอนุมัติโครงการ และแผนงาน - พระราชกฤษฎีกา/กฎกระทรวงพร้อมแผนที่แนบท้าย - หลักฐานที่แสดงการสงวนหวงห้ามที่ดินของรัฐ - หลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สัญญาเช่า หรือให้เข้าทำประโยชน์ของกรมป่าไม้ ที่ออกให้ผู้ถือครองที่ดินเดิม เป็นต้น 4. หลักฐานที่แสดงการตรวจสอบสภาพพื้นที่และการใช้ประโยชน์ในที่ดิน ได้แก่ - แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งที่ดิน - แผนที่แสดงการหวงห้ามของรัฐ (ถ้ามี) - ภาพถ่ายประกอบที่แสดงการทำประโยชน์ (การปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ และการปลูกสร้างเรือน สิ่งปลูกสร้าง)	

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือแจ้งรายการ	หมายเหตุ
		5. ข้อเท็จจริงทั่วไป และรายละเอียดของทรัพย์สินที่จะฟ้อง 6. อาชีพ รายได้ และการมีที่ดินทำกิน แปลงอื่นของผู้ที่จะฟ้อง	5. หลักฐานที่แสดงข้อเท็จจริงทั่วไป และรายละเอียดของทรัพย์สิน (ถ้ามี) ได้แก่ - หลักฐานของที่ดิน เช่น โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ ส.ค.1 เป็นต้น - หลักฐานการรังวัดและตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด ที่แสดงประเภทที่ดิน/ที่ตั้งพร้อมชื่อพื้นที่หรือโครงการ/จำนวนเนื้อที่ - หลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น รายงานการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เป็นต้น 6. หลักฐานที่แสดงอาชีพ รายได้ และการมีที่ดินทำกินแปลงอื่นของผู้ที่จะฟ้อง ได้แก่ - หนังสือแจ้งผลตรวจสอบการมีที่ดินแปลงอื่นจากสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินสาขา พร้อมสำเนาหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ที่เจ้าหน้าที่ได้รับรองความถูกต้อง	

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือชี้แจงรายการ	หมายเหตุ
		7. ข้อกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง มติ คณะกรรมการที่กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปที่เกี่ยวข้อง 8. ความเห็นและผลการพิจารณาของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง	- หนังสือแจ้งผลการตรวจสอบอาชีพ รายได้อื่น พร้อมสำเนาหลักฐานที่รับรอง ความถูกต้องของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน ต่าง ๆ เช่น สำนักงานสรรพากรพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหาร ส่วนจังหวัด สำนักงานบริการข้อมูลธุรกิจ หรือ สำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้าของจังหวัด และสำนักงานประกันสังคม เป็นต้น 7. หลักฐานข้อกฎหมายและระเบียบ คำสั่ง มติ คณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ - พระราชบัญญัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง - ระเบียบหรือคำสั่ง ส.ป.ก. - มติ คปก. 8. รายงานความเห็นและผลการพิจารณาของ คปจ. หรือ คปก. ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง นั้น ได้แก่ - มติ คปจ. - มติ คปก.	

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือแจ้งรายการ	หมายเหตุ
	9. การบันทึกถ้อยคำของบุคคลที่เกี่ยวข้อง	9. จำนวนเงินที่ถือว่าทำให้ทางราชการได้รับความเสียหาย (ถ้ามี)	9. หลักฐานหนังสือบันทึกถ้อยคำบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ - ผู้ถือครองที่ดิน - เจ้าของที่ดินข้างเคียง - ผู้ปกครองท้องถิ่น - พยานบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บุคคลที่ได้ทำประโยชน์ในที่ดินแทนเจ้าของที่ดินเป็นต้น 10. หลักฐานที่แสดงการคำนวณจำนวนเงินที่ถือว่าทำให้ทางราชการได้รับความเสียหาย ซึ่งเป็นวิธีที่ทางราชการได้รับ ได้แก่ - หลักฐานการคำนวณค่าเช่าที่ดินที่ควรพึงได้ - หลักฐานการประเมินและตรวจสอบสภาพความเสียหายในรูปของคณะกรรมการ ในกรณีมีความผิดอื่นด้วย เช่น พบการลักลอบขุดตัดถนนดินในเขตปฏิรูปที่ดินไป หรือทำให้เนื้อดินเสื่อมสภาพการใช้ประโยชน์ เป็นต้น	

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือชี้แจงการ	หมายเหตุ
		11. จำนวนมูลค่าที่ดินเพื่อใช้เป็นทุนทรัพย์ในการฟ้อง (ถ้ามี) 12. การแจ้งให้ออกจากที่ดินพร้อมให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างภายในระยะเวลาที่กำหนด	11. หลักฐานการประเมินมูลค่าที่ดิน ได้แก่ - หนังสือแจ้งการประเมินราคาที่ดินของ ส.ป.ก. (ถ้ามี) หรือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น จากสำนักงานธนารักษ์พื้นที่จังหวัด เป็นต้น 12. หลักฐานการแจ้งให้ออกจากที่ดิน ได้แก่ - หนังสือแจ้งให้ออกจากที่ดินของ ส.ป.ก. จังหวัด ซึ่งลงทะเบียนตอบรับทางไปรษณีย์	
2.	เกษตรกรผู้ได้รับที่ดินจาก ส.ป.ก. แล้ว แต่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบการเข้าทำประโยชน์ และถูกสั่งให้คืนสิทธิ	เช่นเดียวกับกรณีที่ 1	- หลักฐานเช่นเดียวกับกรณีที่ 1 - ให้เพิ่มเติมหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดที่ดิน หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ หรือสัญญาเช่า/สัญญาเช่าซื้อ ตลอดจนหลักฐานการส่งให้สิทธิในที่ดิน	- การฟ้องคดีนั้น ควรดำเนินการภายหลังจากพ้นกำหนดการอุทธรณ์ หรือศาลปกครองมีคำพิพากษาคดีเป็นที่สุด - หลักฐานต่างๆ อาจปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมได้ตามแต่ประเด็นของแต่ละคดี โดยให้จัดส่งเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรฟุ่มเฟือยเกินไป

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือชี้แจงรายการ	หมายเหตุ
3.	บุคคลภายนอกซื้อ เช่า หรือรับโอนที่ดินจากเกษตรกร ผู้ได้รับที่ดินจาก ส.ป.ก. โดยตกลงกันเอง และไม่ได้รับอนุญาตจาก ส.ป.ก.	เช่นเดียวกับกรณีที่ 1	เช่นเดียวกับกรณีที่ 2	- การจะดำเนินการคดีกับบุคคลภายนอก ควรดำเนินการภายหลังจากให้เกษตรกรคืนสิทธิแล้ว - หลักฐานต่างๆ อาจปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมได้ตามแต่ประเด็นของแต่ละคดี โดยให้จัดส่งเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรฟุ่มเฟือยเกินไป
4.	ผู้บุกรุกที่ดินของ ส.ป.ก.	เช่นเดียวกับกรณีที่ 1	เช่นเดียวกับกรณีที่ 1	- หลักฐานต่างๆ อาจปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมได้ตามแต่ประเด็นของแต่ละคดี โดยให้จัดส่งเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรฟุ่มเฟือยเกินไป

การเตรียมหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้ลักลอบขุดตักหน้าดินของ ส.ป.ก.

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือแจ้งการ	หมายเหตุ
1.	เกษตรกรหรือบุคคลอื่นกระทำการหรือมีส่วนร่วมกระทำการขุดตักหน้าดินของ ส.ป.ก. ไปโดยไม่ได้รับอนุญาต	1. ชื่อ-ที่อยู่ บุคคลที่จะฟ้องที่เป็นปัจจุบัน 2. บุคคลที่กระทำการในนามของหน่วยงาน 3. สภาพพื้นที่ที่เกิดเหตุ	1. หลักฐานที่แสดงชื่อและที่อยู่ของผู้ถูกฟ้องฉบับเจ้าหน้าที่รับรองไม่เกิน 1 เดือนได้แก่ - สำเนาทะเบียนราษฎร - สำเนาทะเบียนบ้านของบุคคล หรือหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคลกรณีเป็นนิติบุคคล 2. หลักฐานที่แสดงชื่อและตำแหน่งผู้ฟ้องได้แก่ - หนังสือแจ้งการแต่งตั้งผู้แทนหน่วยงาน - คำสั่ง ส.ป.ก. ที่มอบอำนาจฟ้องคดีแทนและหรือหนังสือผู้รับมอบอำนาจช่วง - ใบแต่งตั้งทนายความที่ลงนามโดยผู้มีความ 3. หลักฐานการตรวจสอบสภาพพื้นที่ที่เกิดเหตุ ได้แก่ - ภาพถ่ายสีประกอบที่แสดงพฤติการณ์ที่เกิดขึ้น - บันทึกการตรวจสอบสภาพพื้นที่เกิดเหตุของ ส.ป.ก. จังหวัด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	- หลักฐานต่างๆ อาจปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมได้ตามแต่ประเด็นของแต่ละคดี โดยให้จัดส่งเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรพุ่มเพื่อยเกินไป

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือแจ้งการ	หมายเหตุ
		4. ข้อเท็จจริงและรายละเอียดของที่ดิน ตลอดจนพฤติการณ์ วัน เวลา และสถานที่เกิดเหตุ	4. หลักฐานที่แสดงข้อเท็จจริง และรายละเอียดทั่วไปของที่ดิน พฤติการณ์ วัน เวลา และสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งต้องเป็นเอกสารของทางราชการ ได้แก่ - หลักฐานของที่ดิน เช่น พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินพร้อมแผนที่แนบท้าย โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ ส.ป.ก.4-01 สัญญาเช่าสัญญาเช่าซื้อ เป็นต้น - หลักฐานการรังวัดและตรวจสอบที่แสดงประเภทที่ดิน/ที่ตั้ง พื้นที่หรือโครงการ/จำนวนเนื้อที่บันทึกการรังวัดก่อนเกิดเหตุ - แผนที่ มาตรฐาน 1:4,000 ที่แสดงที่ตั้งของที่ดิน (ก่อนเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุ) - หลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น รายงานการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เป็นต้น	

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือชี้แจงรายการ	หมายเหตุ
		5. ข้อกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง มติ คณะกรรมการที่กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปที่เกี่ยวข้อง 6. ความเห็นและผลการพิจารณาของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง (ถ้ามี) 7. การบันทึกถ้อยคำของพยานบุคคลที่เกี่ยวข้อง 8. จำนวนเงินที่ถือว่าทำให้ทางราชการได้รับความเสียหาย 9. การแจ้งให้ชดใช้ค่าเสียหายภายในระยะเวลาที่กำหนด (ถ้ามี)	5. หลักฐานข้อกฎหมายและระเบียบ คำสั่ง มติ คณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ - พระราชบัญญัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง - ระเบียบหรือคำสั่ง ส.ป.ก. หรือ มติ คปก. (ถ้ามี) 6. รายงานความเห็นและผลการพิจารณาของ คปจ. หรือ คปก. ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ได้แก่ - มติ คปจ. มติ คปก. 7. หนังสือบันทึกถ้อยคำของพยานบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ - ผู้ถือครองที่ดิน เจ้าของที่ดินข้างเคียง ผู้ปกครองท้องที่ และพยานบุคคลอื่นที่รู้หรือเห็นเหตุการณ์ 8. หลักฐานที่แสดงการตรวจสอบและประเมินความเสียหายในรูปของคณะกรรมการ 9. หลักฐานการแจ้งให้ชดใช้ค่าเสียหาย ได้แก่ - หนังสือที่แจ้งให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายของ ส.ป.ก. จังหวัด ซึ่งลงทะเบียนตอบรับทางไปรษณีย์	

การเตรียมหลักฐานในการดำเนินคดีกรณีผิดสัญญาซื้อขาย และสัญญาเช่าซื้อ

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการ จัดทำหนังสือชี้แจงอัยการ	หมายเหตุ
1.	เกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกร ที่ผิดสัญญาซื้อขายเงิน	1.ชื่อ-ที่อยู่ บุคคลที่จะฟ้องที่เป็น ปัจจุบัน 2.บุคคลที่กระทำการในนามของ หน่วยงาน	1. หลักฐานที่แสดงชื่อและที่อยู่ของผู้ถูก ฟ้องฉบับเจ้าหน้าที่ที่รับรองไม่เกิน 1 เดือน ได้แก่ - สำเนาทะเบียนราษฎร และสำเนา ทะเบียนบ้านของผู้ถูกฟ้อง ผู้ค้าประกัน ลูกหนี้ที่รับรองผู้ถูกฟ้องอย่างลูกหนี้ร่วม หรือทายาทของผู้ถูกฟ้องที่ถึงแก่ความตายที่ รับสภาพหนี้แทน - หนังสือรับรองการจดทะเบียน การจัดตั้ง สถาบันเกษตรกร 2. หลักฐานที่แสดงชื่อและตำแหน่งผู้ฟ้อง ได้แก่ - หนังสือแจ้งการแต่งตั้งผู้แทนหน่วยงาน - คำสั่ง ส.ป.ก. ที่มอบอำนาจฟ้องคดี และ หรือหนังสือผู้รับมอบอำนาจช่วง - ใบแต่งตั้งนายความที่ลงนามโดยผู้มี อำนาจฟ้อง	- หลักฐานต่างๆ อาจปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมได้ตามแต่ประเด็นของ แต่ละคดี โดยให้จัดส่งเฉพาะ ที่จำเป็น ไม่ควรพุ่มเพื่อยกเกินไป

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือแจ้งรายการ	หมายเหตุ
		3. ข้อเท็จจริงทั่วไป และรายละเอียดของการผิดสัญญา 4. ข้อกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และมติ คณะกรรมการที่กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว	3. หลักฐานที่แสดงข้อเท็จจริงทั่วไป และรายละเอียดของการผิดสัญญา ได้แก่ - สัญญากู้ยืมเงิน - หนังสือแจ้งเตือนให้ชำระหนี้ที่ลงทะเบียนตอบรับทางไปรษณีย์ - หนังสือรับสภาพหนี้ หรือหนังสือรับสภาพความรับผิดชอบของลูกหนี้ที่ถึงแก่ความตาย - มติ คปจ. ที่เกี่ยวข้องกับการอนุมัติโครงการให้กู้ยืม - หลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ใบมรณะบัตรของลูกหนี้ที่ถึงแก่ความตาย หรือหลักฐานที่แสดงถึงทรัพย์สินของลูกหนี้ผู้ตาย เป็นต้น 4. หลักฐานข้อกฎหมายและระเบียบ คำสั่ง มติคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ - พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินฯ พ.ศ. 2518 - ระเบียบ คปจ. ที่เกี่ยวข้อง	

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือแจ้งอัยการ	หมายเหตุ
			- คำสั่ง ส.ป.ก. ที่มอบอำนาจให้ ปทจ. ทำสัญญา - มติ คปก. ที่เกี่ยวข้อง เช่น มติ คปก. ในเรื่องการงดเก็บค่าปรับ หรือการลดดอกเบี้ยในสัญญากู้ยืมเงิน เป็นต้น (ถ้ามี) 5. หลักฐานที่แสดงการคำนวณจำนวนเงินที่ค้างชำระ	
2.	เกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกรที่ผลิตสัญญาเช่า	1. ชื่อ-ที่อยู่ บุคคลที่จะฟ้องที่เป็นปัจจุบัน 2. บุคคลที่กระทำการในนามของหน่วยงาน	1. หลักฐานที่แสดงชื่อและที่อยู่ของผู้ถูกฟ้องฉบับเจ้าหน้าที่รับรองไม่เกิน 1 เดือนได้แก่ - สำเนาทะเบียนราษฎร และสำเนาทะเบียนบ้านของผู้เช่า หรือทายาทของผู้เช่าที่ตายที่รับสภาพหนี้แทน - หนังสือรับรองการจดทะเบียน การจัดตั้งสถาบันเกษตรกร 2. หลักฐานที่แสดงชื่อและตำแหน่งผู้ฟ้องได้แก่ - หนังสือแจ้งการแต่งตั้งผู้แทนหน่วยงาน	- หลักฐานต่างๆ อาจปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมได้ตามแต่ประเด็นของแต่ละคดี โดยให้จัดส่งเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรฟุ่มเฟือยเกินไป

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือชี้แจงรายการ	หมายเหตุ
		3. ข้อเท็จจริงทั่วไป และรายละเอียดของการผิดสัญญา	- คำสั่ง ส.ป.ก. ที่มอบอำนาจฟ้องคดีแทนและหรือหนังสือผู้รับมอบอำนาจช่วง - ใบแต่งตั้งนายความที่ลงนามโดยผู้มีอำนาจฟ้อง 3. หลักฐานที่แสดงข้อเท็จจริงทั่วไป และรายละเอียดของการผิดสัญญา ได้แก่ - สัญญาเช่า - หนังสือแจ้งเตือนให้ชำระค่าเช่า ที่ลงทะเบียนตอบรับทางไปรษณีย์ - หนังสือบอกเลิกสัญญาเช่าไม่น้อยกว่า 2 เดือน - หนังสือรับสภาพหนี้ หรือหนังสือรับสภาพความรับผิด หรือหนังสือรับสภาพหนี้แทนของทายาทของลูกหนี้ที่ถึงแก่ความตาย - มติ คปจ. และหรือ คปก. ที่เกี่ยวข้องกับการให้สิทธิในที่ดิน - หลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ใบมรณบัตรของลูกหนี้ที่ถึงแก่ความตายหรือหลักฐานที่แสดงถึงทรัพย์สินของลูกหนี้ผู้ตาย เป็นต้น	

ลำดับที่	กรณี	ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่ต้องมี	เอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการจัดทำหนังสือชี้แจงรายการ	หมายเหตุ
		4. ข้อกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และมติ คณะกรรมการที่กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว	4. หลักฐานข้อกฎหมายและระเบียบ คำสั่ง มติ คณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ - พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ พ.ศ. 2518 - ระเบียบ คปก. ที่เกี่ยวข้อง - คำสั่ง ส.ป.ก. ที่มอบอำนาจให้ ปทจ. ทำสัญญา - มติ คปก. ที่เกี่ยวข้อง เช่น มติ คปก. ในเรื่องการงดเก็บค่าปรับ หรือการลดดอกเบี้ยในสัญญาเช่า เป็นต้น (ถ้ามี) 5. หลักฐานที่แสดงการคำนวณจำนวนเงินที่ค้างชำระ	
3.	เกษตรกรที่ผิดสัญญาเช่าซื้อ	เช่นเดียวกับกรณีที่ 2	เช่นเดียวกับกรณีที่ 2	- หลักฐานต่างๆ อาจปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมได้ตามแต่ประเด็นของแต่ ละคดี โดยให้จัดส่งเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรฟุ่มเฟือยเกินไป

บทที่ 8

การบังคับคดีทางแพ่ง

1. วิธีการบังคับคดี

เมื่อศาลพิพากษาถึงที่สุด ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีได้ปฏิบัติตามคำพิพากษา หน่วยงานตัวความต้องร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ภายใน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง การที่หน่วยงานตัวความจะร้องขอให้บังคับคดีได้ต้องเป็นคู่ความ หรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีหรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา โดยอาจเป็น

1.1 โจทก์ เมื่อศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี โจทก์มีสิทธิบังคับคดีแก่จำเลยได้

1.2 จำเลย เมื่อศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์ ให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนจำเลย จำเลยมีสิทธิบังคับคดีให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมได้

1.3 ผู้ร้องสอด ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 57 (1) และมาตรา 57 (2)

1.4 ผู้ชนะคดีในกรณีศาลไต่สวนคำร้อง เช่น กรณีร้องขอเฉลี่ยทรัพย์และโจทก์คัดค้านผู้ร้องชนะคดีและศาลสั่งให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนผู้ร้องขอเฉลี่ยทรัพย์

1.5 ผู้ร้องขัดทรัพย์ เมื่อศาลพิพากษาให้ผู้ร้องขัดทรัพย์ชนะคดี

1.6 ผู้ได้สิทธิตามคำพิพากษาซึ่งอาจเป็นได้ทั้งเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคราวเดียวกัน

1.7 ชื่อ ที่อยู่ และตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานตัวความที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานตัวความให้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีในการนำยึดอายัดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

การบังคับคดีเป็นสิทธิของหน่วยงานตัวความที่จะบังคับเมื่อใดก็ได้ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดและอาจจะงดหรือถอน หรือจะไม่บังคับคดีเสียก็ได้ โดยการขอให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี หน่วยงานตัวความจึงจะนำหมายนั้นไปติดต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการต่อไป ซึ่งการดำเนินการก่อนบังคับคดีนั้น เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบต้องตรวจสอบหลักทรัพย์และทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อนำยึดทรัพย์ออกขายทอดตลาดต่อไป

2. การตรวจสอบทรัพย์สินและสถานะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา มีขั้นตอนดังนี้

2.1 ตรวจสอบภูมิเนาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยขอคัดข้อมูลทะเบียนราษฎรในส่วนที่เป็นบุคคลธรรมดา หรือขอคัดหนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคลของลูกหนี้ในส่วนที่เป็นนิติบุคคลที่เป็นปัจจุบัน เพื่อพบและแจ้งให้ลูกหนี้ทราบ หากไม่ชำระหนี้จะต้องถูกยึด อายัดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ หรือซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย

2.2 มีหนังสือสอบถามและขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบหลักทรัพย์หรือทรัพย์สิน เช่น

- 2.2.1 กรมที่ดิน เพื่อตรวจสอบกรรมสิทธิ์ที่ดิน
- 2.2.2 กรมโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อตรวจสอบการจดทะเบียนเครื่องจักร
- 2.2.3 กรมสรรพากร เพื่อตรวจสอบแหล่งรายได้
- 2.2.4 กรมการขนส่งทางบก เพื่อตรวจสอบกรรมสิทธิ์รถยนต์และรถจักรยานยนต์
- 2.2.5 ธนาคารพาณิชย์ เพื่อตรวจสอบข้อมูลเงินฝาก
- 2.2.6 การไฟฟ้า และการประปา เพื่อตรวจสอบเงินประกัน
- 2.2.7 สำนักงานบริการจดทะเบียนธุรกิจ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า เพื่อตรวจสอบเงินค่าหุ้นหรือเงินลงหุ้นที่ผู้ถือหุ้นค้างชำระ
- 2.2.8 องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อตรวจสอบหลักประกันในการทำสัญญาซื้อขายหรือสัญญาจ้าง

3. การยึดทรัพย์สิน

3.1 การยึดอสังหาริมทรัพย์ ณ ที่ทำการ

หน่วยงานความสามารถดำเนินการยึดอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง หรือห้องชุด ณ ที่ทำการได้ โดยไม่ต้องออกไปยึด ณ ที่ทรัพย์ตั้งอยู่ มีขั้นตอนดังนี้

- 3.1.1 ให้ยื่นคำแถลงขอยึดทรัพย์ ณ ที่ทำการตามแบบฟอร์มของกรมบังคับคดี
- 3.1.2 วางเงินทรองค่าใช้จ่ายสำนวนละ 2,500 บาท
- 3.1.3 นำส่งเอกสารประกอบการยึดอสังหาริมทรัพย์ ณ ที่ทำการดังนี้
 - 1) เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ เช่น โฉนดที่ดิน น.ส.3 น.ส.3 ก หนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด หนังสือสัญญาจำนอง หรือเอกสารสำคัญที่ดินอื่น ๆ หรือสำเนาที่เป็นปัจจุบัน ซึ่งเจ้าพนักงานที่ดินรับรองไม่เกิน 1 เดือน พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง (ถ้ามี)
 - 2) สำเนาทะเบียนบ้านของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (ผู้ถือกรรมสิทธิ์) และ/หรือ ผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วม (ถ้ามี)
 - 3) กรณียึดห้องชุดต้องนำส่งหนังสือรับรองนิติบุคคลอาคารชุดที่เป็นปัจจุบัน ซึ่งนายทะเบียนรับรองไม่เกิน 1 เดือน
 - 4) แผนที่การเดินทางไปที่ตั้งทรัพย์ที่จะยึดพร้อมสำเนา
 - 5) ภาพถ่ายปัจจุบันของทรัพย์ที่จะยึด และแผนผังของทรัพย์ที่จะยึดโดยระบุขนาด ความกว้างยาว จำนวนชั้น (ภาพถ่ายต้องชัดเจนพอบรรยายสภาพของทรัพย์ได้)
 - 6) ราคาประเมินที่ดิน ห้องชุด ที่เจ้าพนักงานที่ดินรับรองไม่เกิน 1 เดือน ในกรณีที่ไม่สามารถนำส่งได้ให้ผู้นายึดเป็นผู้รับรองราคาดังกล่าว

3.2 การขอให้ยึดอสังหาริมทรัพย์ที่มีทะเบียนอื่น ๆ เช่น สิทธิการเช่าในอสังหาริมทรัพย์ มีขั้นตอนดังนี้

- 3.2.1 เขียนคำขอยึดทรัพย์ตามแบบฟอร์มของกรมบังคับคดี
- 3.2.2 นำต้นฉบับหนังสือสำคัญ หรือสำเนาที่เจ้าหน้าที่ได้รับรองแล้วส่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดี (ถ้ามี)

3.2.3 เตรียมเงินค่าใช้จ่ายในการยึดทรัพย์ไปวางจำนวน 2,500 บาท

3.2.4 จัดหาหรือเตรียมยานพาหนะสำหรับรับ-ส่งเจ้าพนักงานบังคับคดีในวันไปยึด

3.3 การขอให้ยึดสิ่งของต่าง ๆ (ยึดทรัพย์นอกสถานที่) มีขั้นตอนดังนี้

3.3.1 เขียนคำขอยึดทรัพย์ตามแบบฟอร์มของกรมบังคับคดี

3.3.2 นำส่งสำเนาทะเบียนบ้านของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่จะไปดำเนินการยึดและแจ้งสถานที่ที่จะไปยึดทรัพย์

3.3.3 เตรียมเงินค่าใช้จ่ายในการยึดทรัพย์ไปวางจำนวน 1,500 บาท

3.3.4 จัดยานพาหนะนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดพร้อมเตรียมยานพาหนะและคนแบกหาม เพื่อขนย้ายไปเก็บรักษา ณ สถานรักษาและจำหน่ายทรัพย์สิน กรมบังคับคดี

3.3.5 การยึดรถยนต์ให้ส่งคู่มือจดทะเบียนรถยนต์หรือสำเนาที่นายทะเบียนยานพาหนะรับรองไม่เกิน 1 เดือน สำเนาทะเบียนบ้านลูกหนี้ตามคำพิพากษา

3.3.6 การยึดหุ้นให้ส่งใบหุ้นหรือหนังสือรับรองการเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทหรือสำเนาคำรับรองของบริษัท สำเนาทะเบียนบ้านลูกหนี้ตามคำพิพากษา ภูมิลำเนาเจ้าของหุ้น

ข้อสังเกต กรณีทรัพย์ที่จะยึดอยู่นอกเขตอำนาจศาล (ตามหมายบังคับคดี) ต้องดำเนินการขอหนังสือบังคับคดีแทนข้ามเขตก่อนดำเนินการยึด

4. การขับไล่-รื้อถอน มีขั้นตอนดังนี้

4.1 เขียนคำร้องยื่นต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อขอให้ขับไล่-รื้อถอนตามแบบฟอร์มของกรมบังคับคดี

4.2 เตรียมเงินค่าใช้จ่ายไปวางประมาณ 1,500 บาท

4.3 จัดหาหรือเตรียมยานพาหนะสำหรับรับ-ส่ง เจ้าพนักงานบังคับคดีไปปิดประกาศและขับไล่-รื้อถอน

4.4 ในการยึดทรัพย์สินลูกหนี้ตามคำพิพากษา ให้ส่งสำเนาทะเบียนบ้านของลูกหนี้ซึ่งนายทะเบียนรับรองไม่เกิน 1 เดือน เพื่อแจ้งการยึดให้ลูกหนี้ทราบ

5. การอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา มีขั้นตอนดังนี้

5.1 เขียนคำร้องยื่นต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อขอให้อายัดทรัพย์สิน ระบุให้ชัดเจนว่าประสงค์จะขอให้อายัดทรัพย์สินประเภทใด

5.2 วางเงินค่าใช้จ่ายในการอายัดทรัพย์สินจำนวน 1,500 บาท

5.3 ส่งหลักฐานหนังสือมอบอำนาจ สำเนาทะเบียนบ้าน หรือสำเนาหนังสือรับรองการจดทะเบียนบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนฉบับเจ้าหน้าที่ที่รับรองไม่เกิน 1 เดือน ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา พร้อมการตั้งเรื่อง

5.4 กรณียื่นคำขออายัดเงินหรือสิทธิเรียกร้องซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษามีต่อบุคคลภายนอก ให้ผู้ยื่นคำขอแถลงรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องที่จะขออายัด จำนวนเงิน ชื่อ ที่อยู่ของบุคคลภายนอกที่จะอายัดให้ชัดเจน

5.5 ในกรณีอายัดบัญชีเงินฝากจากสถาบันการเงิน ให้เจ้าหน้าที่แถลงรายละเอียดว่าต้องการอายัดเงินจากสถาบันการเงินใด พร้อมทั้งระบุสาขาที่แน่ชัด ประเภทบัญชี เลขบัญชี จำนวนเงิน และหากเป็นการอายัดเงินเป็นคราวๆ ให้ระบุระยะเวลาที่แน่ชัด

5.6 การอายัดสิทธิเรียกร้องใด ๆ ผู้ขออายัดต้องส่งเอกสารดังต่อไปนี้

5.6.1 กรณีอายัดเงินเดือน ค่าจ้าง หรือรายได้อื่นๆ ในลักษณะเดียวกับเงินเดือน หรือขออายัดเงินตามข้อ 5.5 ให้ส่งสำเนาเอกสารที่มีข้อความระบุถึงความมีอยู่ของเงินนั้น

5.6.2 กรณีอายัดเงินตามสัญญา หรือตามสิทธิเรียกร้องอื่นๆ ให้ส่งสำเนาหนังสือสัญญา หรือเอกสารหลักฐานแห่งหนี้ที่ระบุว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิได้รับเงินนั้น

6. การรับเงินในคดี

การขอรับเงินในคดีแพ่ง ให้ติดต่อกรมบังคับคดีหรือสำนักงานบังคับคดีจังหวัดที่ออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้

บทที่ 9

อายุความฟ้องคดีพอส่งเชป

1. หลักทั่วไปในเรื่องอายุความ

- 1.1 อายุความเริ่มนับแต่ขณะที่อาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้
- 1.2 สิทธิเรียกร้องให้งดเว้นกระทำการใด ให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่ฝ่าฝืนกระทำการนั้น
- 1.3 สิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้ยังไม่อาจบังคับได้จนกว่าจะได้ทวงถามให้ชำระหนี้ก่อน ให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่อาจทวงถามได้
- 1.4 ถ้าลูกหนี้ยังไม่ต้องชำระหนี้จนกว่าระยะเวลาหนึ่งจะล่วงพ้นนับแต่เวลาได้ทวงถาม ให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่ระยะเวลานั้นได้สิ้นสุด
- 1.5 อายุความสะดุดหยุดลง ดังนี้
 - 1.5.1 ลูกหนี้รับสภาพหนี้ต่อเจ้าหนี้โดยทำเป็นหนังสือ ชำระหนี้บางส่วน ชำระดอกเบี้ย ให้ประกัน หรือกระทำการใด ๆ อันปราศจากข้อสงสัยแสดงให้ชัดเป็นบรรยายว่ายอมรับสภาพหนี้
 - 1.5.2 เจ้าหนี้ฟ้องคดี
 - 1.5.3 เจ้าหนี้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลาย
 - 1.5.4 เจ้าหนี้มอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการพิจารณา
 - 1.5.5 เจ้าหนี้กระทำการอื่นใดที่มีผลเป็นอย่างเดียวกับการฟ้องคดี
- 1.6 อายุความสะดุดหยุดลงเวลาใด ให้เริ่มนับอายุความใหม่ตั้งแต่นั้น
- 1.7 หนี้ที่ต้องชำระเป็นคราว ๆ เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ทำหนังสือรับสภาพหนี้ได้ก่อนอายุความครบบริบูรณ์ เพื่อเป็นหลักฐานว่าอายุความสะดุดหยุดลง
- 1.8 อายุความสะดุดหยุดลงเพราะฟ้องคดี หากศาลพิพากษายกคำฟ้องหรือคดีเสร็จไปโดยจำหน่ายคดีเพราะถอนฟ้องหรือทั้งฟ้อง ถือว่าอายุความไม่สะดุดหยุดลง
- 1.9 เมื่ออายุความครบกำหนด ลูกหนี้จะสละประโยชน์แห่งอายุความได้ แต่ไม่กระทบกระเทือนสิทธิบุคคลภายนอกหรือผู้ค้ำประกัน
- 1.10 กรณีอายุความสะดุดหยุดลงเป็นโทษแก่ลูกหนี้ ย่อมเป็นโทษแก่ผู้ค้ำประกันด้วย
- 1.11 การชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องที่ขาดอายุความจะเรียกคืนไม่ได้ แม้ลูกหนี้จะไม่รู้ว่าขาดอายุความ

2. อายุความทางอาญา

2.1 อายุความฟ้องคดี

ระยะเวลาที่กำหนดให้นำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องจะเริ่มนับแต่วันกระทำความผิด และหากไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องศาลภายในกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามบทบัญญัติของกฎหมายตาม ป.อาญา แล้ว คดีอาญาดังกล่าวก็จะขาดอายุความ เป็นผลให้ไม่สามารถนำการกระทำความผิดนั้น

มาฟ้องขอให้ลงโทษอีกได้ ซึ่งอายุความจะเป็นระยะเวลาใดขึ้นอยู่กับความหนักเบาของอัตราโทษตามความผิดนั้น ๆ ดังนี้

2.1.1 คดีที่มีความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก 20 ปี มีอายุความ 20 ปี

2.1.2 คดีที่มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่า 7 ปี แต่ไม่ถึง 20 ปี มีอายุความ 15 ปี

2.1.3 คดีที่มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่า 1 ปี ถึง 7 ปี มีอายุความ 10 ปี

2.1.4 คดีที่มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่า 1 เดือน ถึง 1 ปี มีอายุความ 5 ปี

2.1.5 คดีที่มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 เดือนลงมา มีอายุความ 1 ปี

2.2 อายุความในคดีความผิดอาญาแผ่นดิน

ในคดีความผิดอาญาแผ่นดินจะอยู่ในบังคับอายุความการฟ้องคดี ตามข้อ 2.1.1 ถึงข้อ 2.1.5

2.3 อายุความร้องทุกข์ในความผิดต่อส่วนตัว

ในคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นต้องร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดก่อน มิฉะนั้นจะขาดอายุความร้องทุกข์ และไม่อาจนำความผิดต่อส่วนตัวมาฟ้องร้องดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดได้ภายในอายุความฟ้องคดี ตามข้อ 2.1.1 ถึงข้อ 2.1.5 โดยอายุความร้องทุกข์และอายุความฟ้องคดีอาจนับรวมกันได้ ถ้าในวันกระทำความผิดต่อส่วนตัว ผู้เสียหายได้รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่ถ้าหากในวันกระทำความผิดเพียงแต่รู้เรื่องความผิดแต่ไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด กรณีนี้อายุความร้องทุกข์ยังไม่เริ่มนับ

ถ้าผู้เสียหายรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด เมื่ออายุความฟ้องคดีเหลือน้อยกว่าอายุความร้องทุกข์ต้องบังคับตามอายุความฟ้องคดี และถ้าผู้เสียหายรู้ตัวผู้กระทำความผิดหลังจากขาดอายุความฟ้องคดี ถือว่าคดีขาดอายุความ เพราะอายุความร้องทุกข์อยู่ภายใต้บังคับอายุความฟ้องคดี

ตัวอย่างเช่น ความผิดฐานบุกรุก ถือว่าเกิดขึ้นและสำเร็จแล้วเมื่อเข้าไปปลูกสร้างอาคารในที่ดิน ส่วนการครอบครองที่ดินต่อมาเป็นผลของการบุกรุกไม่ใช่เป็นความผิดต่อเนื่อง ซึ่งมีผลให้นับอายุความนับแต่ผู้เสียหายรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งความผิดฐานบุกรุกอาจเป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอาญาแผ่นดินก็ได้ โดยต้องพิจารณาตามลักษณะและพฤติการณ์ของการกระทำผิดนั้น ๆ

3. การนับอายุความคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

อายุความคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต้องพิจารณาว่ามีการฟ้องอาญาแล้วหรือไม่ ถ้าไม่มีการฟ้องคดีอาญา ก็จะเป็นไปตามอายุความคดีอาญา ซึ่งจะมีอายุความร้องทุกข์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แต่ถ้าฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้วคดียังไม่เด็ดขาด อายุความที่ผู้เสียหายจะฟ้องคดีแพ่งย่อมสะดุดหยุดลงเพื่อรอผลของคดีอาญา

ข้อสังเกต ควรรีบฟ้องคดีแพ่งภายในกำหนดอายุความคดีแพ่ง กล่าวคือ ถ้าศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาลงโทษแล้วจะทำให้อายุความขยายออกไป แต่ถ้าศาลยกฟ้อง อายุความคดีแพ่งจะกลับไปหาอายุความปกติ

4. อายุความและระยะเวลาฟ้องคดีแพ่ง

- 4.1 กรณีไม่มีบัญญัติไว้โดยเฉพาะมีอายุความ 10 ปี
- 4.2 สิทธิเรียกร้องเกิดขึ้นโดยคำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุด หรือโดยสัญญาประนีประนอมยอมความ มีอายุความ 10 ปี (โดยไม่ต้องพิจารณาอายุความเดิม)
- 4.3 ดอกเบี้ยค้างชำระ มีอายุความ 5 ปี เช่น กรณีเรียกดอกเบี้ยตามสัญญาเช่า
- 4.4 เงินที่ต้องชำระเพื่อผ่อนหุ้นคืนเป็นงวด ๆ มีอายุความ 5 ปี เช่น กรณีเรียกเงินกู้ตามสัญญากู้ยืมเงิน
- 4.5 ผู้ให้เช่าจะฟ้องผู้เช่าเกี่ยวกับสัญญาเช่า ห้ามฟ้องเมื่อพ้น 6 เดือน นับแต่วันส่งคืนทรัพย์สินที่เช่า
- 4.6 ค่าเช่าทรัพย์สินค้างชำระ มีอายุความ 5 ปี
- 4.7 ลูกหนี้รับสภาพความผิดโดยมีหลักฐานเป็นหนังสือ มีอายุความ 2 ปี นับแต่วันที่ได้รับความผิดหรือให้ประกัน
- 4.8 สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายมูลละเมิด มีอายุความ 1 ปี นับแต่ผู้เสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือ 10 ปี นับแต่วันทำละเมิด
- 4.9 เรื่องลาภมิควรได้ มีอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ว่าตนมีสิทธิเรียกคืนหรือพ้น 10 ปี นับแต่เวลาที่สิทธินั้นได้มีขึ้น
- 4.10 ถ้าผู้ชายไม่ได้เข้าเป็นคู่ความในคดีเดิม หรือผู้ซื้อประนีประนอมยอมความกับบุคคลภายนอกหรือยอมตามที่บุคคลภายนอกเรียกร้อง ห้ามฟ้องรับผิดการรอนสิทธิเมื่อพ้น 3 เดือน นับแต่วันคำพิพากษาในคดีเดิมถึงที่สุด หรือนับแต่วันประนีประนอมยอมความ หรือนับแต่วันที่ยอมตามบุคคลภายนอกเรียกร้อง ตามแต่กรณี
- 4.11 ขอรับผิดกรณีชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินที่ขาย ห้ามฟ้องเมื่อพ้น 1 ปี นับแต่เวลาที่พบเห็นความชำรุดบกพร่อง
- 4.12 กรณีจ้างทำของ ห้ามมิให้ฟ้องผู้รับจ้างเมื่อพ้น 1 ปี นับแต่วันการชำรุดบกพร่องปรากฏ
- 4.13 ฟ้องคดีมรดก มีอายุความ 1 ปี นับแต่เมื่อเจ้ามรดกตาย หรือนับแต่เมื่อทายาทโดยธรรมได้รู้หรือควรรู้ถึงความตายของเจ้ามรดก ทั้งนี้ ใช้สำหรับเจ้าหนี้ฟ้องให้ชำระหนี้จากกองมรดกด้วย
- 4.14 สัญญาจะซื้อจะขายที่ดิน ผู้ซื้อต้องฟ้องบังคับให้ทำการโอน มีอายุความ 1 ปี นับแต่ผู้ขายตาย

5. อายุความและระยะเวลาการฟ้องคดีปกครอง

ในการดำเนินการทั้งปวงเกี่ยวกับการฟ้องคดีปกครองจะต้องยื่นฟ้องภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด ตามนัย พ.ร.บ.จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ดังนี้

1. กรณีฟ้องขอให้เพิกถอนกฎหรือคำสั่งทางปกครอง มีกำหนดภายใน 90 วัน นับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดี
2. กรณีฟ้องขอให้เพิกถอนกฎหรือคำสั่งทางปกครอง นับแต่วันที่พ้นกำหนด 90 วัน นับแต่วันที่ผู้ฟ้องคดีมีหนังสือร้องขอต่อหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตาม

ที่กฎหมายกำหนดและไม่ได้รับหนังสือชี้แจงจากหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ดังกล่าวหรือได้รับแต่เป็นคำชี้แจงที่เห็นว่าไม่มีเหตุผล หรือมีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

3. กรณีฟ้องเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีกำหนดภายใน 1 ปี นับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดี แต่ไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่มิเหตุแห่งการฟ้องคดี

4. กรณีฟ้องเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง มีกำหนดภายใน 5 ปี นับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดี แต่ไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่มิเหตุแห่งการฟ้องคดี

ข้อยกเว้น คดีปกครองที่เกี่ยวกับการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะหรือสถานะของบุคคล หรือศาลเห็นว่าคดีที่ยื่นฟ้องเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือมีเหตุจำเป็นอื่นโดยศาลเห็นเองหรือคู่กรณีร้องขอจะไม่มีกำหนดอายุความ โดยจะยื่นฟ้องเมื่อใดก็ได้

บทที่ 10

เขตอำนาจศาลขัดแย้งกัน และกรณีคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลขัดกัน

1. กรณีเขตอำนาจศาลขัดแย้งกัน หรือกรณีฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจแตกต่างกันสองศาลขึ้นไป

เมื่อส่วนราชการถูกฟ้องคดีต่อศาลใด หรือกรณีที่มีการนำคดีซึ่งมีข้อเท็จจริงเรื่องเดียวกันฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจแตกต่างกันตั้งแต่สองศาลขึ้นไป ถ้าเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบคดีตรวจสอบแล้วเห็นว่า คดีดังกล่าวควรอยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่น ให้แจ้งพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบสำนวนคดีเพื่อให้ยื่นคำร้องต่อศาลที่รับฟ้องก่อนวันสืบพยานสำหรับศาลยุติธรรม หรือก่อนวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรกสำหรับศาลปกครอง เพื่อให้ศาลที่รับฟ้องโอนคดี หรือจำหน่ายคดีเพื่อให้ผู้ฟ้องคดีไปฟ้องใหม่

ข้อสังเกต เมื่อมีเหตุต้องฟ้องคดีใหม่ต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ถ้าอายุความหรือกำหนดเวลาในการฟ้องคดีครบกำหนดไปแล้วในระหว่างการพิจารณาของศาลหรือของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล แล้วแต่กรณี หรือจะครบกำหนดก่อน 60 วัน นับแต่วันที่ที่มีคำสั่งของศาลหรือของคณะกรรมการ จะมีผลให้ขยายอายุความหรือกำหนดเวลาการฟ้องคดีนั้นออกไปจนถึง 60 วัน นับแต่วันที่ที่มีคำสั่งของศาลหรือของคณะกรรมการ แล้วแต่กรณี

2. คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลขัดกัน หรือเรื่องอื่นๆ ขัดกัน

กรณีคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลขัดกัน หรือเรื่องอื่นๆ ขัดกัน เช่น วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา การยื่นคำร้องต่อศาลก่อนฟ้องคดี การสืบพยานหลักฐานไว้ก่อนฟ้องคดี การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือการปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่ประการอื่นของศาล เป็นต้น ซึ่งการขัดกันดังกล่าวมีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ กรณีนี้ให้ยื่นคำร้องพร้อมจัดส่งหลักฐาน ได้แก่ สำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่ขัดแย้งกันและสำเนาเอกสารในสำนวนความที่จำเป็นต่อเลขานุการคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งที่ออกภายหลังถึงที่สุด เพื่อให้คณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล ได้พิจารณาวินิจฉัยกำหนดแนวทางปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่อไป

3. วิธีการยื่นคำร้อง ตามข้อ 1 และ ข้อ 2 ให้ระบุรายละเอียด ดังนี้

- 3.1 ชื่อ ที่อยู่ของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุคคลผู้ที่มีส่วนได้เสีย
- 3.2 เหตุแห่งการยื่นคำร้อง โดยระบุถึงศาลที่รับฟ้อง ศาลที่อ้างว่ามีเขตอำนาจคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ของศาลที่เป็นเหตุให้ต้องยื่นคำร้อง
- 3.3 คำขอให้ศาลหรือคณะกรรมการแล้วแต่กรณี มีคำวินิจฉัยอย่างหนึ่งอย่างใด พร้อมเหตุผลสนับสนุน

မာပုဆိပ်



ที่ กษ 1204/ว 1429

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ 10200

18 พฤศจิกายน 2548

เรื่อง การมอบอำนาจในการบริหารสั่งการด้านกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดี

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาคำสั่งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่ 767/2548

สั่ง ณ วันที่ 17 พฤศจิกายน 2548 จำนวน 1 ฉบับ

ตามที่ได้แจ้งให้ทราบและถือปฏิบัติเกี่ยวกับคำสั่งของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ตามคำสั่ง ที่ 374/2547 สั่ง ณ วันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2547 เรื่อง การมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการแทนในการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดชอบและคำสั่ง ที่ 157/2548 สั่ง ณ วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2548 เรื่อง การมอบอำนาจเกี่ยวกับการดำเนินคดีปกครอง เพื่อให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการแทน ส.ป.ก. ในเรื่องดังกล่าว นั้น

ส.ป.ก. พิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อเป็นการสนับสนุนการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสามารถใช้อำนาจตามกฎหมายได้ครบถ้วนตามความเหมาะสม และเกิดความรวดเร็วยิ่งขึ้น จึงมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจในการบริหารสั่งการด้านกฎหมาย กระทำการแทน ส.ป.ก. ในฐานะนิติบุคคล ในการทำสัญญาผ่อนชำระหนี้ ทำสัญญารับสภาพหนี้ การดำเนินคดี การบังคับคดี และการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ หรือการประนอมข้อพิพาทในเรื่องต่างๆ ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.จังหวัด) สังกัด ส.ป.ก. ได้จนเสร็จการ โดยมีรายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

อนึ่ง เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้น และเพื่อประโยชน์ต่อรูปคดี ซึ่งรวมถึงการนับอายุความตามกฎหมาย ฉะนั้น เมื่อปรากฏเป็นความผิดตามกฎหมาย ส.ป.ก. ขอให้จังหวัดรีบแจ้งข้อเท็จจริงเบื้องต้นไปยัง ส.ป.ก. ซึ่งเป็นผู้เสียหายได้รับทราบภายใน 3 วัน นับแต่มีเหตุเกิด และกรณีที่ส่วนราชการจำต้องถือปฏิบัติให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2536 จึงขอให้จังหวัดได้พิจารณากำชับเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นเจ้าของเรื่องผู้รับผิดชอบในส่วนราชการ เป็นผู้มีหน้าที่ตรวจสอบติดตามฐานะคดี หากเจ้าหน้าที่ผู้ใดไม่ว่าจะจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ไม่ปฏิบัติตามระเบียบและคำสั่งเป็นเหตุให้คดีขาดอายุความ กรณีนี้ให้ถือว่าเป็นความผิดทางวินัยอย่างร้ายแรง ทั้งจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาหรือทางแพ่ง (ถ้ามี) อีกด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและถือปฏิบัติ ทั้งนี้ ขอได้โปรดแจ้งให้ ส.ป.ก.จังหวัด ทราบ เพื่อ
ถือปฏิบัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ



(นายอนันต์ ภูสิทธิกุล)

เลขาธิการ

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

กองนิติการ

โทร. 0-2281-6676

โทรสาร 0-2281-2940



คำสั่งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ที่ 767/2548

เรื่อง มอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการแทนใน
การทำสัญญาการผ่อนชำระหนี้ ทำสัญญารับสภาพหนี้ การดำเนินคดี การบังคับคดี
และการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ หรือการประนอมข้อพิพาท

โดยที่เป็นการสมควรให้มีการสนับสนุนการปฏิบัติราชการของผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อให้การบริหารราชการแบบบูรณาการในจังหวัด สามารถใช้อำนาจตามกฎหมายได้ครบถ้วนตามความเหมาะสม เกิดความรวดเร็ว บริหารราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 38(7) และมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ข้อ 6 และข้อ 7 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการมอบอำนาจ พ.ศ. 2546 เลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจึงมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการแทน ในการทำสัญญาการผ่อนชำระหนี้ ทำสัญญารับสภาพหนี้ การดำเนินคดี การบังคับคดี และการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ หรือการประนอมข้อพิพาท ในเรื่องต่างๆ ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด สังกัดสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ในกรณีที่จังหวัดเป็นเหตุแห่งการฟ้องคดี ได้ดังต่อไปนี้

1. ลงนามในสัญญาการผ่อนชำระหนี้ หรือสัญญารับสภาพหนี้ที่ลูกหนี้ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ทำกับสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
2. การดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการหรือการประนอมข้อพิพาทดำเนินคดีแพ่ง และคดีล้มละลาย ในนามของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
3. ดำเนินการบังคับคดีในคดีตามข้อ 2.
4. ร้องทุกข์หรือถอนคำร้องทุกข์ในคดีอาญา ซึ่งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเป็นผู้เสียหาย

ทั้งนี้ โดยให้ผู้รับมอบอำนาจมีอำนาจกระทำการใด ๆ จนเสร็จการเกี่ยวกับเรื่องที่ได้รับมอบอำนาจดังกล่าวข้างต้นได้ เช่น

ก. การลงนามในใบแต่งตั้งนายความ หรือการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการคนเดียวหรือหลายคน เพื่อที่จะดำเนินคดีแพ่ง คดีล้มละลาย คดีอาญา ตามกระบวนการพิจารณาความในศาล หรือตามกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ หรือแก้ต่างในกรณีที่ถูกระบุคดีอื่นฟ้องสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เป็นจำเลย

ข. ดำเนินกระบวนการพิจารณาใดไปในทางจำหน่ายสิทธิของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หรือมอบอำนาจให้ทนายความที่ได้รับแต่งตั้งตามข้อ ก. มีอำนาจดำเนินการพิจารณาใดไปในทางจำหน่ายสิทธิของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เช่น การยอมรับตามที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเรียกร้อง การถอนฟ้อง การประนีประนอมยอมความ การสละสิทธิ หรือการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ หรือฎีกา หรือในการขอให้พิจารณาคดีใหม่

ค. ยื่นคำร้องหรือคำแถลงหรือมอบอำนาจให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งไปยื่นคำร้อง หรือคำแถลงเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ในคดีต่อศาล

ง. มอบอำนาจให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งไปแจ้งความร้องทุกข์หรือถอนคำร้องทุกข์ในคดีอาญา

จ. ลงนามในใบมอบฉันทะหรือหนังสือมอบอำนาจ เพื่อให้บุคคลได้รับเงิน ทรัพย์สิน หรือเอกสารจากศาล หรือจากกรมบังคับคดี จากการยึดทรัพย์ การขออายัดทรัพย์ การร้องขอทรัพย์ การขอเฉลี่ยทรัพย์ และหรือเพื่อให้บุคคลใดดำเนินการใด ๆ อันจำเป็นในการดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ หรือการประนีประนอมข้อพิพาท ดำเนินคดีแพ่ง และคดีล้มละลาย และการบังคับคดีแพ่งและคดีล้มละลาย

อำนาจที่มอบตามข้างต้น ถ้ามีปัญหาในระดับนโยบายหรือเป็นไปในทางจำหน่ายสิทธิให้หารือรับนโยบายจากเลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมก่อน และรายงานผลให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมทราบทุกกระยะที่มีการดำเนินการใด ๆ ซึ่งไม่ควรเกิน 15 วัน นับแต่ดำเนินการเรื่องนั้นเสร็จสิ้นแล้วแต่กรณี อนึ่ง หากผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรจะมอบอำนาจให้ปฏิรูปที่ดินจังหวัดปฏิบัติราชการแทน ก็ให้กระทำได้

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548



(นายอนันต์ ภูสิทธิกุล)

เลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม



คำสั่งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
ที่ 157/2548
เรื่อง การมอบอำนาจเกี่ยวกับการดำเนินคดีปกครอง

เพื่อให้การปฏิบัติราชการของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีปกครอง มีความเหมาะสม เกิดความสะดวกรวดเร็ว และสอดคล้องกับการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 38(7) และมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ข้อ 6 และข้อ 7 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการมอบอำนาจ พ.ศ. 2546 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยเลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จึงมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ในกรณีที่จังหวัดเป็นเหตุแห่งการฟ้องคดี เป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีหรือดำเนินคดีปกครองทั้งปวงแทน โดยผู้มอบอำนาจยอมรับผิดชอบตามที่ผู้รับมอบอำนาจจะได้ดำเนินการไปตามกฎหมาย ดังต่อไปนี้

1. มีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลปกครองชั้นต้นและหรือศาลปกครองสูงสุด นับแต่การทำคำชี้แจงต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณารับฟ้องของศาล การฟ้องคดี ยื่นคำให้การแก้ฟ้อง ฟ้องแย้ง จัดทำคำให้การเพิ่มเติม ยื่นคำแถลง ยื่นเอกสารหรือพยานหลักฐานต่อศาล จัดทำคำขอหรือคำร้องต่อศาลในกระบวนการพิจารณายื่นอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น และดำเนินการใดๆ ในกระบวนการพิจารณาจนเสร็จการ รวมทั้งให้มีอำนาจที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาไปในทางจำหน่ายสิทธิของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้ด้วย เช่น การยอมรับตามที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเรียกร้อง การถอนฟ้อง การประนีประนอมยอมความ การสละสิทธิหรือใช้สิทธิในการอุทธรณ์ หรือในการขอให้พิจารณาคดีใหม่ และการบังคับคดี รวมถึงให้มีอำนาจในการแต่งตั้งพนักงานอัยการเป็นทนายความ หรือมอบอำนาจให้พนักงานอัยการฟ้องคดีหรือดำเนินคดีปกครองแทนคู่กรณีได้

2. มีอำนาจตรวจดูหรือคัดสำเนาเอกสารในสำนวนคดี รวมทั้งมีอำนาจรับเงินใดๆ จากศาลปกครองชั้นต้นและหรือศาลปกครองสูงสุด หรือจากคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง รวมถึงให้มีอำนาจในการตั้งตัวแทนช่วงหรือผู้รับมอบฉันทะเพื่อการนี้ได้ด้วย

โดยให้ถือปฏิบัติตามระเบียบ คำสั่ง หรือหนังสือเวียนที่เกี่ยวข้องในปัจจุบันและที่จะมีเพิ่มเติม และรายงานผลให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมทราบทุกระยะที่มีการดำเนินการใด ๆ ซึ่ง ไม่ควรเกิน 30 วัน นับแต่ดำเนินการเรื่องนั้นเสร็จสิ้นแล้วแต่กรณี อนึ่ง อำนาจที่มอบข้างต้น หากผู้ว่าราชการ จังหวัดเห็นสมควรจะมอบอำนาจให้ปฏิรูปที่ดินจังหวัดปฏิบัติราชการแทน ก็ให้พึงกระทำได้

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2548



(นายอดิศักดิ์ ศรีสรรพกิจ)

เลขาธิการ

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

รายงานการประชุม
คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
ครั้งที่ 1/2548
วันพุธที่ 8 มิถุนายน 2548
ณ ห้องประชุมกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ชั้น 2 ห้อง 123

กรรมการผู้มาประชุม

1. นายเนวิน ชิดชอบ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	ประธานกรรมการ (แทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์)
2. นายบัญชา สัตถาสาธุชนะ	รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ (แทนปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์)
3. นายทรงกลด อุบลสิงห์	ที่ปรึกษากฎหมายกระทรวงพาณิชย์	กรรมการ (แทนปลัดกระทรวงพาณิชย์)
4. นายสัจจาฐ นาคนิยม	นักวิชาการทรัพยากรธรณี 8ว ส่วนการอนุญาต สำนักเหมืองแร่และการสัมปทาน	กรรมการ (แทนปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม)
5. นายสุธี ศรีเยี่ยมสะอาด	นิติกร 8ว หัวหน้ากลุ่มงานกฎหมาย	กรรมการ (แทนอธิบดีกรมชลประทาน)
6. นางสาวสายพิน จินดาวรรณ	นักพัฒนาทรัพยากรบุคคล 7 กลุ่มวิจัยและพัฒนา ระบบฟาร์ม สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอด เทคโนโลยี (แทนอธิบดีกรมปศุสัตว์)	กรรมการ
7. นายสุทธิชัย วีระไพบุลย์	หัวหน้าฝ่ายควบคุมที่ดินป่าไม้	กรรมการ (แทนอธิบดีกรมป่าไม้)
8. นายถาวร ทองย้อย	นิติกร 8 หัวหน้ากลุ่มนิติการ	กรรมการ (แทนอธิบดีกรมประมง)
9. นายวิภูวัฒน์ สถิตยสุทธิการ	นายช่างสำรวจ 7 หัวหน้าส่วนจำแนก ประเภทที่ดิน สำนักเทคโนโลยีการสำรวจ และทำแผนที่ (แทนอธิบดีกรมแผนที่)	กรรมการ
10. นายสาคร ประไพพงษ์	รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร	กรรมการ (แทนอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร)
11. นายเฉลิมพร พิรุณสาร	รองเลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร	กรรมการ (แทนเลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร)

12. นายเผ่าเกียรติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา	รองอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ (แทนอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์)	กรรมการ
13. นายชนินทร์ บัวประเสริฐ	รองอธิบดีกรมการปกครอง (แทนอธิบดีกรมการปกครอง)	กรรมการ
14. นางชุสม รัตนินิตย์	ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน (แทนอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน)	กรรมการ
15. นายวิฑูร เจริญสุขกุลอยู่ดี	นายช่างรังวัด 7 หัวหน้ากลุ่มการรังวัด เพื่อการปฏิรูปที่ดิน (แทนอธิบดีกรมที่ดิน)	กรรมการ
16. นายธนะศักดิ์ สงบพันธ์	วิศวกร 7ว งานพัฒนากระบวนการผลิต และเทคโนโลยี สำนักอุตสาหกรรมในครอบครัว และหัตถกรรม (แทนอธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม)	กรรมการ
17. นายชัยนะ อักษรพันธ์	หัวหน้ากลุ่มกฎหมายและระเบียบ กลุ่มงานกฎหมาย (แทนอธิบดีกรมธนารักษ์)	กรรมการ
18. นางสุภัทร โรจน์บรรวิทย์	นักวิชาการคลัง 8ว กลุ่มงานพัฒนาเงินนอก งบประมาณ (แทนอธิบดีกรมบัญชีกลาง)	กรรมการ
19. นางสาวสมศรี ออเกียรติ	หัวหน้าส่วนจัดการที่ดิน (แทนอธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง)	กรรมการ
20. นางศุภาภรณ์ ฉาปนศิริ	ผู้อำนวยการกองอำนวยการงานสถาบัน ฝ่ายสินเชื้อสถาบัน (แทนผู้จัดการธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร)	กรรมการ
21. นายปราโมทย์ น้อยใจบุญ	ประธานคณะกรรมการกลาง กลุ่มเกษตรกรแห่งประเทศไทย	กรรมการ
22. ศ.ดร.ธีระ สุกตะบุตร	ผู้ทรงคุณวุฒิ	กรรมการ
23. นายบุญลือ ครุฑทุ่ง	ผู้แทนเกษตรกร	กรรมการ
24. นายปรีชา ทองอยู่	ผู้แทนเกษตรกร	กรรมการ
25. นายอดิศักดิ์ ศรีสรรพกิจ	เลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม	กรรมการและ เลขานุการ

กรรมการผู้ไม่มาประชุม

1. ปลัดกระทรวงมหาดไทย	ติดราชการ
2. อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ	ติดราชการ
3. ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ	ติดราชการ
4. ประธานคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรแห่งประเทศไทย	
5. คุณพรทิพย์ จาละ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
6. ผศ.ดร.วัลลภ ลำพาย	ผู้ทรงคุณวุฒิ
7. นางศุภศิริ โพธิ์แมนกุล	ผู้แทนเกษตรกร

- | | |
|----------------------|---------------|
| 8. นายสากล ภาษี | ผู้แทนเกษตรกร |
| 9. นายสามารถ ยอดสุตา | ผู้แทนเกษตรกร |
| 10. นายสุต ลำภา | ผู้แทนเกษตรกร |

ผู้เข้าร่วมประชุม

- | | |
|-------------------------------|--|
| 1. นายฉันทลักษณ์ บุศยอังกูร | รองเลขาธิการ ส.ป.ก. |
| 2. นายชวลิต ชูขจร | รองเลขาธิการ ส.ป.ก. |
| 3. นายสรศักดิ์ โสทธิพยพันธ์ | ผู้ตรวจราชการ ส.ป.ก. |
| 4. นายวิภาค ภักธรเขต | ผู้ตรวจราชการ ส.ป.ก. |
| 5. นายวีระชัย นาควิบูลย์วงศ์ | ผู้อำนวยการกองแผนงาน ส.ป.ก. |
| 6. นายสถิตย์พงษ์ สุดชูเกียรติ | ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านกฎหมายฯ ส.ป.ก. |
| 7. นายเบญจพรรณ เหมชาติ | ผู้อำนวยการสำนักบริหารกองทุน ส.ป.ก. |
| 8. นายสมชัย อร่ามพงษ์พันธ์ | ผู้อำนวยการกองคลัง ส.ป.ก. |
| 9. นายณรงค์ ไวนิทร | เลขานุการกรม ส.ป.ก. |
| 10. นายสมปอง อินทร์ทอง | ผู้อำนวยการกองนิติการ ส.ป.ก. |
| 11. นายเดชา วิลาวรรณ | ปฏิรูปที่ดินจังหวัดฉะเชิงเทรา |
| 12. นายธงชัย แท้ประสาทสิทธิ์ | ปฏิรูปที่ดินจังหวัดหนองคาย |
| 13. นายประเสริฐ วิชาญจินดา | ปฏิรูปที่ดินจังหวัดอุทัยธานี |
| 14. นายอนุโลม มีกุล | ปฏิรูปที่ดินจังหวัดสุพรรณบุรี |
| 15. นายประทีป สุขสันต์ | ปฏิรูปที่ดินจังหวัดอุดรธานี |
| 16. นายสุพรด ตันตฤงคาร | ปฏิรูปที่ดินจังหวัดชลบุรี |
| 17. นางเปรมจิต สังขพงษ์ | นิติกร 8ว ส.ป.ก. |
| 18. นายกระแส จันทรังษี | ผู้อำนวยการส่วนจัดที่ดิน ส.ป.ก. |
| 19. นางพัชรรัตน์ มณีวงศ์ | นิติกร 8ว ส.ป.ก. |
| 20. นางนภาพร ธาระวานิช | เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน 8ว ส.ป.ก. |
| 21. นายสุวัฒน์ ว่องตระกูล | เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 7 ส.ป.ก. |
| 22. นางลักขณา วรวิวัฒน์ | เจ้าหน้าที่บริหารงานประชาสัมพันธ์ 7 ส.ป.ก. |
| 23. นางวรวัลย์ ไตวนิชย์ | ผู้อำนวยการส่วนแผนงาน ส.ป.ก. |
| 24. นางพิมพ์พรณ ดีวี | นิติกร 7ว ส.ป.ก. ลำพูน |
| 25. นางสมพร ทองทั่ว | นิติกร 7ว ส.ป.ก. อำนาจเจริญ |
| 26. นางกรรณิกา สะและน้อย | นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร |
| 27. นายสมพร ยิ้มเผือก | เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6ว |
| 28. นายกฤษณะ สิงห์เพชร | นิติกร 5 ส.ป.ก. เชียงราย |
| 29. นายกิตติพงศ์ สุขภาคกุล | หัวหน้าฝ่ายที่สาธารณะ กรมการปกครอง |
| 30. นายวุฒพงศ์ คำแหง | หัวหน้างานสาธารณะ กรมการปกครอง |
| 31. นายบุญเชื้อ เตือนเพ็ญ | เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน 7 ส.ป.ก. |

- | | |
|-------------------------------|--|
| 32. นายเทียมทัน อุณหะสุวรรณ | นิติกร 8ว ส.ป.ก. |
| 33. นายพิชัย สกุลขี้ม | เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7ว ส.ป.ก. |
| 34. นายจิตติ บุญเรือง | นิติกร 6ว ส.ป.ก. |
| 35. นายวรภพ ชัยนุกูล | นิติกร 6ว ส.ป.ก. |
| 36. นายศรีโรจน์ จิรวัดน์จรรยา | เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 6 ส.ป.ก. |
| 37. นางสาวพัชรสิริ เพ็ชรสุข | เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 6 ส.ป.ก. |
| 38. นางสาวยุพิน ชุ่มสำอากค์ | เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 6ว ส.ป.ก. |
| 39. นายสมโภช พิศาภาคย์ | เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 6 ส.ป.ก. |
| 40. นายปรีชา ลัมถวิล | นิติกร 6ว ส.ป.ก. |
| 41. นางสาววิไลวรรณ เกตุแก้ว | เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 6ว ส.ป.ก. |
| 42. นางสาวพรพรรณ ภูวนธรรม | นักวิชาการประชาสัมพันธ์ 6ว ส.ป.ก. |
| 43. นายชัชชัย พรระชวุฒิ | พนักงานพิมพ์ดีด ส.ป.ก. |
| 44. นางสาวนัยนา โกศลเวช | เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ส.ป.ก. |
| 45. นางสาวจันระยา คำแดง | นิติกร ส.ป.ก. |
| 46. นางสาวจิตตา พงษ์สุวรรณ | เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน ส.ป.ก. |

เริ่มประชุมเวลา 13.00 น.

ระเบียบวาระที่ 1 เรื่องที่ประธานแจ้งให้ที่ประชุมทราบ

ประธานฯ แจ้งว่า ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้มาทำหน้าที่เป็นประธานการประชุมคณะกรรมการในวันนี้

คณะกรรมการ รับทราบ

ระเบียบวาระที่ 2 รับรองรายงานการประชุมคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ครั้งที่ 5/2547 วันที่ 28 ธันวาคม 2547

ส.ป.ก. ได้มีหนังสือ ที่ กษ 1201/ว 28 ลงวันที่ 11 มกราคม 2548 ขอให้คณะกรรมการพิจารณารับรองรายงานการประชุมคณะกรรมการ ครั้งที่ 5/2547 วันที่ 28 ธันวาคม 2547 โดยกำหนดให้แจ้งผลการพิจารณา และรับรองรายงานการประชุมภายใน 7 วัน นับจากวันที่ได้รับหนังสือ

มติคณะกรรมการ รับรองโดยไม่มีการแก้ไข

ระเบียบวาระที่ 3 เรื่องสืบเนื่องจากการประชุมคณะกรรมการ ครั้งที่ 5/2547 วันที่ 28 ธันวาคม 2547 เรื่อง แผนการจัดซื้อที่ดินเอกชน ประจำปีงบประมาณ 2548

ประธานฯ กล่าวว่า ขณะนี้ยังไม่มียุทธศาสตร์ในเรื่องการจัดซื้อที่ดิน จึงเห็นควรให้ฝ่ายเลขานุการฯ ถอนเรื่องออกจากระเบียบวาระการประชุม

มติคณะกรรมการ เห็นชอบ

ระเบียบวาระที่ 4 เรื่องเพื่อพิจารณา

เรื่องที่ 4.1 ขอความเห็นชอบให้เลขานุการ ส.ป.ก. หรือผู้ที่เลขาธิการ ส.ป.ก. มอบหมายเป็นผู้ฟ้องคดีหรือดำเนินคดีปกครองแทนคณะกรรมการ

ฝ่ายเลขานุการฯ ได้ชี้แจงรายละเอียด ดังนี้

1. จากการที่ศาลปกครองได้เปิดทำการเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2544 ปรากฏว่า คณะกรรมการถูกฟ้องเป็นคดีปกครองต่อศาลปกครองอันเนื่องมาจากการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 หลายคดี ซึ่งเมื่อเกิดมีการฟ้องคดีกันขึ้น ในทางปฏิบัติที่ผ่านมา ส.ป.ก. ได้นำเรื่องเสนอประธานคณะกรรมการเพื่อพิจารณามอบอำนาจให้เลขาธิการ ส.ป.ก. หรือผู้ว่าราชการจังหวัด ที่จังหวัดเป็นเหตุแห่งการฟ้องคดี เป็นผู้ดำเนินคดีปกครองแทนคณะกรรมการเป็นเรื่อง ๆ ไป ปัจจุบันมีคดีปกครองทั้งสิ้นจำนวน 25 คดี โดยคดีถึงที่สุดแล้ว 1 คดี และอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล 24 คดี ตามบัญชีแสดงรายละเอียด

2. ต่อมากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีหนังสือด่วนที่สุด ที่ กษ 0208.01/2086 ลงวันที่ 8 ธันวาคม 2547 แจ้ง ส.ป.ก. ให้พิจารณาดำเนินการตามบัญชาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรณีถ้าเป็นคดีที่คณะกรรมการ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธานยื่นฟ้องหรือถูกฟ้อง เนื่องจากการดำเนินการของคณะกรรมการ การมอบอำนาจในกรณีนี้จะต้องกระทำในรูปของคณะกรรมการ เพื่อให้การมอบอำนาจมีความถูกต้องและมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย

ข้อเท็จจริง

ส.ป.ก.เห็นว่า คณะกรรมการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 จึงตกเป็นคู่กรณีในศาลปกครองได้ และจะพิจารณามอบอำนาจให้เลขาธิการ ส.ป.ก. ฟ้องคดีหรือดำเนินคดีปกครองแทน ตามนัยพระราชบัญญัติข้างต้น ตามมาตรา 45 วรรคห้า และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยองค์คณะกรรมการจ่ายสำนวน การโอนคดี การปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการในคดีปกครอง การคัดค้านตุลาการศาลปกครอง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานคดีปกครอง และการมอบอำนาจให้ดำเนินคดีปกครองแทน พ.ศ. 2544 ข้อ 20 วรรคสอง ที่ระบุให้เจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่สังกัดอยู่ ฟ้องคดีหรือดำเนินคดีปกครองแทนได้

ประเด็นที่เสนอให้พิจารณา

ขอความเห็นชอบในหลักการ เรื่องการมอบอำนาจเกี่ยวกับการดำเนินคดีปกครองของคณะกรรมการ ให้เลขาธิการ ส.ป.ก. หรือผู้ที่เลขาธิการ ส.ป.ก. มอบหมายเป็นผู้ฟ้องคดีหรือดำเนินคดีปกครองแทน และให้การรับรองคำให้การที่เลขาธิการ ส.ป.ก. หรือผู้ที่เลขาธิการ ส.ป.ก. มอบหมาย หรือผู้ว่าราชการจังหวัด ได้ทำคำให้การยื่นต่อศาลปกครองในคดีต่าง ๆ ไว้ก่อนหน้านี เป็นคำให้การของคณะกรรมการ

มติคณะกรรมการ

1. เห็นชอบหลักการ เรื่องการมอบอำนาจเกี่ยวกับการดำเนินคดีปกครองของคณะกรรมการ ให้เลขาธิการ ส.ป.ก. หรือผู้ที่เลขาธิการ ส.ป.ก. มอบหมายเป็นผู้ฟ้องคดีหรือดำเนินคดีปกครองแทนคณะกรรมการ

2. เห็นชอบ ให้สัตยาบัน กรณีที่ประธานฯ ได้เคยมอบอำนาจให้เลขาธิการ ส.ป.ก. หรือผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้ฟ้องคดี หรือดำเนินคดี ที่ได้ดำเนินการมาก่อน

เรื่องที่ 4.2 การจัดหาที่ดินเพื่อฟื้นฟูคุณภาพชีวิตชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

ประธานฯ ให้ความเห็นว่า เรื่องการจัดหาที่ดินเพื่อฟื้นฟูคุณภาพชีวิตชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนสิรินธร เป็นเรื่องในเชิงนโยบาย ซึ่งจะต้องนำเสนอต่อ ครม. ดังนั้น จึงขอนำเรื่องดังกล่าวไปหารือในระดับผู้กำหนดนโยบายก่อน

มติคณะกรรมการ เห็นชอบตามความเห็นของประธานฯ

เรื่องที่ 4.3 การแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรตามโครงการส่งเสริมหรือสงเคราะห์ของรัฐ ตามแนวทางคณะกรรมการบริหารสินเชื่อเกษตรกรแห่งชาติ (กบส.)

ฝ่ายเลขานุการฯ ได้ชี้แจงรายละเอียด ดังนี้

ประเด็นที่เสนอให้ทราบ

เพื่อรับทราบผลการอนุญาตหรือการให้ความยินยอมให้ใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ตามมติคณะกรรมการพิจารณาอนุญาตหรือการให้ความยินยอมให้ใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ครั้งที่ 1/2548 และครั้งที่ 2/2548 รายละเอียดตามเอกสารที่แนบในวาระการประชุม

มติคณะกรรมการ รับทราบ

ระเบียบวาระที่ 6 เรื่องอื่นๆ (ไม่มี)

เลิกประชุมเวลา 16.15 น.



(นายอดิศักดิ์ ศรีสรรพกิจ)

เลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม



(นายณรงค์ ไวนิทร)

เลขานุการกรม

ผู้ตรวจรายงานการประชุม



(นายศรีโรจน์ จีรวัดน์จรรยา)

เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 6

ผู้จัดบันทึกรายงานการประชุม

